

İSLÂM

MEDENİYETİ

Dini · İlmî · Fikrî
Aylık mecmuâ

● SAHİBİ :

TÜRKİYE İSLÂM ENSTİTÜLERİ
TALEBE FEDERASYONU ADINA
GENEL BAŞKAN

MAHMUT ÖZAKKAŞ

● Yazı İşleri Müdürü :

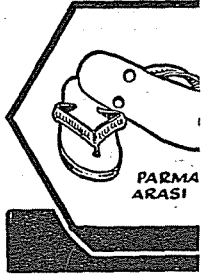
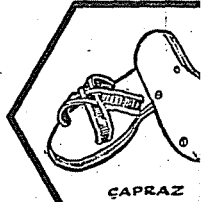
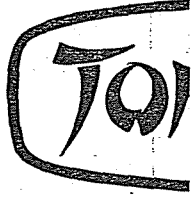
CAHİT BALTACI

BU SAYIDA

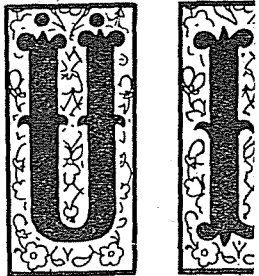
SELÂM	İSLÂM MEDENİYETİ
İMAN VE AHLÂK BUHRANI	Eb'ul-Hasan Ali NEDEVİ
	Ter.: Selâhaddin KAYA
İSLÂM'DA EDEB	Tahir BÜYÜKKÖRÜKÇÜ
BORÇLU KALMIYALIM (Şiir)	H. Nusret ZORLUTUNA
İSLÂM SADELİK VE KOLAYLIKLAR DİNİDİR	Mehmed SOFUOĞLU
CANÂNIMIN HARİMİNDE (Şiir)	YAMANDEDE
KENDİNİ TANIMAK	Prof. Dr. A. N. TARLAN
ENSTİTÜ RÜHUNA (Şiir)	Ahmed VANLI
CA'FER b. MUHAMMED	Dr. Ahmed Subhi FURAT
FİLİSTİN MES'ELESİ	A. J. TOYNBEE
	Çev.: Çetin KUTAY
ASR-I SEÂDETTE YAHÜDİLER	M. Hulûsi BOLAY
ZEYD İBN SABİT	Süleyman ATEŞ
İLKOKULLARDA AHLÂK EĞİTİMİ	Doç. Dr. Nureddin TOPÇU
MECELLE	Prof. Ali Himmî BERKİ
İSLÂM'IN İKTİSAT ESASLARI	Hamdi MERT
KUTADGU BİLİĞ VE ATEBETÜ'L HAKAYİK'İN KARŞILAŞTIRILMASI	Dr. Neclâ PEKOLCAY
DİLİMİZ VE MES'ELELERİ	Prof. Faruk K. TİMURTAŞ
VEBÂ HASTALIĞI VE KARANTİNA	Dr. Âsaf ATASEVEN
SORUNUZ SÖYLİYELİM	Gazi MERT
İSLÂM NAZARINDA DOĞUM KONTROLÜ	İ. Semahaddin CEM
TİYATROYU ALDATAN BİR OYUN	Hilmi KURTULUŞ
TÜRK TİYATROSU	
HABER	İSLÂM MEDENİYETİ

SANDALI

T

KU

E

B i

İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi
Nuruosmaniye Caddesi No: 82/1

CAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme Ve Havale Adresi :
İSLÂM MEDENİYETİ, P.K.: 1315

S İ R K E C İ

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara : T.İ.H.O.M.C.F. Genel Başkanı : **ŞÜKRÜ ÖZTÜRK**
Konya : T.İ.E.T.F. İkinci Başkanı : **A. EKREM GENÇ**
Kayseri : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Baş.: **İ. HACİVAT**
İzmir : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başkanı : **O. ÇETİN**

TEKNİK KADRO

Sekreter :
Erdoğan ATAK

Ressam :
Gürbüz AZAK
Mustafa EREN

Klişeler : PULCU Klişe
Dizgi ve Baskı : AHMET SAİT MATBAASI — İSTANBUL
Yıl : 1. Sayı : 4
Basıldığı Tarih : 27 KASIM 1967

ABONE

Yıllık : 12 sayı, 30. TL.

Altı Aylık : 6 sayı, 15. TL.

Öğrencilere % 20 Tenzilât yapılır.

Yabancı Memleketlere İki katı.

Bir sayısı : 250 Kuruş.

İLÂN TARİFESİ

Dış Kap.: 2 renk 2.500 TL.

İç Kapak : 2 renk 1.500 TL.

Renkli ilân sahifesi :

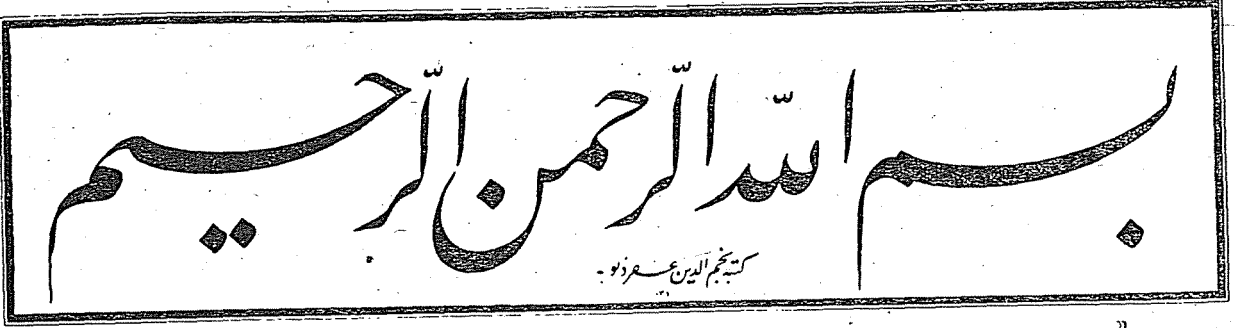
Tamamı : 1.200 TL.

1/2 : 750 TL.

1/4 : 400 TL.

1/8 : 250 TL.

Mecmuamızdaki yazılar me'haz gösterilmeden alınamaz.
Gönderilen yazılar basılsın basılmasın iade edilmez.

MAARİFİMİZİN temel meselelerinden birisi, şüphesiz Din Eğitimi davasıdır. Bu dava, sadece günümüzün davası değil, kökü, azından bir asır öteye uzanan ve çeşitli ihmaller kamburunun düğümlene düğümlene kör düğüm haline getirdiği çetrefil bir davadır.

Bir zamanlar Zembillileri, İbni Kemalleri, Ebussuudları yetiştiren Medrese, İmparatorluğumuzun çöküşüne muvazi olarak şahsiyetini kaybetmiş ve tembellerin, asker kaçaklarının çöreklediği tekke haline gelmiştir.

İlim zihniyetinin sırta kadem bastığı ve yerini hurâfata terk ettiği bu müesseselerin, Din hayatımızdaki tahrîbâtını hâlâ çekmekteyiz. Dinin münevverler tarafından hor görülmesinin, yaşanırlı halden çıkartılarak sadece ukbaya aîtmış gibi telâkki edilmesinin ve namaz, oruç kabilinden bir takım amellere münhasır kılınmasının en büyük sebebi de, yine Din adına uydurulan hurâfeler olmuştur.

İmparatorluğumuzun tarihe karıştığı, Milletimizin ölüm-kalım mücadelesi geçirdikten sonra yeni bir kuruluş devresine girdiği zamanda ise, maalesef bu dava yine ihmal edilmiştir. Din ve Millet hayatı için birer zarar olmaktan başka bir şeye yaramıyan bu dejenere olmuş müesseseler, tasfiye edilerek yerine şahsiyetini bulmuş modern mektepler açılacağı yerde, eskiden kalmış ne varsa hepsi kökünden yıkılarak memleket çapında bir Din Eğitimi buhranının doğmasına sebep olunmuştur.

Bir memleket için en büyük tehlike, o memleketin hayâtî unsurlarını teşkil eden müesseselerden mahrum bırakılmasıdır. Bugünkü şartlar altında dahi memleketimizde otuz sene Tıp fakültesinin kapatıldığını düşünelim. O zaman iğne vurmaya dahi beceremiyen sıhhiyelerin operatör kesilmeyeceğini kim iddia edebilir? Aynı şekilde Hukuk fakültesi kapatılacak olursa, arzuhalçiler avukatlık yapmaya kalkışmıyacaklar mı? İşte, Din Eğitimi yapan müesseselerin kapatılması da, böyle bir fecaatı doğurmuş ve üç beş kelime bilen cahiller ülemâ kesilmiş, dinin aslına uymayan

SE
LA
M

fetvâları vererek halkı, tembelliğe, okumuşları dinden soğuma sürüklemiştir. Bunun neticesi olarak da, Dinin gerilik sebebi olduğu sanılmış, ve nâhak yere dine hücum edilmiştir.

İMAM-HATİP Okullarının açılmasına kadar devam eden bu son ihmal devri de, ondan önceki ihmallerle eklenerak Din Eğitimi davasını, Milletimiz için halli milyarlara baliğ olacak bir problem haline getirmiştir. Bunun yanında, günümüz münevverlerinin din'e karşı lâkayt davranışı, yeni yetişen neslin dinden uzaklaşması, ninesinin namazıyla alay eder hâle gelişi ve cemiyetimizde her gün artmakta devam eden ahlâk sukûtu, bu ihmalin ne kadar büyük yıkımlara baliğ olduğunu göstermeğe kâfidir.

Bu gün artık, fecaatın büyüklüğünü idrak eden halkımız, ne pahasına olursa olsun dinini öğretecek bu temel müesseseleri yeniden kurmağa azmetmiş bulunmakta ve hiç bir fedakârlıktan çekinmez görünmektedir. Bu müesseselerin memleket için ne kadar lüzumlu elemanlar yetiştireceğini bilmiyen, Din ve Din Eğitimi hakkında peşin bir hükme sahip bulunan veya bildiği halde asıl davanın karşısında bulunan kimselerin, çeşitli tehditleri ve mütaaddit engelleme oyunlarına rağmen, Türkiye çapında bir Din Eğitimi seferberliğinin ilân edilmiş bulunması, bunun açık delildir.

BU yıl açılan 18 İmam-Hatip Okulu ile sayıları 60'a yaklaşan ve hâlen 100 kûsûr yerde açılma hazırlıkları yapılan yeni İmam-Hatip Okulları, yarınki Türkiye için bir ümit kaynağı olmaktadır. Bunun yanında Lise ve dengi mekteplere de Din Derslerinin konulması, Din Eğitimi davamız bakımından bir tekâmül, yarınımız için müsbet bir adımdır. Fakat bunun ihtiyârî değil, mecbûrî olması lâzımdır. Hele bugünkü haliyle bazı mekteplerde şahit olduğumuz tatbikattan hiçbir fayda beklenemez. Hatta zararından bile bahsedilebilir. Zira normal ders saatlarının dışında bir saatte okutulması ve Din Dersinden alınan puanların sınıf geçmeye hiçbir te'siri olmadığı halde, eksik alınan puanların sınıfta kalmağa te'sir etmesi, bu derse hiçbir talebenin devam etmeme neticesini doğuracaktır. Böyle olunca da, tâlibi olmadığı gerekçesiyle bu dersin kaldırılması cihetine gidilecektir. Bu ise, bir elle verileni öbür elle geri almakta başka bir şey değildir.

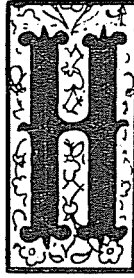
LİSELERE Din Dersi koymamanın lâikliğe aykırı bir hareket olduğunu iddia ederek yersiz endişelere kapılanlara da sadece gülmek gerek. Zira Lâikliğin beşiği olan avrupada din eğitimi, bütün öğretim kademelerinde mevcuttur ve mecbûrîdir. Kendi memleketimizdeki azınlık mekteplerinde bile Din Dersleri okutulmaktadır. «Ketoşizm» adı verilen bu ders saatında her talebe kendi dinini öğrenmek için ayrılmış sınıflara gider, ve orada bir din adamı tarafından verilen dersi dinler.

Hal böyleyken yersiz endişelerle çocuklarımızın dinini öğrenmelerine engel olmaya çalışmak, ciddiden tuhaf olduğu kadar da çok acıdır. Kendi çocuklarımızın da Din Eğitiminin hiç olmazsa azınlıklar kadar istifade etmesini diler, asırlık ihmallerin tamerini bekleriz.

İlahiyat

İman ve Ahlâk
Buhrânı (1)Ebu'l Hasan
Ali Nedeví

— I —

ANGİ şeyden bahsedeyim? Hâdisât pek çoktur. İnsanı eleme sevk eden ve çözüm bekliyen pek çok dava vardır. Bu kabil hâdiseler ve davaların çokluğu karşısında insan hakikaten şaşmaktadır.

Size bütün bu hâdiseler içinden inandığım ve bağlandığım bir tek şeyden bahsedeceğim. Bununla beraber hiç bir zaman sizin arzularınızı tatmin ve kulaklarınızı hoşnut etmek düşüncesinde değilim. Gözettiğim tek gaye, rûhumu, kalbimi ve imanımı tatmindir. Gönlüm razı olunca sizleri de belki tatmin etmiş olurum.

Sizlere tarihî, ilmî bir hâdiseden de bahsedecek değilim. Bu gibi bahislere yeteri kadar doymuş bulunuyoruz ve içinizde de zaten ilim, irfan, hitabet bakımından sizleri doyuracak insanlar mevcut.

Etrafınızda mevcut buhran ve problemlerden söz edenleri sık sık duymaktasınız. — Zaten asrımız buhran ve problemler asrı olmuş bulunmaktadır. — Size her zaman iktisadî sıkıntılardan, siyasî çıkmazlardan, adli hatalardan, içtimai çöküntülerden bahsederler. Bunları duymaktasınız. Fakat bunlar karşısında benim kanaat ve inanışım şudur ki; buhran tektir. Bir ikincisi diye bir şey yoktur. O da iman ve ahlâk buhranıdır.

Yeryüzünü geziniz, milletleri ve halk topluluklarını tetkik ediniz. Göreceksiniz ki bütün insanlığı hedef tutan tek buhran vardır; o da «iman ve ahlâk buhranıdır.» Bu âfet, musibetlerin musibeti, felâketlerin felâketidir. Bütün müşkilâtların kaynağı, şikâyetlerin köküdür. Kaybolan bu tek şey —ki kaybıyla dünya çapında bir musibete uğramış bulunuyoruz — imandan başka bir şey değildir.

İNSANLARIN gözünden bir husus kaçmakta ve bu kaçış devam edip gitmektedir... Diyorlar ki biz insanız, öyleyse bize yalnız insanlar hükümeder. Fakat hakikatta dünyaya tahakküm eden bahis mevzu ettiğimiz bu iman ve ahlâk buhranıdır. İnsanların bir çoğu öyle inanırlar ki, bütün iş hükümetlerin ve partilerin elindedir. Mevcut hükümet gidip de bir başkası gelirse veya bir parti gidip diğeri gelirse bütün bunlar kalkacak, müşkilâtlar halledilecektir. Bu görüş, alelacele verilen hatalı ve uzak görüştür.

TERCEME :

Selâhaddin KAYA

(İst. Yük. İst. Ens. mezunu
Beyoğlu Müftüsü)

(1) 1956 yılında Bağdat'ta Filistin Kurtuluş Cemiyeti merkezinde verilmiş bir konferanstr.

ten mahrum bir hükümden başka bir şey değildir. Mesele, hiç bir zaman hükümetler veya partiler veya yapılacak idarî değişiklikler meselesi değildir. Asıl mesele, aklın, imanın, ruhların ve kalplerin meselesi olarak kendini göstermektedir. Bu bakımdan bahis mevzu değişikliklerin hiç bir faydası yoktur. Bir partinin gitmesi, diğer partinin gelmesi, bir hükümetin düşüp diğerinin iktidara geçmesi davayı ne ileri götürür ne de geriye bırakır. Çünkü fertler hep-sini maddenin, bencilliğin ve nefsanî arzulara hizmetin esiri olmuş durumdadırlar. Bu vaziyette olan fert, her şeyi kendine tahsis suretiyle egoist bir nefis zihniyetini meydana koyar. Bu ferdiyeci zihniyet, çevresini genişleterek aynı görüşe sahip parti ve toplulukları teşkil eder. Ve bu görüş sahibleri bugün bütün dünyayı hakimiyetleri altında tutmaktadırlar. Bizim ortaya koyduğumuz ve temas ettiğimiz bütün bozuklukların esas ruhlardaki bu bozukluğa, maddeye tapan görüşe, bencillige, her şeyini faydaya göre ayarlayan ve dünya nimetlerini yalnız kendisine hasretmeye çalışan zihniyete dayanmaktadır.

İŞTE parmak basmak istediğimiz yara budur. Ey kardeşler! Hâdise meydandadır. Kendinizi aldatmayınız. Nazarlarınızı her şeyden sıyrıp da hakikatlerin derinliklerine indiginiz vakitte, felâketin temelinin bir tek olduğunu, onun da nefse tapınma teşkil ettiğini anlayacaksınız. Maddeye tapanın ve nefisler değişmedikçe ebediyen bu nizamın değişmesi hiç bir surette beklenemez.

Nefisler arasındaki bu yarışma ve boğuşmanın safahatını hergün gazetelerde okumaktayız. Ve bu rekâbetin bazan uzun yıllar devam eden ve milletleri mahfeden sürekli harblere de sebep olduğunu biliyoruz. Müşahede ettiğimiz bu rekâbet ve mücadele, hayır ve şer arasında olan bir çekişme değildir. Bu tamamen nefislerde cereyan eden ve arzuların rekâbetini ifade eden bir hâdisedir. Bugün Avrupa milletleri arasında ve birbirlerini yok etmeyi hedef tutan bu mücadelenin gayesi hiç bir zaman mevcut bozuk nizamı değiştirmek, insanlığa hizmet etmek, Allah'ın kanunlarını tatbik veya bozgunculuğa karşı harp, insanlar arasında eşitlik, adalet ve hakimiyeti icra, iyiyi emir (Emri bil ma'ruf) kötüden vazgeçirme (Nehi an-il-münker) namazı kılma, zekâtı verme gibi Cenab-ı Hakk'ın şu Âyet-i Kerime'sinde buyurduğu: «Onlar, o mü'minlerdir ki, eğer kendilerine yer yüzünde bir iktidar mevkii verirsek dosdoğru namazı kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emrederler, kötülükten vaz geçirmeye çalışırlar...» (2) Vazifeleri yerine getirmeyi hedef tutmamıştır.

(2) Hac, 41.

BÜTÜN mücadele, ancak bir üstünlük ve hakimiyet sağlamaya inhisar etmektedir. Her millet nefsanî arzularını tahakkuk gayesi ile dünya hakimiyet ve idaresini ele geçirmek istemektedir.

Buna bir misâl olarak İngiltere ve müttetiklerinin durumunu ele alalım. Meydana getirdikleri askeri paktın gayesi ve mücadele sahası, hiç bir zaman dünya üzerinde adâleti ve hakimiyeti tesis etmek olmamıştır. Yine bu milletin müttetikleriyle de mücadelesi hiç bir zaman adaleti ikame yolunda olmamıştır. Zira bu millet hiç bir devirde yer yüzünde fazileti ve dîni iradeyi hakim kılama düşüncesi ile asla hareket etmemiştir. Yaptığı mücadele ve harblerin tek gayesi, dünya hakimiyet ve ticaretini ele geçirmek, beşerî imkân ve fırsatlardan azamî derecede istifade etmek ve yer yüzünde sahipsiz bir lider olmak hedefini gütmekte ve hiç bir zaman bu hareket tarzında da insanlığın yararına bir düşünce yer tutmamaktadır.

CEREYAN eden bütün bu mücadele ve rekâbetlerin esasını ve kaynağını arayacak olursak, bunların nefsin arzuları ve bu arzulara tapınmaktan başka birşey olmadığını görürüz. Kötülüğe sürükliyen, hak yoldan çıkarılan ve her türlü fesadın kaynağı olan bu nefsanî arzular değişmedikçe beşeriyet için bir düzelme, refah ve saadet asla ümit edilemez.

Ey kardeşlerim, mühim olan veya mühimden de öte, insanı değiştirmektir. Çünkü kainatta herşey insanın emrindedir ve ona boyun eğmiştir. İnsan ise nefesine, kalbine ve inanışlarına tabidir. Bu hususlar doğru ve salâha götürecektür olursa insan düzelmiş olur. İnsanın düzelmesiyle kâinat düşer. Şüphesiz vücutta bir et parçası vardır. O sıhhatte olursa bütün vücut sıhhatte olur. O bozulursa bütün vücut bozulmuş olur. O da kalptir (3).

Halk öyle inanmaktadır ki — bu inansa da sathî bilgileri haiz kimselerin sözleri ve yazıları sebep olmuştur — dünyanın düzelmesi ancak şu esaslara sahip bir hükümetle veya filân kimsenin veya falân partinin iktidara geçmesi ile kaimdir.

BİLMİYORLAR ki, asıl hasta olan cemiyettir ve bu hastalık da kalplerin ve ruhların bozulmasından ileri gelmektedir. Bunlar düzelmedikçe cemiyet için bir salâh bahis mevzuu olamaz. Kardeşlerin bu alâlade nefsin esiri bir kimsenin rastgele söylenmiş sözü değildir. Allah'a çok şükür bu söz, herşeyden haberdar olan, tecrübe sahibi bir insanın, uzun yıllar ve derin tetkiklerin sonucu edindiği birçok hakikatların ifadesi olarak söylenmiş olduğu sözdür. Bazan insan karanlık bir odaya girer ve elektriği yakmadıkça aradığını ele geçiremez. Fakat daha evvel odaya girip çıkmış olan ve elektrik düğ-

(3) Sahih Hadis.

mesinin yerini bilen bir insan, düğmeyi çevirir elektriği yakar, oda aydınlanır ve bu suretle işini de kolaylıkla görmüş olur. İşte bu enbiyanın ve onun izinde gidenlerin işidir. Buradaki elektrik düğmesi «iman»dır. Düğme çevrilmeye lâmbadan ışık hüzmeleri yayılır ve bu sebeble de bütün kâinat aydınlanmış olur.

GEZDİĞİM İslâm memleketlerinde, Arap beldelerinde ve diğer yerlerde akıl, fikir, tecrübe sahalarında isim yapmış büyük büyük bir takım insanlarla tanıştım. Bende bıraktıkları tesir bu adamların fikir ve görüşlerinin kısır ve henüz olgunlaşmamış olmasıdır. Bu nokta beni hakikaten hayrete düşürdü. Bu adamlar henüz iktidara geçmiş, tecrübesiz ve otorite temin edememiş bir adamın sebep olduğu problemleri sayıp dökerler, bir takım siyasî ve iktisadî davalardan söz ederler ve sonunda şu kanaati ortaya koyarlar. Falân parti veya falân şahıs düşecek olursa bütün zorluklar da ortadan kalkmış olacak, istenilen şeyler tahakkuk edecektir. Ve günün birinde hakikaten o parti gidiyor, arzu edilen geliyor. Fakat görüyoruz ki, asıl meselelerle karşı karşıya işte o zaman geliyoruz. Hatta eskisinde de büyük davalarla ve çok defa da yeni yeni müşkilâtlarla uğraşmak zorunda kalıyoruz. Daha sonra bir partiyi deniyoruz. Yine bakıyoruz ki, o da evvelkinden daha fena. Hani şair ne güzel demiş :

Günler hep birbirinin aynı olan öğullardan başka birşey değildir.

Bu gecelerin hepsi de birbirlerinin

kız kardeşleridir.

O halde beyhude günler ve gecelerden

birşey umma.

Geçirdiğin uzun yılların hilâfını

Durum bu iken, bu âciz insanoğlu ne zamana kadar aynı tecrübeleri devam ettirip gidecektir. Ve ne zamana kadar bu aramaları, tetkikleri, yoklamaları yapıp ve sonunda asıl maksada ulaşmaksızın dönüp dolaşacağız. Peygamberler bizlere kesin bilgileri ve şifalı ilâhları sundukları halde. Mesele, herşeyden önce ruhlara ait meseledir. Biz bundan bucak bucak kaçtıkça müşkilât üzerine müşkilâtlarla karşılaşır duracağız. Asrımız medeniyetinin başta gelen felâketlerinden biri fertle meşgul olmamasıdır. Zamanın ilimleri ve telkinleri ruhlar üzerinde o derece müessir oldu ki fertler bırakıldı, bunun yerine cemiyetlere, birliklere, müesseselere, içtimai kuruluşlara, hükûmetlere dayanma fikri ikame edildi. Halbuki fert hükûmetlerinde, cemiyetlerinde, partilerinde, müesseselerinde temel unsurudur.

EFENDİLER! Müsaadenizle onlara şöyle seslenelim, ortada sizlerin emrine verilmiş fertler var. Onları islâh edip yetiştiriniz. Ve teşkiline çalıştığımız içtimai yapıda kullanınız. Buna karşılık bize şöyle diyecekler. Bizim fertlerle bir işimiz yok.

Biz temeli toplumluluğa dayanan bir asırda yaşıyoruz. Ona yakışan fertçilik değil cemiyetçiliktir. Biz de deriz ki, cemiyetçiliğe âmenna! Fakat fert olmaksızın cemiyet nasıl mümkün olur? Cevapları şu olacaktır. Fertler, cemiyetin düzelmesi ile nasıl olsa düzeleceklerdir. Onun için beyhude fertlerle uğraşmaya değmez.

Ferdini bırakıp da cemiyetle uğraşanların durumu şuna benzer. Bir kimse bir çok yolcu ve fazla miktarda yük taşıyacak bir gemi yapmayı düşünür. Ve bunun için de nereden çürümüş, yıpranmış, kurt yeniği tahtalar varsa toplar. Bunlarla düşündüğü büyük gemiyi inşaaya karar verir. Bunu gören akıl ve idrak sahibi bir insan : «Bu tahtalar yapmak istediğin o muazzam gemi için elverişli değildir. Bu sevdedan vazgeç!» diye ikaz eder. Buna karşı adam : «Bu tahtaların bir kıymet ve önemi yoktur. Bence asıl mühim olan gemidir. Gemi inşa edilip meydana çıkınca tahtalar kendi özelliklerini kaybederler. Bu bakımdan tahtaların çürük ve bozuk olmaları seni endişeye sevk etmesin.»

BOZUK bozuktur. Bunda hiç kimse için şüphesi yoktur. Fakat bozuk bozukla birleşince sağlam birşey meydana getirir. Hırsız hırsızdır. Bununla birlikte hırsızlar bir araya gelince şahsın beğenileri olurlar. Bu tarz düşünce sistemi Avrupalıların zihniyetidir. Fertler olaraktan hırsızlar hırsızdır. Fakat bunlar bir heyeti ictima vücuda getirdiklerinde emin insanlar olurlar ne âlâ mantık!

Kurt kurttur. Fakat kurtlar birleşince çoban oluverirler. Tek başına bir kor parçası evi yakar, lâkin korlar bir araya gelince selâmet bahşeden soğukluğu meydana getirirler.

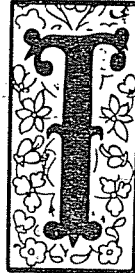
Bütün bu tarz düşünceler hakikaten insanı güldürür. Fakat insafla söyleyelim mektepte, mahkemede, hükûmet idaresinde, işlenen şeylerin esasları bunlardan başka birşey midir?

Hükûmet adamları, hakimler, ordu ileri gelenleri nereden çıkıp geldiler? Bunlar bir topluluk meydana getirdiklerine göre adil ve dürüst insanlar olacakları yerde bunların çoğunu zalim ve ahlâksızlar teşkil etmiyor mu? O halde bu vaziyette, mücrim grubların ahlâken yüksek, adalet sahibi, namuslu topluluklar haline inkılâp etmesi nasıl mümkün olabilir?

Maalessif ilim sahiblerinin de hemen hepsi bu düşüncenin esiri olmuşlardır. Hatta ilimde otorite ve şöhrat yapmışları dahi...

HALİHAZIR memleket idareleri, üniversite mensubları, ilim müesseselerinde çalışanlar ve hakimler eski zamanda olmuş olsalardı müstehak olacakları ceza en azından bulundukları mevkilerden tarâ olurdu. Hatta lâyık oldukları yer belki de hapishane köşeleri olur ve bunlar en hakir bir vazife isteğinde bulunsalar onu bile elde edemezlerdi. (Devamı var)

İslâm'da Edeb

AM ve hakiki Müslüman, kâmil insan; sîret ve sûretde, Rasûl-ü Kibriya Efendimize en üstün mânada uyan kimsedir. O, rûhanî âlemi, ilim, irfan, ihlâs, Allah sevgisiyle dolu. Dış yüzüyle, mütevazî, âtîfetli, merhametli, hamlecî, vefakâr, sadık ve her hâliyle yüksek ahlâka sahiptir. Sözü hikmet, sükûtu fikret, bakışı ibret olan hâlis mü'minin, muamelesi adâlet ve muâşereti edeb üzerinedir. Onun vücûdu, muhîtime rahmettir, dense sezadır. Çünkü insanı, mertebe-i kemâle

erdiren, Allah Teâla hazretleri nezdinde yüce makamlara yükselten, halk içinde makbûlinden eden EDEB'dir.

Edeb : Güzel terbiye, iyi huylarla bezenmekle beraber; utanılacak hatâ ve ayıplardan insanı koruyan bir melekedir.

Ehl-i Tasavvufa göre Edeb : Mâfevkini çok görmek, mâdûnunu tahkîr etmemek, herkesi haliyle hoşgörüp, Hâlkının hâtırı için mahlûka merhamet edip sevmektir.

Ebü'l-Kâsım Kuşeyri, Edeb'i şöyle tarif eder : Bir kimsede, hayr ve müstahsenâtın, güzel huy ve mekârim-i ahlâkın kemâliyle tecellisidir.

Ebü-Said Muhammed Hadimi Berika'da, Edeb : Aklın dıştan görünüşüdür, diyor. Her kim, selim akıl ve temiz vicdana sahipse, o nisbette de yüksek ahlâk ve edeb'e malik bulunacaktır.

Hasan-ı Basri Hazretlerinden «Edeb için ne dersiniz?» diye sorulur. Cevaben : Dinin hakikatlarına ermek, Dünyanın geçici zevklerine aldanmamak ve Allah bilgisiyle cihazlanmaktır, buyururlar.

İrfan ve Aşk sultanı Mevlânâ, bir rubaî'sinde :
Eğer, Adem oğlunun Edeb'den nasibi yoksa, Âdem değildir.

Çünkü insanla hayvan arasında fark : Edeb'dir.

Gözünü aç da, bak cümle Kelâmüllaha :

Âyet âyet bütün ma'nâyı Kur'an Edeb'den

ibarettir.

Der. Fertleri İslâm âdâbına riayet eden toplulukların dertleri hâl yoluna girer; şekavet ve isyanları biter; mahkemeleri rahat eder; zindanları boşalır; yurtları Cennet manzarasına bürünür. Tarihi süsleyen, varlığıyla milletlerin övündüğü büyük insanlar; yüksek Edeb'e mazhar âriflerdir. Ruhânî hayatıyla, ölümsüzlüğe eren bu tip müşidler; üzerinden yüzyıllar geçtiği halde, bütün bir insanlığın ziyaretgâhı olmakta ve eserleriyle irfan ufku muza ışık tutmaktadır.

İSLÂM'da Edeb neş'esine eren bir mü'mini kâmilin, şahsiyetini ören âmilleri şöyle sıralayabiliriz :

a — Her türlü şübhe ve tereddüden uzak, delil ve hüccetleri sağlam, volkanları andran bir îmana

AHİR

BÜYÜKKÖRÜKÇÜ

sahip olmak ki bu iman, sahibini; mahlûka yüz suyu dökmekten, âciz ve şahsiyetsiz insanlara arz-ı ihtiyâc etmekten, dünyalık menfaatlar karşılığı dîn ve mukaddesatını heder etmekten, hayasızlıktan, gaflet ve şehvetlere düşmekten korur. İnsanı, insan eder.

b — Hâlis niyyete ve tertemiz bir kalbe sahip bulunmak. Her amel ve hizmetini sadece Allah için yapmak şerefine yükselmek. Bütün hâl ve hareketlerinde Hakka teslim olmak. Efendimiz Cenab-ı Mü'âz'a : «Mü'min, ancak hakka esirdir» buyurmuştur.

d — Din ilmini bilmek, bilmiyorsa öğrenmek. Bildiğiyle amel ve amelinde ölünceye kadar sebat eylemektir. Zîra, amelsiz ilim, meyvasız ağaç, yağmursuz bulut gibi bir şey! Cehalet ise, faziletin en amansız düşmanıdır. Milletce kurtuluş günümüz, İslâm ve imanın esas ve hakikatlarını bilip tam tatbik ettiğimiz gündür.

c — Cenab-ı Hakkın farz olarak emrettiği ve Peygamber Efendimizin sünneti olarak devam buyurduğu ibadetleri, vaktinde ve erkânına dikkatle edâ etmektir. İbadet; rûhun gıdası, kalbin cilâsı ve kulun Rabbisine mânevî rabitasıdır. Hilkatımızın gayesi : İbâdet ve mârifettir.

d — İlimiyle âmil, edeb'de Allahın Rasûlüne tam ittibâ eden dîn büyükleri ve sadık Müslümanlarla bir ve beraber olmak. Allah'ın dostlarını dost, düşmanlarını düşman bilmek. İrfan meclislerini ganîmet bilmek ve salihlerin sohbetinden istifadeye çalışmaktır. Mevlânâ Hazretleri :

**Hakikat ehlinin dizinin dibinde ol,
Ta ki, yiğit olasın ve orada atâ bulasın.
Bütün âlimler ittifakla dediler :
Ârif kişinin vücûdu âlemlere rahmettir.**

e — Gafil insanlardan, kaba ruhlulardan, şehvet yuvalarından uzak olmak. Plaj gibi hayâ kaydından uzak, sadece belden aşağıya hitab eden sahne, perde, saz, caz, balo ve emsali yerlerden sakınmak elzemdir. Tarih; şehvet ve zevkine düşen milletlerin ürpertici enkaz ve hatıralarıyla doludur. Müslümanın, zevki ve eğlencesi de müslümanca olmalıdır. Hürriyeti, sırf nefsin arzularını yerine getirmekte kullanan zavallıların bu günkü durumu, ne kadar acıklı ve hâzindir.

f — Yapılan bütün amel ve hizmetleri, ihlâsın ışığında yapmak. Şahsî menfaat duygusu, makam ve câh arzusu, benlik ve şöhrat şâibesinden uzak bulunmaktır. Kâinatın Efendisinin; işi, ameli, ibadeti, her adım ve nefesi Allah içindi. İslâm büyükleri, bir nefes bile olsa, Allahdan gafleti, en büyük günah kabul etmişlerdir. Evet, bütün saadetlerin, ebedî kurtuluşların, ilâhî yükselişlerin kaynağı, Allaha giden yolda dâim olmaktır.

YUKARDA zikrettiğimiz şartlara riayet eden insanlar; örnek insanlardır. Medeniyet ve teâli-lerin mesnedidirler. Bu vasıfta, feyizli ve mübarek üstadlar yetiştirmeyen cemaatler, yeryüzünde, rahat nefes alma hakkından bile mahrum olurlar.

Yirminci asrın Türkiyesindeki bütün ızdırabların menşei, son asırda, kütleleri arkasından götürcek, büyük edîbler, büyük mütefekkirler, büyük âlimler, büyük şâirler ve dörtbaşı mamûr sahipler yetiştirilmemesidir.

Bizim, İslâm âb-ı hayatını kana kana içirecek ve Kur'ân terbiye ve edebini talim ve telkin edecek, yüksek ahlâk ve edebiyetle örnek olacak mürsüdlere, teneffüs ettiğimiz hava kadar ihtiyacımız vardır. Mevlâmızın tevfiğinden niyaz ediyoruz.

Borçlu kalmayalım

Borçlu kalmıyalım istiyorum,
borçlu kalmıyalım

Ne kula, ne Allah'a,
Bütün borçlar ödensin,
mümkünse eğer,

Toprağa gökten rahmet diliyelim.

Hayvanlara merhamet,

İnsanlara iyilik...

Ve Râbb'e şükürler sunalım,

şükürler...

Ağaç toprağa sımsıkı bağı,

Ağızsız, dilsiz...

Gene de konuşur dallar, pırıl pırıl.

Yağmura, güneşe karşı

Her yaprak ayrı ayrı

Nasıl Allah'ı anar!...

Kuşların zikri seher vaktinde,

Yıldızların semâi geceleri...

Her biri bir vazifede uyanık!

Bir anahtar gibi ışık,

Passız kilit arar,

Açılacak kapı arar...

Bir yürek arar ışık,

içine dolmak için,

Bir yürek arar.

Siz de gelin iş başına,

dostlarımız, gelin:

Açlara ekmek dağıtalım,

Susuzlara su.

Açalım kapılarımızı

ardına kadar; ışığa.

Bir kutlu alış verıştır bu:

Işıklar dağıtalım ışsızlara.

Ne kula borçlu kalalım, dostlar,

Ne Allah'a.

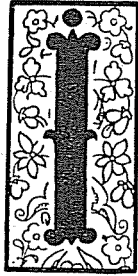
HALİDE NUSRET
ZORLUTUNA

Mehmed
SOFUOĞLU

(İst. Yük. İslâm Enst.
Öğretim Üyesi)

İslâm, Sadelik Ve Kolaylıklar Dînidir

— II —

İSLÂM'ın en mükemmel bir din, insanlık için tamamlanmış bin ni'met olduğu biz-zat vâzı tarafından takrîr olunup «İşte bugün sizin için dininizi kemâle yetirdim, üzerinizdeki ni'metimi tamama erdirdim ve size din olarak İslâmı rıza verdim...» (el-Mâide : 3) âyetiyle Kerim Kitabında tescil edilmiştir. Onun takrîr olunan bu m ü k e m m e l l i ğ i v e m ü k e m m i l l i ğ i zamanlar ve devirlerle mukayyed değildir. O kıyamete dek yepyeni kalacak, hiçbir hükmü ve

kaidesi asla bir yıpranma ve eskime şâibesi tatmayacaktır. Hatta devirler, zamanlar, mekânlar eskiyecek, ona tutunmayan milletler yok olup gidecek, İslâm yine hiç eskimeden yepyeni ayakta kalacaktır :

Allah kâfirlere, mü'minlerin aleyhine asla bir yol bahsetmez» (en-Nisâ : 141).

«Mü'minlere yardım etmek ise üstümüzde bir hakdır» (er-Rûm : 47).

«Allah'ın emri gelinceye kadar bu ümmetten bir tâife hak yolunda muzaffer olmakta devam edecek ve başkalarının muhâlefeti onlara zarar veremeyecektir» (10).

İşte böylesine sağlam ve ebedî olan bu din bütün hayat zorluklarında insanlığın melcei ve kurtuluş çaresi bulunmuştur.

Kur'an-ı Kerim'in sâdelik ve kolaylık ifade eden nasları incelendiğinde onun her emrinin, her nehyinin, Müslimanlar ve hatta bütün beşeriyet için sırf kolaylıklardan ibaret olduğu hakikati kendiliğinden meydana çıkacaktır. Onun birkaç naşının takrîr ettiği ve fakihlerce süzülüp ifadelendirilen kolaylık asıllarının biri : « Z a r u r e t l e r h a r a m l a r ı m ü b a h k ı l a r » düstûrudur. İnsanlığın pek çok müşkilini halledip gönlünü ve yolunu aydınlatan bu kaidenin dayandığı nazım, bazı ifade farklarıyla beş def'a tekrarlanmıştır. Kaidenin önemine binâen yapılan bu takrîr ve tekrarlar Kur'an sırasıyla şöyledir :

«Ey iman edenler! Size kısmet ettiğimiz rızıklardan

rın hoşlarından yiyin ve Allah'a şükreyleyin, eğer ancak O'na tapıyorsanız. O, size meyveyi, kanı, domuz etini bir de Allah'dan başkası adına kesilene kat'iyen haram kıldı. Fakat kim bunlardan yemeye muztar kalırsa — diğerin hakkına tecâvüz etmemek ve zarûret miktarını geçmemek şartıyla — onun üzerine günah yoktur, çünkü Allah Gâfurdur, Rahîmdir» (el-Bakara : 172-173).

«Ölü, kan, domuz eti, Allah'dan başkasının adına boğazlanan, bir de boğulmuş, yahut vurulmuş, yahut yuvarlanmış, yahut süsülmüş, yahut canavar yırtmış olup da canı üzerinde iken kesmedikleriniz ve dikili taşlar üzerinde boğazlananlar ve fal oklarıyla kısmet aramanız üzerinize haram edilmiştir. Bunlar tâattan çıkıştır... Şu kadar var ki her kim son derece açlık halinde çaresiz kalır da günaha meyl maksadı olmaksızın onlardan yemeye muztar olursa elbette Allah Gâfurdur, Rahîmdir» (el-Mâide : 3).

«O halde eğer onun âyetlerine iymân edenler iseniz, üzerlerine Allah ismi anılmış olanlardan yiyin. O size muztar olduklarınız müstesnâ olmak üzere haram kıldığı neler ise ayrı ayrı bildirmiş iken, üzerlerine Allah ismi anılmış olanlardan yememeniz de ne oluyor? Muhakkak ki birçokları ilimsiz olarak sırf hevalarıyla (halkı) behemahal dalâlete düşürüyorlar, şüphesiz ki Rabbin haddi aşanları en çok bilendir» (el-En'âm : 118-119).

«De ki : Bana vahyolunanlar içinde bu haram dediklerini yiyecek bir adama haram kılınmış bir şey bulmuyorum. Yalnız ölü, yahut dökülen kan, yahut domuz eti — ki o şüphesiz bir pistir — yahut Allah'dan başkasının ismi anılmış sarîh bir fîsk müstesnâdır. Bunlardan da her kim muztar olursa diğer bir muztara tecâvüz etmediği ve zarûret miktarını aşmadığı takdirde şüphe yok ki Allah Gâfurdur, Rahîmdir» (el-En'âm : 145).

«Onun için siz Allah'ın size verdiği rızıklardan helâl ve hoş olarak yiyin de Allah'ın ni'metine şükredin, eğer gerçekten O'na ibadet edecekseniz. O, size ancak ölüyü, kanı, domuz etini, bir de Allah'dan başkası için kesilene haram kıldı. Her kim de muztar kalırsa, saldırcı ve haddi aşıcı olmayarak (yiyebilir), artık şüphe yok ki Allah Gâfurdur, Rahîmdir» (en-Nahl : 114-115).

Şu iki âyet dahi bu düstûrun diğer bakımlardan

(10) Buhârî, haddesenî Muhammed...; Muslim, İmâra, lâ tezâlu tâîfetun min ummeti...; el-Lü'lüü ve'l-Merican... II, 308-309 «1248, 1250».

dayanağı ve insanlık için ölümsüz hayat prensibidirler :

«Ve Allah yolunda infak eyleyin — masraf ve rin — de kendi ellerinizle (kendinizi) tehlikeye bırakmayın ve güzel hareket edin. Çünkü Allah güzellik edenleri sever» (el-Bakara : 196).

«Ey iman edenler! Kendiliğinizden rızâlaşarak akdettiğiniz bir ticâret olmak başka, mallarınızı aranızda bâtil bahanelerle yemeyin ve kendi kendinizi öldürmeyin. Şüphe yok ki Allah size bir Rahîm bulunuyor» (en-Nisâ : 29).

Verilen âyetlerin, söylenen kaideyi mükerreren takrir etmeleri husûsu yanında bir de bunların üç tanesinde sarîh olarak «Ğayre bâğîn ve lâ â'din (Saldırcı ve haddi aşıcı olmıyarak)» kayıtları bulunmaktadır. Bu kayıtlar diğer hârîka bir düsturu takrir etmiş ve insanlık için kıymetli kolaylıklar zincirinin başka bir halkasını ortaya koymuştur. Bu ikinci halka «Zarûretler mikdarlarıncâ takdir olunur» kaidesidir. Bu, birinci kaideyi kayıtlamakta onun ölçüsüz tatbiklerinden doğabilecek dîni ve dünyevî zararları bertaraf edip zincirlere kolaylıklar hâsil etmektedir.

KİTAP ehli milletlerin ifratlarını ve dîn namına yalanlar uydurmalarını men eden şu iki âyet ise beşeriyetin mühim bir kısmını bu yönden büyük kolaylıklara sevk etmektedir :

«Ey ehli kitap! Dininizde haddi aşmayın ve Allah'a karşı hak olandan başkasını söylemeyin...» (en-Nisâ : 171).

«De ki: Ey ehli Kitap! Dininizde haksız ifrata dalmayın, bundan evvel hakikaten sapmış, birçoklarını da sapıtmış ve yolun doğrusundan sapagelmış bir kavmin hevaları ardından gitmeyin» (el-Mâide : 77).

Haddi aşma konusundaki bu iki âyetin ma'nâsını daha da açıklayıp perçinliyen bir hadis meâlen şöyledir. İbn Abbas (R) dan :

Rasûlullah (S) şöyle buyurdu : «Sizleri dinde aşırılıktan sakındırırım. Çünkü sizden evvelki (millet) leri ancak dinde haddi aşmak helâk etmiştir» (Buhârî, İ'tisâm...)

İslâm, her çeşit ibadetlerinde ve bütün emirleriyle nehiylerinde tamamiyle insanlığın hayrına ve kolaylıklarına müteveccihdir. Meselâ şu ibadetlere ve vaz' edilmiş tarzlarına dikkatle nazar olunsun. Bunların, mü'minleri dâima külfetlerden hafifliklere, zorluklardan kolaylıklara götürdüğü ve bu vâdide kat'î emirler ve nehiyeler yaptığı görülecektir :

«Ey iman edenler! Rukû' edin, sücûd edin, Rabbinize ibadet edin, hayır işleyin ki felâh bulabilesiniz. Ve Allah uğrunda hakkıyla cihad eyleyin. Sizi o seçti. Dîn (işlerin) de üzerinize hiçbir güçlük de yükletmedi...» (el-Hacc : 77-78).

Mü'min herhangi bir günaha girdiğinde onu ondan çıkaracak mutlaka bir mahreç kılınmıştır : Tevbel, hastalıklar, musibetler, keffâretler, zarûretler v.b.

HÜLÂSA İslâm dîninde muvaffak olan için kullun günahlardan ve cezâdan halâs olmaya yol bulamıyacağı hiçbir husûs yoktur. Allah bu ümmete kendilerinden başka hiçbir kimseye vermediği iki haslet vermiştir : Onları bütün insanlar üzerinde şahitler yapmış ve dîn işlerinde kendilerine hiçbir güçlük kılmamıştır.

«Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman

yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi ve başınıza mesh edip, her iki topuğa kadar ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüb olduysanız, boy abdesti alın. Eğer hasta olmuşsanız, yahut bir sefer üzerinde iseniz veya içinizden biri halâdan gelmişse, yahut da kadınlara dokunmuşsanız ve bu halde su da bulamamışsanız o vakit tertemiz bir toprakla teyemmüm edin, binaen aleyh (niyetle) ondan yüzlerinize ve ellerinize sürün. Allah, sizin üzerinize bir güçlük yapmayı dilemez, fakat iyice temizlenmenizi ve üstünüzdeki ni'metin tamamlanmasını diler, ta ki şükredesiniz. Allah'ın üzerinizdeki ni'metini ve sizi (dinledik itaat ettik) dediğiniz vakit bağladığı misâkını hatırlayın, Allah'dan korkun, şüphe yok ki Allah bütün göğüslerin künhünü hakkıyla bilicidir» (el-Mâide: 6).

«Fihakkâ Rabbin biliyor ki sen muhakkak gece üçte ikisine yakın ve yarısı ve üçte biri kalkıyorsun, beraberindekilerden de bir tâife. Halbuki geceyi gündüzü Allah takdir eder. Bildi ki siz onu bundan öte başaramazsınız. Onun için size lutf ile ircâ nazar buyurdu. Bundan böyle Kur'ândan ne kolay gelirse okuyun. Bildi ki içinizden hastalar olacak, diğer bir takımları Allah'ın fadlından bir kâr aramak üzere yeryüzünde yol tepecekler, diğer bir takımları da Allah yolunda çarpışacaklar. O halde ondan ne kolay gelirse okuyun ve namazı kılın ve zekâtı verin ve Allah'a karz-ı hasen takdim edin. Kendinizin hesabına hayır olarak her ne takdim ederseniz onu Allah yanında daha hayırlı ve ecirce daha büyük olarak bulacaksınız. Hem de Allaha istiğfar edin, şüphesiz ki Allah Gâfurdur, Rahîmdir» (el-Müzemmil : 20).

«O şehri ramazan ki insanları irşad için hak furkânı, hidâyet delili beyyineler halinde Kur'ân onda indirildi. Onun için sizden her kim bu ay şuhûdda — yani haza — ise onu oruç tutsun. Kim de hasta yahut seferde ise tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde kazâ etsin. Allah size kolaylık irâde buyuruyor, zorluk irâde buyurmuyor. Hem buyuruyor ki sayıyı ikmal eyliyesiniz de size hidâyet buyurduğu vech üzere Allah'ı tekbir ile büyükeyesiniz ve gerek ki şükredesiniz» (el-Bakara : 185) (11).

«Hac ve umreyi de Allah için tamam yapın, eğer alınolmuşsanız o vakit kurbandan kolayınıza geleni, bununla beraber bu hediyy mahalline varıncaya kadar başlarınızı traş etmeyin, içinizden hasta olana veya başından bir eziyeti bulnana traş için oruç veya sadaka veya kurbandan ibaret bir fidye var; ihsardan aman bulduğunuz vakit de her kim hacca kadar umre ile faydalanmak isterse ona da hedyin kolay geleni, bunu bulamıyanı ise oruç, üç gün hacda, yedi de avdet ettiğinizde ki tam on gündür. Ve şu hüküm, âilesi Mescid-i Haram mukimlerinden olmayanlar içindir.

(11) Rivâyet ettiler ki Rasûlullah (S) a bir adamın mescidde namazı uzatır olduğu haberi ulaştı. Bunun üzerine peygamber o adama geldi ve iki omuzlarından tuttu, sonra şöyle buyurdu :

«Şüphesiz ki Allah Taâlâ b u ümmeti için kolaylığı sevdi ve onlara zorluğu kerih gördü. Bunu peygamber üç defa söyledi. «Ve muhakkak ki bu, zorluğu almak, kolaylığı terketmektir» buyurdu (es-Sa'bî).

Hasılı Allahdan korkun ve bilin ki Allah'ın ikabı cidden çok şiddetlidir» (el-Bakara : 196).

«Bir de sayılı günlerde Allah'ı zikredin — tekbir alın — her kim bunlardan iki gün içinde avdet için acele ederse üstüne günah yoktur, kim de geri kalırsa ona da günah yoktur. Amma korunun için. Allah'a korunun ve bilin ki siz muhakkak ancak ona toplanacaksınız» (el-Bakara : 203).

«Allah sizlere açıkça beyan etmek, sizden öncekilerin yollarını göstermek ve sizin tövbelerinizi kabul etmek ister. Ve Allah hakkıyla bilen, hakkıyla hükmedendir. Allah sizin tevbelerinizi kabul etmek isterken, o şehvetlerine uyanlar da sizin büyük bir yamuklukla yamulanızı isterler. Allah sizden hafifletmek ister, insan da zayıf olarak yaratılmıştır» (en-Nisâ : 26-26) (12).

«Ey iymân edenler! Allah'ın size halâl kıldığı ni'metlerin hoşlarını kendinize haram etmeyin, aşırı gitmeyin, çünkü Allah aşırı gidenleri sevmez (13). Hem Allah'ın size merzûk kıldığı ni'metlerden halâl ve hoş olarak yiyin, hem de kendisine mü'min bulunduğunuz Allah'dan korkun» (el-Mâide : 87-88).

«De ki: Allah'ın kulları için çıkardığı zineti temiz ve hoş rızıkları kim haram etmiş? De ki: onlar dünya hayatında iymân edenler için, kıyâmet günü ise hâlis olarak onlara mahsûsdur. İşte biz bilir bir kavim için âyetleri böylece tafsil ediyoruz» (el-Âraf : 32).

BURADA yiyeceklerde, giyeceklerde ve süslenme nevilerinde aslolanın ibâha olduğuna delil vardır. Çünkü «men» deki istifham inkâr içindir. Haklarında haramlığa dâir husûsî nass bulunmayan şeylerde aslolan mubah olmaktır. Bunları haram kılmaya dinen hiç kimse yetkili değildir.

«Elif, lâm, mîm, sâd. Bir kitap ki sana indirildi, sakın bundan dolayı göğsünde bir sıkıntı olmasın da bununla inzar edesin. Mü'minlere de şu bir ihtar: Rabbinizden size indirilene uyun, ondan başka birtakım velilere ittiba etmeyin, siz pek az düşünüyorsunuz» (el-Âraf : 1-3).

«Allah ve Rasûlü için nasihat ettikleri takdirde, ne zayıflara, ne hastalara, ne de harcıyacıklarını bulamıyanlara bir güçlük yoktur, iyilik edenlere karşı da bir yol yoktur. Allah da Ğafûrdur, Rahîmdir» (et-Tevbe : 91).

(Muharebeden geri kalmak hususunda) A'mâya vebal yok, topala vebal yok, hastaya vebal yok, bununla beraber her kim Allah'a ve Rasûlüne ifâat ederse (Allah) onu altlarında ırmaklar akan cennet-

(12) «Allah o kadirdir ki sizi biz zaafdan yaratmakta, sonra zaafın arkasından bir kuvvet yapmakta, sonra da kuvvetin arkasından bir zaaf ve bir saç aklı yapmakta, neyi dilerse halk ediyor, o hakkıyla bilen, hakkıyla kadirdir» (er-Rum : 54).

(13) «Tayyibât», nefislerin arzuladığı, kalplerin meyl ettiği, lezzetli şeylerdir. Müfessirler şöyle der: Nebiyy (S) in ashâbından bir topluluk vardı. Bunlar dünyayı terketmeyi, güzel yiyecekleri, lezzetli içecekleri nefislerine haram kılmayı, gündüzleri oruç tutmayı, geceleri kâim olmayı, erkeklik yumurtalarını çıkartmayı azmettiler. Bunun üzerine Allah Taâlâ bu âyetleri indirdi.

Aşırı gitmeyin demek, halâlden harama geçmeyin demektir. Erkeklik yumurtalarını çıkarmak, tecavüz olarak isimlendirilmiştir. İbn-Abbâs şöyle dedi: Biz Rasûlullah (S) ile ğazâ ediyorduk. Yanımızda kadınlarımız yoktu. Peygambere, erkeklik yumurtalarını çıkartsak dedik, o da bizi bundan nehyetti, sonra bu âyeti okudu.

lere sokar. Her kim aksine giderse, onu da elim bir azab ile azablandırır» (el-Feth : 17).

«A'mâya harac yok, topala harac yok, marazlıya harac yok, kendileriniz de kendi evlerinizden veya babalarınızın evlerinden veya analarınızın evlerinden veya biraderlerinizin evlerinden veya hemşirelerinizin evlerinden veya amcalarınızın evlerinden veya halalarınızın evlerinden veya dayılarınızın evlerinden veya teyzelerinizin evlerinden veya anahtarlarına mâlik olduğunuzdan veya sâdik dostunuzun evinden yemenizde harac yok, gerek toplu ve gerek dağınık yemenizde de günah yoktur. Binaenaleyh evlere girdiğiniz vakit Allah tarafından mubarek hoş bir sağlık olmak üzere kendilerimize SELÂM veriniz, işte böyle Allah size âyetlerini beyan ediyor, gerek ki akıl erdiresiniz» (en-Nûr : 61).

«Tâ Hâ. Kur'an'ı sana zahmet çekesin diye indirmedik. Ancak saygısı olana tezkir için bir tenzîl olarak indirdik, o yaratanın ki hem arzı yarattı hem o yüce yüce gökleri» (Tâhâ : 1-4).

«...Hata ettiklerinizde ise üstünüze bir günah yoktur, fakat kalblerinizin kasdettiğinde vardır. Ve Allah Ğafûr, Rahîm bulunuyor» (el-Ahzâb : 5).

«Allah ve Rasûlü bir işe hüküm verdiği zaman gerek mü'min olan bir erkek ve gerekse mü'mine olan bir kadın için, işlerinde kendilerine muhayyerlik yoktur. Ve her kim Allah ve Rasûlüne âsîy olursa uzak bir dalâl ile sapmış olur... Sonra Zeyd o kadından ilişğini kesince biz onu sana zevce yaptık. Tâ ki oğullukların kendilerinden ilişkilerini kestikleri zevcelerinde mü'minlere bir darlılık olmasın. Allah'ın emri de fiile çıkarılmış bulunuyor. Peygambere Allah'ın takdir ettiği — mubah kıldığı — şeyde bir darlık yoktur. Bundan evvel geçen bütün peygamberler hakkında Allah'ın sünneti böyle ve Allah'ın biçilmiş bir kader bulunuyor» (el-Ahzâb : 36-38).

DİĞER BAZI KOLAYLIK DELİLLERİ

«Hiçbir kimse tâkatından ziyadesiyle mükellef tutulmaz» (el-Bakara : 223).

«Allah hiçbir kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemez» (el-Bakara : 286).

«Biz bir kimseye gücünün yettiğinden başkasını teklif etmeyiz» (el-En'am : 152).

«Biz bir kimseye gücünün yettiğinden başkasını teklif etmeyiz» (el-Âraf : 42).

«Ve biz bir kimseye gücünün yettiğinden başkasını teklif etmeyiz» (el-Mü'minûn : 62).

«Allah hiçbir nefse ona verdiğiinden başkasını yüklemez. Allah bir güçlüğün arkasından bir kolaylık ihsân eder» (et-Talâk : 7).

Bütün bu naslar, iymân ile salih amellerin, yani bütün islâmî emirlerin ve tekliflerin tâkattan hâric olmadığını ifade etmekte ve insanları bunlarla âmil olmayı teşvik etmektedir.

«Hem gündüzün taraflarından ikisinde ve gecenin gündüzde yakın saatlerinde dosdoğru namaz kıl, çünkü hâsaneler seyyileri giderir, bu idraki olanlara bir öğüttür» (Hûd : 114).

Bu âyetin ifade ettiği bahâ biçilmez kaide ile nuzûl sebebi olarak nakledilen vak'a karşısında peygamberin gönüllere ferahlık veren tatbikatı ve tefsiri, Müslümanlar ve insanlık için ne muazzam kolaylıklar dağıtmaktadır (bak: Muslim, tevbe, kavlu «inne'l-hasenâti yüzhibne's-seyyiâti». Muslim, bişerhi'n-Nevvef 18/79).

ZÜLKARNEYN'nin sözleri olarak :

«Dedi: Her kim haksızlık ederse onu muhakkak azaba uğratacağız, sonra o Rabbine döndürülür, o da onu görülmedik bir azâba çeker. Amma kim de İymân edip iyi amel işlerse buna da mükâfat olarak en güzel âkîbet vardır ve ona emrimizden bir k o l a y l ı k da söyleyeceğiz» (el-Kehf: 87-88).

«Ve yemin olsun ki düşünölmek için 'K u r ' - a n ' ı k o l a y l a ş t ı r d ı k , f a k a t h a n ı d ü ş ü n e n ? » (el-Kamer: 17, 22, 32, 40).

«...Bu size söylenenleri duydunuz ya, bununla Allah'a ve âhiret gününe İymân eden kimselere öğüt verilir. Her kim de Allah'a korunursa Allâh ona bir mahrec müyesser kılar ve onu hatır u hayâline gelmez cihetten rızıklandırır. Ve kim Allaha tevekkül getirir, Allah her şey için bir miktar ta'yin etmiştir» (et-Talâk: 2).

«Ve her kim Allah'a korunursa Allah onun işine b i r k o l a y l ı k v e r i r » (et-Talâk: 4).

«Muhakkak ki sizin sa'yiniz dağmıktır, bundan böyle amma her kim korunur ve hüsnâyı tasdik ederse biz onu e n k o l a y a kolaylıyacağız. Ve amma her kim bahillik ve istiğnâ gösterir ve hüsnâyı tekzib eylerse onu da e n g ü ç o l a n a kolaylıyacağız» (el-Leyl: 4-10).

«Demek hakikaten zorlukla beraber bir k o l a y l ı k var. Muhakkak zorlukla beraber bir k o l a y l ı k var. O halde boşaldın mı yine kalk yorul ve ancak Rabbine rağbet et, hep O'na doğrul» (el-İnşirah: 5-8).

(Devamı var)

TEBRİK

3 Aralık 1967 tarihinde idrak edeceği-miz mübarek Ramazan-ı Şerifin İslâm âlemi için hayırlı ve uğurlu olmasını Cenabı Allahdan diler, bu mağfiret ayına kavuşan bütün müslümanları tebrik ederiz.

İSLÂM MEDENİYETİ

ABONELERİMİZE

Daha önce Konya Yüksek İslâm Enstitüsü Talebe Cemiyeti tarafından çıkarılan ve Federasyonumuza devredilen «YENİ ÜMİT» mecmuasına abone olup, kalan paralarına mukabil Federasyonumuzun çıkarmakta olduğu «İSLÂM MEDENİYETİ» mecmuası gönderilen ve hâlen tahsisatı bitmiş bulunan sayın abonelerimizden kayıtlarını yenilemek isteyenlerin eski abone numaraları ile müracaat etmelerini rica ederiz.

İSLÂM MEDENİYETİ

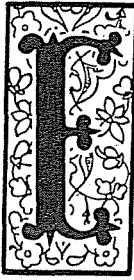
Cânânımın Hariminde...

Geldim sana kan ağlıyarak, sızlıyarak bak!
Aşkınla yanan benliğime durma hemen ak.
Ak...sönmesin âteş, alevin dinmesin, ancak
Ağlat beni, inlet beni, tâ haşre kadar yak!

Artır ne olur, âteşini, bağırmı dağla;
Yansın bu vücûdum, fakat eksilmesin asla.
Hيران ile yak, vaslile yak, aşkınla bağla,
Ağlat beni, inlet beni, tâ haşre kadar yak!

Bir katreyim amma yine ummanlara
doymam
Topraklara, yapraklara, insanlara doymam,
Hem âteşe, hem nûra ve zindanlara
doymam,
Ağlat beni, inlet beni, tâ haşre kadar yak!

YAMANDEDE

Y feleklerin ve unsurların (dört unsur) varlığına nur veren, onları aydınlığa çıkararak, Hakkın zuhur yerleri olan mahlûkâtın şekillerini süsleyen varlıklarına feyiz veren!

❦
Ey yaratmanın her gizli müşkilini bilen, gönüllerin gizli noktalarındaki sırları gören!

❦
Senin kemalatını bilmek hususunda, ilmin en derin ve geniş merhalelerine erişmiş olan hakimler ve âlimlerin aklı hayret çamuruna saplanıp kalmıştır.

❦
Senin güzelliğini temaşa etmek isteyen aklın gözü önüne, yaratılmış olanlar arasındaki alâka ve münasebetler bir perde çekmiştir.

❦
Ey sen ki, her kayıttan âzâde olduğun için bir görünmezlik duvağı örtünmüş güneşe benzersin, güzelliğin her zerrede gizli, her zerrede âşikârdır.

❦
Zatın her türlü kayıttan âzâde (tam bir ıtlak) olunca elbette gönül seni idrak edemez, hayrete (makâmına) düşer.

❦
Hayalî (mutasavvıf bir İran şairi) bu çok güzel, renkli matla'î ile gönül sahiplerinin (irfan ehli) nin

son menzilin hayret olduğunu bildirdi :

Ey âşıkların kalbini, aşkının ızdırabı okuna hedef edinen (sevgili), bütün yaratılış seninle meşgul, sen ise ortalarda yoksun!

Bu manzume lâıykı ile tedkik edilince mutasavvifenin Zat-ı Bâri hakkındaki derin ve ince görüşü vazih bir şekilde anlaşılır :

Ulvi (felekler) ve süflî (dört unsur) âlemin varlığını aydınlığa çıkararak, diyen şâir demek ki varlığın kadim olduğuna inanıyor, varlığın açığa vuran, (ama) hâlınden çıkararak yine varlığın içindeki şuur olduğunu kabul ediyor. Varlığa kendi nurundan nur veren Hak'tır.

« الله نور السموات والارض »

âyet-i kerimesi de bunu bildiriyor. Bu âyet-i kerimedeki «nur» çok geniş bir ma'na âlemi olup tasavvufun şer'î şerifteki en büyük istinadgâhlarından biridir. Bütün mevcudat bir vücûd-ı vacib'in zuhûr yerleridir. Bunlar sonsuz tenevvu'lar (sûretler) şeklinde görünür ve varlık güzel olduğu için ne şekilde tecelli ederse etsin bütün bu mezâhir güzeldir, iyidir; çirkin veya kötü mezâhir arasındaki nisbet ve izafetlerden meydana gelmektedir. İşte bu tek vacip varlığı, feyzi ile kesrete kavuşturan (Hâlık) tır. Bu (feyz) yukardaki (nûr) kadar geniş ma'nalar taşır. Bu vücûda getirmek, yaratmak ancak yaradanın bildiği bir sırdır. O, kalblerin gizliliklerindeki esrarı bilir. Çünkü bütün bunlar

— III —

KENDİNİ TANIMAK

Prof. Dr. ALİ NİHAD TARLAN

bir ezeli nizamın mahsulüdür. Çünkü Hâlık, mahlûka, mahlûktan çok daha yakındır (1). Bu öyle kemal mertebesinde bir yaratıştır ki, bunun hakikatine erişmek ilim ve hikmetin salâhiyet hudutlarının çok fevkindedir. Bu üç beyitteki iç san'at inceliklerine de kısaca temas etmek faydadan hâli olmayacaktır. Çünkü Türk Klâsik Edebiyatının bir hüsüsüyeti de budur.

Birinci beyitteki «feyyaz» ın altında «su» mazmunu, «su» yun altında (وجعلنا من الماء كل شيء حي) âyetine işâret vardır. Kalblerin gizliliklerindeki sırları bilen Hakkın insana şah damarından daha yakın olduğu hakkındaki âyet-i kerimeye dayanır. Şah damarı vücûda kan verir. Kan ise su, mayı'dır. Üçüncü beyitte o hakim ve âlimlerin vasfı olan «mütebahhir» (derya gibi geniş hikmet ve ilim sahibi) kelimesi ise yine «su» dur.

Hakkın cemâlini temaşa edilecek tek vasıta «nazar» dır. Bu «nazar» göz değildir. Bir varlığa onun yaratılışındaki esrarı arayan şümüllü ve geniş bir tefekkür gözü ile bakmaktır. Bu «nazar» ın önüne mutlak varlığın zuhur ve inkişafı anında aralarında zarûri olarak teessüs eden nisbî ve izâfî alâkalar perde çekmektedir. Hakkın cemâlini temâşâ derken şâir Hak'ta cemâlden başka bir şey görmüyor. Var olan Cemâl'dir. Celâl cemâlin zuhuruna bir vâsıttadır. Bu sebepledir ki, bütün mezahir'in perdelediği tefekkür gözü önünde o, her türlü kayıttan âzâde olmak (ıtlak) ın görünmezlik duvağına bürünen bir güneştir. Her zerrede gizli, her zerrede âşikârdır. Esâsen kayıd (bağ) ma'nasına gelen akıl, kayıtsız (mutlak) Hakkı nasıl idrak edebilir?

Tefekkür'ün son menzili «hayret» tir. Hayret Hakkı idrâk makamlarından biridir. Hayâlî bunu çok güzel ve renkli bir matla'da ne güzel anlatıyor :

Hakkı gönül gözü ile görüp ona âşık olanlar, yine Hakkın onları sevip aşkını gönüllerine ihsan ettiği seçkin varlıklardır. Bu suretle âşikârlar onunla meşgul. Bir şey görüyorlar ki ona âşık oluyorlar; fakat sevgili ortalarında yok.

Bu beyit, hakikaten üzerinde çok uzun düşünülecek bir görüşü ihtiva etmektedir.

(1) ونحن اقرب اليه من حبل الورد

(Biz ona şah damarından daha yakınız).

Enstitü Rûhuna

Artık çekilip gitmeli zulmetli zamanlar.
Seller gibi akmakta gelen şems-i cihanlar.
Yıllarca karanlıkta kalan âlem-i İslâm
Aydınlanacak, çünkü belirlemekte nişanlar.
Açtın ulu bir yol ki, cihan gelse kapanmaz.
Görsün seni gelsin de, bu ruh öldü sananlar.
Mes'ûd uyusun şimdi behey nesl-i mücâhîd!
Üç kat'aya nurlarla, fetihlerle varanlar.
Şarkın ebedî fecri ziya yüklü doğarken
Gördüm yine doğmakta beyaz saçlı

Sinanlar.

Makber gibi sessiz ve hazîn yaslı cevami'
Gülzârlara dönmekte, okunmakta ezanlar.
Üç kat'aya varmışsa deden, sen bunu az say.
İlminle, kemâlinle doğa sahn-ı Semânlar.

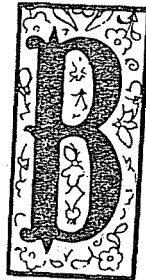
Tasavvuf

Dr. Ahmed Subhi

FURAT

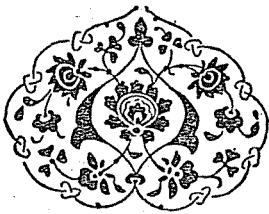
Edebiyat Fakültesi
Arap-Fars Filolojisi

Ca'fer b. Muhammed el-Huldî «V. 348-959

BAGDAD'ta meşhûr sûfi el-Cuneyd'in (v. 297/909) sohbetlerinde bulunmuş olan (1) Ebû Muhammed Ca'fer b. Muhammed b. Nusayr el-Havvâs el-Huldî (2) bu şehirde hicri 253'de (m. 867) doğmuştu (3). Tabakat kitaplarına bakılırsa, onun Bağdadlı meşhûr diğer sûfilerle de temas ettiği görülür ki bunlar arasında Ebu'l-Husayn en-Nûrî (v. 295/907) (4), Semnûn b. Hamza (v. 300/912) (5), Ebû Muhammed el-Cerîrî (v. 311/923) (6), İbrâhîm el-Havvâs (v. 291/903) (7), ve Ruveyym b. Ahmed (v. 303/915) (8) zikredilmelidir. Önceleri hayatını hasır dokumakla temin eden (9) Ca'fer b. Muhammed el-Huldî'nin yetişme devresinde hadisle de meşgul olduğu, bu uğurda Kûfe, Medîne, Mekke, Mısır (10) ve Hîmis (11) gibi pek çok şehirler gezdiği ve birçok âlimlerle temas ettiği görülmektedir. Bu sahada isimleri bize kadar gelmiş olan hocaları arasında el-Hâris b. Usâme (12), Ali b. Abdilaziz el-Bagavî (13), Bişr b. Mûsâ el-Esedî, Ebû Şuayb el-Harrânî, Amr b. Hafs es-Sedûsî, el-Hasan b. Ali el-Muammerî, Muhammed b. el-Fadî b. Câbir es-Sakatî, Muhammed b. Ca'fer el-Kattât, el-Hasan b. Alaviyye el-Kattân, Halef b. Amr el-Akberî, Ahmed b. Muhammed b. Mesrûk et-Tûsî, Muhammed b. Yûsuf b. et-Turkî, Ahmed b. Ali el-Harrâz, Ca'fer b. Muhammed b. Harb el-Abâdânî, Ebû Muslim el-Keccî, Muhammed b. Abdillâh b. Süleymân el-Hadramî, Muhammed b. Osmân b. Ebi Şeybe (14) vardır. Mez-kûr Hîmis şehrinde bir sene kadar kalmıştı. Şehir halkı kendisinden, yanlarında kalmasını istemişler, o da «şu kadar mal ve dinâr toplayıp verilmesi» şartıyla kalabileceğini söylemişti. Hîmis halkı değerli müsafirlerinin teklifini kabul etti ve sene sonunda isteğini yerine getirdi. Ca'fer b. Muhammed el-Huldî toplanan şeylerin câmie gönderilmesini istedi ve kendisi de giderek hepsini fakirlere dağıttı. Aralarından ayrılırken söylediği şunlardı: «Benim mallara ihtiyâcım yok. Fakat sizin beni yanınızda istemenizin (samîmiyetini) tecrübe etmek istedim» (15).

O, bu uzun seyahatlerinden sonra Bağdad'a döndü ve burada yerleşti. Bu şehirde büyük bir tedris halkasına sahip olduğu görülmektedir. İçlerinde Ed-Dârakutnî, İbn Şâhin, İbn Yesrân (16), Ebû Amr b. Hayûye (17) ve Ebu'l-Abbâs Nihâvendî (18) gibi

meşhurlar da olan birçok zevât kendisinden rivâyette bulunmuşlardı (19).

Bizzat kendisinin «Benim 130'a yakın süfi divânım var» (20) demesine bakılırsa, tasavvufî eserler bakımından zengin bir kütüphânesi olduğu kabul edilebilir (21). Ca'fer b. Muhammed el-Huldî'nin, devrinin en büyük sûfilerinden biri kabul edildiğine ve bilhassa hadis sahasındaki selâhiyetinden dolayı sûfilerin muhaddisi olarak tanındığına (22) dâir kayıtlar da zikredilmelidir. Öyle görülüyor ki o, zamanla, her ilimde kendisine mürâcaat edilen bir kaynak olmuştur (23). Devrinin sûfilerinden Ebu'l-Hayr et-Tinâti, Ca'fer b. Muhammed el-Huldî'ye bir mektup göndererek «fakirlerin cehâletinin vebâli sizlerindir. Zira sizler dünyaya sarılanlara sığındınız; kendi işlerinizle uğraştınız, neticede fakirler câhil kaldılar» diye serzenişte bulunuyorsa da (24) meselenin iç yüzünü aydınlatacak başka herhangi bir malûmata sahip değildir.

İctimâî ahlâk'a büyük bir ehemmiyet atfeden Ca'fer b. Muhammed'in, bunu, esas gaye olan «Allah'a kavuşma» için bir vâsıta kabul ettiği görülür (25). Kulun amelleri ile saâdete erişebilmesi için nefsin engelleyici tesirini ortadan kaldırması lâzımdır. «Kul diğerlerine karşı hareket ve davranışlarının tadını, nefsin tadı ile birlikte bul(a)maz. Ha-

kikat ehli, bağlar kendilerini Hakk'tan alkoymadan önce, bunları ortadan kaldırmışlardır» (26). «Nefsin hakir görülüşi ve müslümanların (haklarına karşı) saygının tâzimi» (27) diye târif edilebilecek olan fütüvvet'te bunu lüzumlu kılar. Kişi yüksek himmetli olmalı; insanı himmetler eriştirir yoksa mücahedeler değil (28).

Yakınlarından birine bulunduğu tavsiyede de belirtildiği gibi «dâvâ'lardan sakınmak, emir'lere sarılmak lâzımdır» (29). O, bu sözüne mesned olarak şeyhi el-Cuneyd'in sık sık tekrarladığı «İhlâs üzere hareketlere sarılma, Allah yalancı dâvâ'lardan müsterih kılar» (30) sözünü zikreder. Esâsen «Riyâ ile ihlâs arasındaki fark da mürâfî'nin görünmek; ihlâs sahibinin ise Allah'a vâsıl olmak için amel'de bulunmasıdır» (31). Nitekim o, bir defasında kendisine tevcih edilen «ârif kimdir?» sorusunu şöyle cevaplandırmıştı: Onlar (: ârifler), onlar değildir; eğer onlarsalar, onlar değildirler» (Bk. Nefehât, 224 (: Terc., 269).

İlim peşinde koşmak Ca'fer b. Muhammed el-Huldî'ye göre en büyük amellerden biridir. «(Kişi ancak) Allah'ı ilimle tanır; O'na (ancak) ilim sayesinde itâat olunur ve utananlar Allah'tan (ancak) ilim sayesinde

(1) Tab. es-Sulemi, 434; Hilyet, X, 381; el-Muhtâr, 91b; Şezerât, II, 378.

(2) Huld, Hakîfe el-Mansûr'un (hüküm yılları: 136/754 - 158/775) Bağdat'ta Dicle nehri kenarında yaptırdığı bir köşk idi. Önceleri bu köşkün yerinde bir deyr bulunuyordu. Daha sonra birçok binalar yapıldı ve burası büyük bir mahalle oldu. Hakîfe el-Mansûr bu köşkü havası burun hastalığına iyi geldiği için yaptırmıştı (Bk. Mu'cem el-buldân, II, 382). Ca'fer b. Muhammed'in nisbesinin buradan geldiği düşünülürse de, kendisinin burada hiç oturmadığına dâir rivayetler de vardır. el-Huldî lâkâbı, meşhûr süfi el-Cuneyd ile aralarında geçen bir konuşma sırasında, verdiği güzel ve tatminkâr cevaplar üzerine, el-Cuneyd'in «Ey Huldî, bu cevapları nereden elde ettin?» demesinden sonra kalmıştı. Bizzat kendisi de «Ben ve dedelerimden hiçbir kimse Huld'te oturmadık» demişti. İbn Tâhir'de, el-Huldî'nin nisbe olmayıp, onun lâkâbı olduğunu söyler (Bk. Târ. Bağd., VII, 227; Mu'cem el-buldân, II, 382).

(3) Târ. Bağ., VII, 227.

(4) Tab. es-Sul., 434; el-Muhtâr, 91b; Nefehât, 223 (: Terc., 268); Şezerât, II, 378.

(5) Tab. es-Sul., 434; el-Muhtâr, 91b; Nefehât, 223 (: Terc., 268).

(6) Tab. es-Sul., 434; Nefehât, 223 (: Terc., 268); Şezerât, II, 378.

(7) Nefehât, 223 (Terc., 268). Hilyet el-evliyâ'da hocaları arasında Sufyan es-Sevrî (v. 161/m. 777) gösteriliyorsa da târih bakımından imkânsızdır.

(8) Hilyet, X, 381; el-Muhtâr, 91b; Nefehât, 223 (Terc., 268); Şezerât, II, 378.

(9) Nefehât, 223 (: Terc., 268).

(10) Târîhu Bağdâd, VII, 226; el-Muhtâr, 91b.

(11) Târîhu Bağdâd, VII, 231; el-Muhtâr, 92a.

(12) Târîhu Bağdâd, VII, 226; Sıfat es-safva, II, 265; Şezerât, II,

378.

(13) Târîhu Bağdâd, VII, 226; Şezerât, II, 378.

(14) Târîhu Bağdâd, VII, 226.

(15) Târîhu Bağdâd, VII, 231.

(16) Târîhu Bağdâd, VII, 226; el-Muhtâr, 91b.

(17) Târîhu Bağdâd, VII, 226.

(18) Nefehât el-uns, 224 (: Terc., 268).

(19) El-Hatîb el-Bağdâdî, kendisine Ca'fer b. Muhammed el-Huldî'den nakillerde bulunan 14 âlimin ismini zikreder (Bk. Târîhu Bağdâd, VII, 226-27).

(20) Ca'fer b. Muhammed el-Huldî'den bu rivâyeti nakleden El-Hasan b. Muhammed b. Ca'fer Er-Râzi, ona: «sende Muhammed b. Ali et-Tirmizî'nin (v. 320/932) kitaplarından var mı?» diye sorunca şu cevâbı almış: «hayır (zira) ben onu sûfilerden saymadım» (Bk. Tab. es-Sulemi, 434). Ebû Nasr es-Serrâc (v. 378/988) — ihtimâl kaydıyla — Ca'fer b. Muhammed'in hattıyla yazılmış birkaç eser gördüğünü zikretmektedir (Bk. K. el-luma', 204, 237).

(21) Tab. es-Sulemi, 434; Târîhu Bağdâd, VII, 228; el-Muhtâr, 91b; Şezerât, II, 378. El-Hatîb el-Bağdâdî'nin, el-Hasan b. Süleymân yoluyla kaydettiği bir hâdise burada zikre değer. Ca'fer b. Muhammed el-Huldî anlatıyor: Tasavvufa sülûkumun başlarında bir gece uyurken, hâtifin «ey Ca'fer şuraya git, orada senin için gömülmüş bir şey vardır» dediğini işittim. Târif edilen yere gittim, Kâzım ve kâğıtlarla dolu bir sandık buldum. İçerinde Hz. Âdem'den zamanımıza kadar gelip geçmiş 6 bin velî'nin isimleri, hayatları ve sözleri vardı. Hepsî süfiyye mezhebini beğeniyor ve insanları buna dâvet ediyorlardı. El-Hasan b. Süleymân, bu kitaplarda nâdir şeylerin olduğunu ve Ca'fer b. Muhammed'in bunlardan başka hiçbir kimseye bahsetmediğini de ilâve eder (Bk. Târîhu Bağdâd, VII, 228).

(22) Şezerât, II, 378. Tabakât es-Sulemi'de rivâyet ettiği hadis yer aldığı (Bk. s. 434-5) gibi, Ebu Nuaym el-İsfahânî de onun hadis yazdığını kaydeder (Bk. Hilyet, X, 381).

(23) El-Muhtâr, 91b; Şezerât, II, 378.

(24) K. el-luma, 236.

utanırlar. İlim talebinde bulunuş (hatta) amellerin de üstünde (bir mevkide) dir. Allah teâlâ «İnsana bilmediğini öğretti (El-Alak sûresi, 5. âyet)», «Ona beyânı öğretti (Er-Rahmân sûresi, 4. âyet)» buyurmuştur. Ancak eksik ilim hoş karşılanmaz» (32). «(Yoksa ben) Allah'ı ve hükümler'ini bilmekten daha faziletli bir şey tanımiyorum. Zira ameller ancak ilimle gelişir; ilm'i olmayanın amel'i yoktur. İlimin sâdece zâyi edilişi ve arka plâna atılışı çirkindir» (33). «Kim imânı tanımayıp kâfir olursa onun ameli boşa gitmiştir» (El-Mâide sûresi, 5. âyet) âyeti de şöyle anlaşılmalıdır: «Kim Allah'ı tanıma hususunda gayret sarfetmezse, onun hizmeti kabul edilmez» (34).

«Kendisine salâh ruhu ilhâm edilen halka karşı (gerektiği şekilde) harekete sarılır; kendisine siddikiyye ruhu ilhâm edilen davranışlarında kendisini siddik ile harekete zorlar; kendisine ma'rifet ruhu ilhâm edilen hâdiselerin seyr ve ortaya çıkışlarını tanır; kendisine müşâhede ruhu ilhâm edilen (ise) ilm-i ledünniye sahip olur» (35).

Aslında kulun diğer varlıklar karşısındaki durumunu dengede tutacak olan takvâ'dir. «Kul ile mevcûd(ât) arasını (islâmın istediği şekilde ayarlıyan şey) takvâ'nın onun kalbine yerleşmesidir. Takvâ kalbine yerleşirse ilm'in

(25) Hilyet, X, 381; el-Muhtâr, 92a.

(26) Tab. es-Sulemi, 436; Hilyet, X, 381; Risâlet el-Kuşeyriyye, 30; Tezkiret el-evliyâ, II, 238; el-Muhtâr, 92a; Levâkîh, I, 118.

(27) Tab. es-Sulemi, 436; Hilyet, X, 381-2; Tezkiret el-evliyâ, II, 238; Şezerât ez-zeheb, II, 378.

(28) Târîhu Bağdâd, VII, 229; Tezkiret el-evliyâ, II, 238; el-Muhtâr, 92a; Sıfat es-safva, II, 264; Nefehât, 224 (: Terc., 268).

(29) Tab. es-Sulemi, 438; Hilyet, X, 382; el-Muhtâr, 92a; Levâkîh, I, 118.

(30) Tab. es-Sulemi, 438; Hilyet, X, 382; el-Muhtâr, 92a; Levâkîh, I, 118.

(31) Hilyet, X, 381; el-Muhtâr, 92a; Şezerât, II, 378.

(32) El-Muhtâr, 92b; Levâkîh, I, 119.

(33) Levâkîh, I, 118.

(34) Tab. es-Sulemi, 439; Hilyet, X, 382.

(35) Tab. es-Sulemi, 439; Tezkiret el-evliyâ, II, 238; el-Muhtâr, 92b.

bereketleri gelir ve kalbinden dünya râğbeti tardedilir» (36). «Kalbin varlık ve yoklukta müsâvi oluşu, hatta yoklukta sevinci ve varlıkta ortadan silinişi, hatta hatta her iki halde Allah teâlâ ile aynı istikâmette oluşu tevekkül'dür» (37).

«Seven (: el-muhibb), sevgisinin gizli kalmasında gayret sarfeder» (38) diyen Ca'fer b. Muhammed, arkadaşlarından birinin anlatığına göre bir gün Şüniziyye kabristanına gitmiş, orada hıçkırıklarla mezar üzerinde ağlayan bir kadın görmüştü. «Neyin var?» diye sordu. Kadın çocuğunu kaybettiğini söyleyince şu mısraları okudu :

— «Çocuğunu kaybetmiş bir hanımım» diyor. Oysa sevgililerin ayrılıklarının acısını tatmayan(lar) çocuklarını kaybetmemişlerdir.

— Ayrılık geceleri bana, Ebû Cehil karpuzundan (39) daha acı bir şarap içirdi» (40).

Altmışa yakın haccettiği rivâyet edilen (41) Ca'fer b. Muhammed el-Huldî, nüfuzlu bir sûfi olarak geniş bir mûhite sahipti (42). Meşhûr sûfilerden Ebu'l-Hasan el-Muzeyyin (v. 328/939) (43) ile Ebû Bekr el-Kettânî (v. 322/933) (44) onun sohbetinde bulunmuşlardı. 348 h. (: 959 m.) senesinin Ramazanında 95 yaşında (45) vefat etti ve şeyhi el-Cuneyd'in medfûn bulunduğu Şüniziyye'de defn olundu (46).

(36) Tab. es-Sulemi, 438.

(37) Tab. es-Sulemi, 437; Keşf el-mahcûb, 297; Tezkiret el-evliyâ, II, 238; el-Muhtâr, 92a.

(38) Tab. es-Sulemi, 438; el-Muhtâr, 92b.

(39) Arapça'da hanzal denilen Ebû Cehil karpuzu, tadının pek fazla acı olması dolayısıyla acılık timsâlidir.

(40) Tab. es-Sulemi, 437; el-Muhtâr, 92b.

(41) Tab. es-Sulemi, 434.

(42) Ebû Nuaym el-İsfahânî (v. 430/1038), Ca'fer b. Muhammed el-Huldî'den bir mektup aldığını zikreder (Bk. Hilyet, X, 381).

(43) Tab. es-Sulemi, 438.

(44) Târîhu Bağdâd, VII, 228; Şezerât, II, 378.

(45) Şezerât, II, 379.

(46) Tab. es-Sulemi, 434; Hilyet, X, 381; Sıfat es-Safva, II, 265.

Tarih

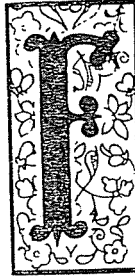
FİLİSTİN MES'ELESİ

YAZAN :

A. J. TOYNBEE [*]

ÇEVİREN :

Y. Müh. Coşkun KUTAY

FİLİSTİN mes'elesinin insani ve politik olmak üzere iki yönü vardır. Tabii bu ikisi birbiriyle sıkı sıkıya ilgilidir. Birisini nazar-ı itibare alınca, diğeri de almamız. Benim burada mes'eleye temasım insani yönden olacaktır, bunu yaparken dolayısıyla politik yönüne de temas etmiş olacağım.

1. İnsani yön demekle, evlerinden, mallarından ve istikballerinden edilmiş bir milyon erkek, kadın ve çocuğun trajik akibetlerini kasdetmek istiyorum. Her şeyden evvel 1957 de ziyaret ettiğim Gazze'deki bir mülteci kampını tahayyül ediyorum. Çocukların tahsil gördüğü okulları düşünüyorum. Mülteci kalmaktan başka yolları olmayan çocukların okullarını...

2. İnsanların yurtlarından atıldığı ilk olay tabii bu değildir. M.Ö. VIII. ve VI. yüzyılda, Filistin'deki iki küçük krallığın insanları — İsrail ve Yuda — da bugün Ürdün'e ait olan topraklardan atılmışlardı. İsrail'i sürgünlerin torunları olan bugünkü Yahudilerin atalarının mâruz kaldığı hatayı bugün başkalarına tatbik etmeleri trajik bir olaydır. Kendi çektiğimiz sıkıntıları başkalarına da çektirmekten nasıl zevk alırsın?... Bu, aynı duruma düşmemek için bize örnek olmalıdır.

3. Geçmişte insanların yurtlarından atılması gibi olaylar «talihsizlik» olarak karşılanırdı. Aynı hâlin 1948 de Arapların başına gelmesinden sonra, — çok tuhaftır — bir insana bu şekilde muâmele «normal» olarak karşılanmaya başlandı. Filistin'li Arapların, bütün mal ve mülklerini ellerinden alan Yahudiler, geçmişte işlenmiş hatayı tekrarlamaları bakımından; yalnız atalarına karşı değil, bütün insanlığa karşı da suçludurlar.

4. Ayrıca Filistin'li Arablar mâsum kurbanlardır. Büyük çoğunluğun ızdırap çekmesine, içlerinde suçlu olanlar gayet azdır. Meselâ; Çekoslovakya, Doğu Almanya ve — II. Cihan Harbinin bitimi olan — 1945 ten sonra Polonya ve S.S.C. Birliğine katılan Alman topraklarından Batı Almanya'ya gelen mültecileri ele alalım. Hepsisi de Alman vatandaşı olup, Hitler'in iktidara gelmesine müsamaha ettiklerinden biraz mes'uliyet taşımalarına rağmen, bunların sadece küçük bir azınlığı Nazi idi ve herhalde sürgün cezası çoğunluk için çok fazla idi. Çünkü hiç birisi Nazi'lerin cinayetlerinden mes'ul değildiler. Kaldı ki Almanların Yahudilere tatbik ettikleri zulümlerle Filistinli Arapların hiç bir münasebeti yoktur. Avrupalı Yahudileri öldürenler Alman'lardı, Araplar de-

* Türk dostu olarak tanınan Arnold Toynbee zamanımızın şüphesiz en ünlü tarihçisidir. Halen 77 yaşında olan ve 25 yılda yazdığı *Study of History* (= Tarihin incelenmesi) adlı dev eserin sahibi bulunan İngiliz tarihçisi, tarihî hâdiseler üzerindeki derin vukûfu ve açık sözlülüğüyle tanınmıştır. Okuyacağımız bu yazıda Filistinli Arapların muhaceret meselesini ele almakta ve bu meselenin çözümlenmesi için en büyük suçlu olarak kendi memleketi İngiltere'yi suçlamaktadır.

ğil. Yahudileri Almanlar öldürdü, bunun ceremesini Araplar ödedi.

Muzaffer müttefik kuvvetler, Yahudilerin Araplar aleyhine bu şekilde büyümesine Almanların yenilmesinden sonra müsaade ettiler. Yahudilerin Nazilerden çektiklerinden sonra dünyanın herhangi bir yerinde, kendi yurtlarını kurabilecekleri ve ilerde Nazi tehlikesi gibi bir tehlikede sığınabilecekleri bir ülkeye sahip olmak istemelerini anlıyorum. Fakat Yahudilerin istediği toprak parçası, Yahudileri yok etmek için elinden geleni yapan Batılı ülkelerden alınmalı, Yeni İsrail Devleti Filistin'de değil Orta Avrupa'da kurulmalıydı.

BATILILAR ARAPLARA YAPILAN HAKSIZLIĞA KARŞI NEDEN ANLAYIŞSIZ DAVRANIYORLAR?

Bu mes'e le bana basit ve aşikâr görünüyor. Fakat bir defasında bunu bir Batı ülkesinde (Almanya ve İngiltere'de değil) bir konferans konusu yaptığımda kahkahalara mâruz kaldım. Gülenler Yahudi değillerdi ve o memleket sömürgeciliğe karşı gelmekle ün yapmış idi. Onlarca Batılı bir ülkenin suçlarının karşılığını kendi toprağıyla ödemesi mânâsızdı; Batı, Yahudilere olan ahlâki borcunu onlara karşı hiçbir düşmanlığı bulunmayan Batılı olmayan bir ülkenin (Arapların) topraklarını Yahudilere vererek ödiyebilirdi. Sömürgeci zihniyetin bir kalıntısı telâkki ettiğim bu gülüş beni sarstı. Suçlu da olsalar sırf Batılı olduklarından bir Batı ülkesinin toprakları çok mukaddes addolunacak, buna karşılık bir suç bulunmayan bir ülkenin (Arapların) toprağı Batılılar tarafından Yahudilere verilebilecekti. Bu Batılı ile Batılı olmayanlar arasındaki eşitsizliğin resmen ilânı demektir. Batılılar suçlu da olsalar imtiyazlıdır, demektir. Ve bu, medeniyet, din, dil, milliyet farkı gözetmeksizin bütün insanların sahip olduğu «insan hakları»nın inkârından başka bir şey değildir.

5. Filistinli Harp Mültecilerinin hâlihazır kaderinde İngiltere'nin rolü :

Filistinli Arabların sürülmesinde, Batının durumu hakkında bir kritik yapmış bulunuyorum. Bir İngiliz olarak, kendi memleketimin bu durumdaki özel payını nazar-ı itibare almalıyım. İngiltere'nin şu işteki mes'uliyeti büyüktür. İngiltere Filistin'i 30 yıl boyunca (1919-1948) işgal etmişti ve Arapların 1948 deki sürgünlerinde başrolü oynuyordu. Balfour deklarasyonu ile 1922 den beri Filistin'de devam eden İngiliz mandasını kaldırdığını ilân ediyordu.

ARAPLARA YAPILAN İHANETTE İNGİLTERE'NİN RÖLÜ

İngiltere'yi başlıca iki bakımdan suçluyorum :

I. İngiltere Filistinli Araplarla Siyonist Yahudilerin zihinlerinde birbiriyle uyuşamadıkları fikrini yarattı.

İngiltere Filistinli Araplara Filistin'de tedricen, kendilerine ait millî bir devlet kurabilecekleri ümidini verdi.

Filistin'deki İngiliz mandası «A» sınıfı denilen halkın ileride kendi devletini kurabileceğini ve hürriyetini kazanacağını ih-sas ediyordu. Filistin'deki mandater idare kaldırıldığında, buranın nüfusunun % 90 ını Araplar teşkil ediyordu ve müstakil devleti Arapların kurmasını beklemek mâkûl bir hareket olacaktı.

Aynı zamanda İngiltere, Yahudilere de bir gün Filistin'de bir Yahudi Devleti kurulacağı ümidini verdi. Yahudilerin ümidi, Araplarınki kadar «gerçekleşebilir» değildi. Balfour deklarasyonunda, mandater idare tarafından Yahudilere, Filistin'de bir devlet değil, bir parça arazi vaadedilmişti. Fakat bu «arazi»nin ne olduğu açıklanmamıştı.

Bu deklarasyonda nihâi bir Yahudi devletini reddeden kesin bir cümle yoktu. İngiltere «Yahudi Devleti»nin bütün siyonistlerin arzu edip, uğrunda çalıştıkları gaye olduğunu biliyordu. Görüleceği gibi, İngiltere'nin Araplara ve İsraililere olan vaatleri hukukî yönden uygun olabilirdi. Fakat pratik yönden, bu hukukî yön değil de, vaatlerin insan zihninde uyandıracağı ümitler mühimdi. Bu meşrû ümitler, hiç şüphesiz uygun değildi ve Filistinli Araplarla Siyonist Yahudiler arasında bir çatışmaya yol açacak mahiyeteydi.

II. İngiltere mandater idarenin devamı boyunca, bizzat yarattığı durumla ilgilenmedi ve belirli bir politika takip etmeyi reddetti.

İngiltere'nin kendi yarattığı durumdan kurtulmasının tek çaresi, belirli bir yol takibedip, bunu taraflara da kabul ettirmektir. Fakat ne yol takip edilirse edilsin, bu yol bir dereceye kadar taraflardan birinin aleyhinde olacaktır. Bu İngiltere'nin kendi hatasıydı, zira yarattığı ümitler uzlaştırılmaz nitelikteydi.

İngiltere mandater idarenin ilk yıllarında aklını başına alıp, ne çeşit bir bağımsız Filistin, ne çeşit bir İsrail ülkesi tesis etmeye çalıştığını ifade etmeliydi. Arapların çoğunlukta olduğunu, Yahudilerin de azınlık hakları garantiye alınmış bir şekilde onlarla bir arada yaşamaları gerektiğini ifade etmeliydi. Ancak bu şekilde bir anlaşma ile Filistin'in geniş bir kısmı Araplara verilir ve küçük bir kısmında da ileride İsrail Devleti kurulabilirdi. İngiltere, mandater idarenin başlangıcından sonuna kadar almaya mecbur olduğu kararı almaktan korktu. Korkarım ki, bu başarısızlığına sebep taraflardan birini veya her ikisini birden gücendirmek ihtimaliydi.

İngiltere, bu kararı Hitlerin Avrupa'daki Yahudi katliamıyla Filistin'deki durum karıştırılmadan vermeliydi. Bu suretle Avrupa'daki Yahudi mültecilere Filistin'de bir yurt verilme zorunda kalmılmayacaktı. Bunlara, insanlığın iyiliği için İngiltere ve A.B.D. kapılarını açmalıydılar. Her ikisi de fazla bir zorlukla karşılaşmadan bunu yapabilirlerdi.

Gördüğümüz gibi Filistin'deki bugünkü durumda kendi memleketimi suçlu buluyorum.

SADECE BİR ARAP BİRLİĞİ, ARAP MÜLTECİLERİ MESELESİNİ HALLEDEBİLİR

6. Filistin ve Arap Birliği.

Filistin'in halihazır durumu hiç iyi değildir, fakat mülteciler haklarını henüz kaybetmemişlerdir. Evlerinin ve bütün mallarının kanunî sahipleridir. Kendi evlerinde ve kendi memleketlerinde yaşamak hakkına sahiptirler. Hakikatte dünyanın her yerindeki insanların sâhip olduğu insan haklarına onlar da sahiptirler. İnsanlık, bütün dünyada, II. Cihan Harbi içinde ve bugüne kadar çektiği sıkıntılar dolayısıyla insan haklarının şuurulu bir müdafii'dir, bugün. İnsan haklarının küçümsenmediği bu dünyada, insan olarak Arapların hakları da örtbas edilemez. Kanaatimce, Filistin'in Arap sâkinlerinin hakları, adaletli bir şekilde sağlanmadıkça, hiç bir teşebbüs Filistin problemini çözmekte başarı sağlayamaz.

İstikbalde, diğer Arap devletlerinin Filistin'li Araplara ne şekilde yardım edebilecekleri meselesi merak edilebilir. Bu sahada teklifler yapmak bir yabancı için nâzik bir meseledir. Buna rağmen ben kendi fikrimi belirtmeye cür'et ediyorum. Bana kalırsa, Filistin'deki Araplara, Arap dünyasının yekvücut halinde birleşmesi kadar hiç bir şey yardım edemez. «Birlik kuvvettir» şeklinde bir söz mevcuttur. Bunun doğru olduğuna inanıyorum. Arap Dünyası tek ses halinde konuşursa, bu ses bütün dünyada duyulacak ve dağınık sesten daha fazla nazar-ı dikkate alınacaktır. Birleşmiş Arapların sesi, Filistinli Arapların bugün çektiği sıkıntılı devrenin bitmesinde en fazla etkili olacaktır.

Arap birliğini bugüne kadar önleyen zorlukları hep biliyoruz. Bu zorlukların bir kısmı, Arap Dünyasının dışından gelmektedir. Bir kısmı da iç güçlüklerdir. Bununla beraber Araplar arzu ettikten sonra güçlükleri yenmelerini hiç bir dış kuvvet önleyemeyecektir.

ARAPLAR ARASINDAKİ BİRLİKTE TARİH TEKERRÜR EDECEK Mİ?

Bir tarihçi olarak, halihazır hâdiselere geçmişin ışığı altında bakmayı tercih ederim. Bir defasında Arap Dünyasının ayrılıp zayıfladığını hatırlıyorum. Birinci Haçlı Seferinde Araplar için mevzu bahis kriz, İsrail'in kurulmasıyla meydana gelen kriz kadar mühimdi. İlk başta Arap reaksiyonu kuvvetli değildi. Sonunda Araplar birleşip maruz kaldıkları durumdan kurtulmasını bildiler.

Arap Dünyası büyük bir dünyadır ve belki birliğe doğru bir hareketin başlaması fazla zaman alabilir. Şahsen inanıyorum ki, 800 yıl evvel olduğu gibi bugün de birlik kuran kazanacaktır. Bugün yine Arap Dünyası dışardan baskı altındadır. Öyle bir çağda yaşıyoruz ki, bugün bir memleketin tek başına yaşaması imkânsızdır. Bir birlik devresine doğru gidiyoruz. Avrupa'da 11 yüzyıl süren ayrılık devresi bitmiş gibi görünüyor. Zira artık Avrupalılar birleşmedikleri takdirde yok olacaklarının şuuruna varmışlardır. Aynı durum Araplar ve diğer bölgeler için de aynı sonuçları verecektir.

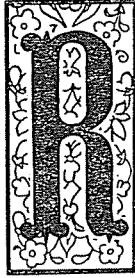
Batılılar «Arap Birliği» fikrine karşı durmamalıdır. Zira Arap Dünyasının durumu Batıdaki gibi değildir. Batılılar bütün dünyaya örnek bir medeniyet tarihleri oldukları inancındadırlar ve bu mirasını, bütün dünyanın müşterek malı halinde muhafaza etmeyi arzulamaktadırlar. Arap Dünyası da medeniyet tarihi yerinde kendi hissesini hâizdir. Arap Birliğinin yeniden canlanması dünyaya faydalı olacak bir harekettir. Bu nâzik meseleler üzerinde fikrimi belirtmeye cesaret ediyorum, zira hiç bir kötü niyetim yoktur. Filistin'deki Arapların ve bütün Arap Dünyasının iyiliğini isteyen bir kimseyim.

7. Arap Birliği meselesi B.A.C. için de nâzik bir meseledir. Mümkün olduğu kadar fazla Arap mültecinin sadece mal ve mülklerini geri almalarını değil, «Filistin Arap Devleti» adı altında toplanmalarını görmekten memnun olacağım. Bu arada evleri ve malları üzerindeki iddialardan vazgeçmeden rahat bir hayat yaşamalarının teminini de istiyorum.

THE ISLAMIC REVIEW
[Vol. 53 N° : 9-10]

Asr-ı Seâdette Yahûdiler

— II —

ASÛLÛ Ekrem (S.A.) efendimiz Mekke'de iken yalnız dîni vazifesini ifâ ediyordu. Medine'ye hicretten sonra dîni vazife ile birlikte siyasi ve idâri işleri de üzerine alması gerekti. Temeli atılması gereken ilk İslâm devleti reisliğini deruhte etmesi zarûreti ortaya çıkmıştı. Medine ve civarındaki Müslümanların ve diğer hal-

kın dünyevi idaresini de üzerine alması icab ediyordu. Esasen başka türlü düşünmeye de imkân yoktu. İlk iş olarak Medine'nin içerde ve dışarda emniyetini sağlamak, dış tehlikeye karşı müteyakkız bulunmak lâzım geliyordu. Dışarda Kureys ve müttefikleri gibi amansız ve her zaman Medine'ye saldıracak bir düşman topluluğu mevcut olduğu gibi, içerde de muhtelif kabîle ve zümreler vardı. Her ne kadar Evs ve Hazreç kabilelerinin tamamına yakın bir kısmı İslâm'a gelmiş ise de Abdullah ibni Übey başkanlığında bir kısım müşrik bulunduğu gibi, Beni Kaynukâ, Beni Nadr ve Beni Kurayza ve teferruatından meydana gelen büyük bir Yahudi topluluğu vardı. Ayrı dîne ve ayrı ırka sahip bulunan toplulukları birlik ve beraberlik içinde idare etmek ve bu sûretle huzuru sağlamak birinci görev olarak ortaya çıkıyordu.

Rasûlü Ekrem (S.A.) ülkenin iç ve dış emniyetini sağlamak ve idareyi sağlam temellere oturtmak için şu üç maddelik plânı tesbit ederek tatbik mevkiine koydu.

1 — Medine ve havalisinde bulunan muhtelif unsurlar arasında birlik ve beraberliği temin etmek sûretiyle iç emniyet ve huzuru sağlamak.

2 — Civar kabilelerle dostluk anlaşmaları yapmak; tecavüzi harpte bulunmamak ve ancak bir taarruz ve tecavüze mâruz kalındığında meşrû müdafaada bulunmak, sulh ve sükûn içinde yaşamayı esas almak.

3 — Düşmanı ve etrafı dâima gözetlemek ve müteyakkız bulunmak; Düşmanın ticaret yollarını göz altında ve kontrolde bulundurmak sûretiyle düşmanın harp düşüncesi ve tasavvurunu bertaraf etmek.

DEVLET idaresinde ana prensipleri teşkil eden, bir ülkenin içerde ve dışarda emniyet ve âsâyişini sağlamak bakımından en önemli husûsâtı hâvi bulunan bu plân Rasûlü Ekrem (S.A.) in ne büyük bir devlet adamı olduğunu, hiçbir tecavüzi fikir taşımayıp ancak meşrû müdafa ve bilhassa sulh ve sükûnu esas prensip olarak kabul ettiğini göstermesi bakımından büyük önem taşır.

Hız Muhammed (S.A.) bu plân ve prensipleri, bütün hayatı boyunca, aynen tatbik etmiş ve tarih bunun en güzel şahidi olmuştur. Bu böyle iken Hz. Peygamberi (S.A.) harpler hazırlamakla tavsife yeltenen ve İslâmiyeti de tecavüzi tervec eden bir dîn olarak göstermeye çalışan yazarlara hayret etmemek mümkün değildir. Bu kimseler hakikati bildikleri halde, güneşi balçıkla sıvamaya ve iftiraya yeltenmiş iseler de tarih, onların maskelerini düşürmüş ve altından çıkan kapkara suratlarla âleme teşhir etmiştir.

İşte Rasûlü Ekrem (S.A.) mezkûr plânı tatbik başlamışlardı. Medine'de Evs, Hazreç ve dolayısıyla Müslümanlar ekseriyeti teşkil etmekte iseler de bilhassa Yahudilerle münasebetlerin düzenlenmesi ve İslâm devletine tâbi olması lâzım gelen bu topluluğun hukukunun tesbiti icab ediyordu. Yahudiler, son Peygamberin Medine'ye geleceğini haber verdikleri halde Hz. Muhammed (S.A.) in Yesrib'i teşriflerinden sonra sükûtu tercih etmekte idiler. İslâmiyeti kabul etmedikten başka, son Peygamberin Benî İsrâilden zuhur edeceğini zan ve tahmin ettiklerini ve Hz. Muhammed (S.A.) her ne kadar Hz. İbrahim (A.S.) evlâdından olduğunu söylüyor ise de bunun kâfi olmadığını ve bir müddet

M. HULÛSİ

BOLAY

Konya Yük. İslâm
Ens. Öğ. Üyesi

daha bekleyeceklerini ileriye sürüyorlar ve buna benzer düşüncelerle şimdilik İslâmiyeti kabul edemeyeceklerini bildiriyorlardı.

RASÛLÜ Ekrem (S.A.) efendimiz ise onlara itibar ediyorlar ve ehli kitap oldukları için müşriklerden üstün tutuyorlardı. Hattâ onlar gibi Aşûre günü oruç tutuyorlar ve saçlarını da onlar gibi tarıyorlardı (1). Namaz, Yahudilerin dinî merkezleri olan Kudüs'e karşı kılınyordu. Bütün bunlar Yahudilerin hoşlarına gidiyor, fakat yine de İslâm'a gelmiyorlar ve hattâ bu hareketleri sûtefsir ederek ilerde Müslümanların kendilerine uyacaklarını da tahmin ettiklerini söylemek suretiyle bekliyeceklerini bildiriyorlardı.

Rasûlü Ekrem (S.A.) efendimiz, Yahudilerin bütün hak ve hürriyetlerinin emniyet altında bulunduğunu ve eşit muamele görececeklerini ve İslâm devleti tebeasından bulunduklarını alenen ilân etmekle beraber kendilerine de bildirdiler. Yahudiler bundan çok memnun olarak müteaddit görüşmeler yaptıktan sonra Efendimizle anlaşmalar yapıp her hususta müttefik olarak hareket etmeyi ve hiçbir surette Müslümanlık ve Müslümanlarla Hz. Peygamber (S.A.) aleyhinde bulunmamayı teahhüt ettiler. Zaten onların bütün hakları teminat altına alınmıştı. Çünkü Yahudilerin ve bütün halkın hak ve hürriyetlerini teminat altına alan ve devletin ana ve temel prensiplerini ihtiva eden ve ilk İslâm devletin ilk Anayasası mahiyetinde kabul edilebilecek olan meşhur ve muazzam beyanname Rasûlü Ekrem (S.A.) tarafından ilân edilmiş ve Yahudilere de bildirilmişti.

RASÛLÜ Ekrem (S.A.) tarafından tanzim ve yazdırılan bu beyanname devlet idaresi ve insan hak ve hürriyetleri bâbında çok yüksek prensipleri ihtiva ettiğinden en kıymetli düstur ve vesikalardandır. Bilhassa Yahudilerin haklarının teminat altına alındığını ve onlarla olan münasebetlerin tanzimini tesbit eden kısımlar evvelâ konumuz yönünden ve sonra da, Müslümanlıkta, gayri müslimlere ne şekilde muamelede bulunulması lâzım geldiğine örnek teşkil etmesi bakımından ayrıca önem taşımaktadır. Esasen beyanname, heyet-i umûmiyesiyle, gerek devletin temel ilkeleri bakımından ve gerekse bütün hukûkî yönlerden şaheser bir Anayasa mahiyetindedir. Bu beyanname Müslüman ülkelerde Teokratik devlet nizamının ana

prensipleri olarak kabul edilegelinmiş denilmekte ise de, daha ziyade Demokratik prensipleri esas alan ve muhtevî bulunan bir temel ferman olarak kabul etmek lâzım gelir.

Konumuzla çok yakından ve tamamen ilgili bulunan bu Beyannameyi aynen alıyoruz :

Rasûlü Ekrem (S.A.) efendimiz bu Beyannamelelerinde buyuruyorlar ki :

«Muhâcirin ile Ensar ve onlarla birleşenler, onlarla birlikte din uğrunda mücadele edenler, diğer

insanlardan farklı bir cemaat teşkil ederler. Bu cemâat içinde vukûa gelecek şahsî ihtilâfların adâlet ve hakkaniyet dairesinde halledilmesini cemâatın bütün fertleri teahhüt ederler. Mü'minler, ihtiyaçlarını gideremeyenlere veya borçlarını ödemeyenlere yardımda bulunurlar. Bir Müslümanın diğer bir Müslüman aleyhinde bir yabancı ile anlaşma yapması yasaktır. İslâm cemâati arasında nifak ve ayrılık sokmağa teşebbüs eden kimseye karşı ayaklanmak ve ona karşı koymak her mü'minin vazifesidir : Mücrim kendi oğlu olsa bile. Bir mü'min diğer bir mü'mini öldüremez ve bir müslümana karşı bir kâfire yardım edemez. Bütün müslümanlar birbirlerine ve ayrıca bizim idaremizi kabul eden Yahudilere yardım etmelidirler.

YAHUDİLER himaye olunacaklar ve din serbestliğinden en geniş surette faydalanacaklardır. Harp vukûunda Yahudiler müttefiklerimiz gibi telâkki olunacaklardır. Benî Avf Yahudileri Müslümanların müttefikidirler. Yahudilerin dinî Yahudilere taalluk eder, nitekim Müslümanların dinî de Müslümanlara taalluk eyler. Benî Neccâr, Benî Hâris, Benî Sâide, Benî Cüşem, Benî Sa'lebe ve Evs Yahudileri müttefikleri de Benî Avf Yahudileri gibidir.

Yahudilerin verdikleri sadaka Yahudilere, nitekim Müslümanların verdiği sadaka da Müslümanlara ait olacaktır. Tecavüz vukuunda Müslümanlarla Yahudiler müşterek düşmana karşı birleşmeğe mecburdurlar. Yesrib (Medine) vâdisi taarruzdan masun mübarek bir beldedir. Bize tecavüz etmeyen komşumuz, misafirimiz gibi muâmele görecektir. Her türlü tecavüzî muharebe memnûdur. Yesrib'e bir hücum vâki olursa istisnasız bütün halk müdafaasına iştirak edecekler ve sulh, ancak ahalinin muhtelif kısımları arasında fikirler telif edildikten sonra aktebilecektir. Kureyş'e ve müttefiklerine yardım câiz değildir.

BU şartları kabul eden muhtelif topluluklar arasında vukû bulacak her anlaşmazlık ve münâzaa Allah'ın ve Rasûlullah'ın kararına tâbi olacaktır».

Yahudilerle yapılan anlaşmaları da kapsıyan bu Beyannâme Yahudiler tarafından çok iyi karşılandı ve halk arasında bir yaklaşma ve anlaşmayı sağladıktan başka, Yahudilerle Müslümanların iyi münasebetler kurmaları için özel anlaşmalar yapmalarına da sebep oldu. Ve böylece dahilde huzur ve sükûn temin edildiği gibi ülkede birlik ve beraberlik de sağlanmış oldu.

(1) Esasen Rasûlü Ekrem (S.A.) efendimiz müşrik âdetlerinden çekinir ve henüz bildirilmeyen ve tahakkuk etmeyen hususlarda Ehli Kitâb'a uymayı tercih ederlerdi.

Düzeltilme : 2. sayımızda çıkan «Asr-ı Saâdette Yahûdiler» yazısının (I. Kısım) birinci sahifesinin 26 ncı ve 27 nci satırı mürettip hatası olarak — birleşmişler — kelimesi ilâve edilmek suretiyle çıkmıştır. Aslı şu şekildedir :

«Benî Kurayza, Benî Nadr ve Benî Kaynuka ile diğerleri de Medine'ye yerleşmişlerdi».

Özür dileyerek düzeltiriz.

ZEYD İBN SABİT

EYD ibn Sabit ibn ad-Dahhak ibn Zeyd ibn Lawzan ibn Amr ibn Abd ibn Awf ibn Ğanam ibn Malik ibn an-Naccar al-Ansarî al-Hazracî. Annesi a-Nawwar binti Malik ibn Muaviye ibn Adî ibn Âmir ibn Ğanam ibn Adî ibn an-Neccar'dır. Künyesi Ebu Saîd'dir. Künyesinin Abu Abdirrahman veya Abu Harice olduğu da söylenmiştir.

Babasının katlolunduğu Buas harbinde henüz altı yaşında olan Zeyd, Resulullah (S.A.V.) Medine'yi teşriflerinde on bir yaşında bulunuyordu. Bedir harbine katılmak istediği zaman Resûli Ekrem (S.A.V.) kendisini küçük görmüş, isteğini kabul etmemişti. Uhud harbine iştirak edip etmediğinde tereddüt vardır. Fakat Handek harbine iştirak etmiştir. Handek'te müslümanlarla beraber toprak taşırdı. Allah'ın Resülü : «Ne güzel çocuk!» demişti. Tebük günü Benü Mâlik ibn an-Naccâr'ın bayrağı Ammâre'de idi. Resul-i Ekrem (A.) ondan alıp Zeyd'e verdi. Ammâre : «Ya Resûlâllâh, yoksa aleyhimde bir şey mi duydun?» deyince Resulullah : «Hayır, ama Kur'an ondadır. Zeyd, Kur'an'ı senden çok bilir.» buyurdu.

Zeyd hem vahiy kâtibi, hem de Peygamberrin diğer işlerinde sekreteri idi (1). Resul-i Ek-

Süleyman ATEŞ

(Ankara Üniversitesi
İlâhiyat Fakültesi)

rem Medine'ye geldikleri zaman Zeyd'i kendisine medhederek : «Bu çocuk Neccâr oğullarındandır, on yedi sûre bellemiş» demişler, Zeyd de bu sureleri Resûl-i Ekrem'e okumuş, onun takdirini kazanmıştı. Resulullah kendisine : «Sen İbrânice yazmayı öğren, çünkü ben mektuplarımı yahudilere (okutup, yazdırmağa) güvenemiyorum, fazla veya eksik yazmalarından korkuyorum. Böyle hiç kimsenin (gelen mektupları) okuyamaması hoşuma gitmiyor.» demişti. Zeyd bu emir üzerine İbrânice'yi on yedi günde öğrenmişti. «Ben onlara yazardım, onlar Resûlullah'a yazdıkları zaman kendisine okurdum.» diyor (2).

Ashâb arasında ferâizi en iyi bilen zat, Zeyd ibn Sabit idi. Hz. Peyğamber (S.A.V.) : «Ümmetimin en çok ferâiz bilen Zeyd ibni Sabit'tir» buyurmuştur. Bu Hadisten dolayı İmam Şâfiî ferâizde Zeyd'in sözlerini tercih etmiştir.

Ne Ömer, ne de Osman (R.A.) kaza, fetva ve ferâizde Zeyd'e kimseyi takdim etmezlerdi. Ömer (R.A.) bir hutbesinde : «Ferâizden bir şey sormak isteyen, Zeyd ibni Sabit'e gitsin.» demişti. Hz. Ömer, Zeyd'i kaza işlerine memur etti ve kendisine bir maaş bağladı (3).

Hz. Resûl'den sonra Ebu Bekir ve Ömer'e de kâtiplik yapan Zeyd, Hz. Ebu Bekir devrinde Kur'an derleme komisyonunun başkanı olduğu gibi, Hz. Osman devrinde de Kur'an'ın tek nüshasını çoğaltma komisyonunun da başkanı olmuştur.

Hz. Ömer, iki haccı esnasında ve bir de Şam seferinde olmak üzere üç defa Zeyd'i yerine vekil bırakmıştır. Hz. Osman da Hacca gittiği zaman yerine Zeyd'i vekil bırakırdı.

Yemâme harbinde Zeyd'e bir ok değmişse de zarar vermemiştir.

Zeyd, Osman'ın beytulmaline me'mur idi (yani hazine bakanı idi). Dolayısıyla Osman'a bağlı idi. Hz. Ali'nin tarafına katılmamakla beraber onun fazlını kabul eder ve ona hürmet ederdi. Kaynaklar Zeyd'i altı fetva sahibinden

biri olarak gösterirler. Bu altı fetva sahibi şunlardır : Ömer, Ali, İbni Mes'ud, Übeyy, Ebu Musa ve Zeyd ibn Sabit'tir.

Bir defa Zeyd bineğine bineceği sırada Abdullah ibn Abbas Zeyd'in bineğini tutmuş, Zeyd : «Ey Resûlüllâh'ın amcasının oğlu, müsaade et, bırak.» demiş, İbni Abbas da : «Biz ulemamıza, büyüklerimize böyle yaparız.» cevabını vermişti (4).

Çoluk çocuğu arasında şakacı, halk arasında vakarlı idi. Sahabeden İbni Ömer Ebu Saîd, Ebu Hüreyre, Enes, Sehl ibn Said, Sehl ibn Hanîf, Abdullah ibn Yezîd tâbiündan Saîd ibn Müseyyib, Kâsım ibn Muhammed, Süleyman ibn Yesar, Eban ibn Osman, Bişr ibn Saîd ve Zeyd ibni Sabit'in oğulları Harice ve Süleyman ve başkaları Zeyd ibni Sabit'ten rivayet etmişlerdir.

Hz. Enes şu Hadisi Zeyd'den rivayet etmiştir : «Allah'ın Resülü (S.A.V.) ile sahur yemeğini yedik, sonra namaza kalktı. Dedim ki : Ezanla sahur arasında ne kadar bir zaman vardı? Elli âyet okuyuncaya kadar bir zaman vardı, dedi.»

Zeyd, 45 senesinde vefat etmiştir. 42, 43, 51 ve 55 senesinde vefat ettiğini söyleyenler de vardır. Namazını Mervan ibn al-Hakem kıldırmıştır (5).

Öldüğü zaman Abdullah ibn Abbas Zeyd'in kabrini işaret ederek : «Başka kimsenin bilemeyeceği meseleleri bilen adam ölüyor ve ilmini beraber götürüyor.» dedi. Ebu Hüreyre de : «Bu ümmetin hibri öldü. Umulur ki Allah İbni Abbas'ı ona halef yapar.» demişti (6).

Hassan ibn Sabit de Zeyd'in vefatı üzerine şu mersiyyeyi söylemişti : «Fa man li'l-kawafi ba'da Hassan wa'bnihi Wa man li'lmaânî ba'da Zayd ibni Sabit : Hassan'dan ve oğlundan sonra kim şiir söyleyecek? Zeyd ibni Sâbit'ten sonra kim manaya âşina olacak?!» (7)

(2) Aynı eser, s. 221; Şihabi'd-Din Abu'l-Fadl Ahmad ibn Ali al-Askalanî, al-isabe fi temyizi's-sahabe, c. 1, s. 561. Matbaatu's-Saade, Mısır, 1328; Ebu'l-Hasan al-Belâzur, Futuhu'l-Buldan, s. 460.

(3) Muhammed ibn Sa'd, Kâtibu'l-Wakidî, at-Tabakatu'l-Kubrâ, c. 2, s. 115-116.

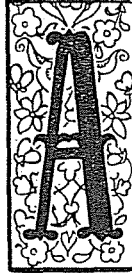
(4) Aynı eser, s. 117; Usdu'l-Gabe, c. 2, s. 223.

(5) Aynı eser, s. 223.

(6) at-Tabakatu'l-Kubra, c. 2, s. 117.

(7) al-Isabe, c. 1, s. 562.

Maarif

İlkokullarda
ahlâk eğitimi

SRİMİZİN başından bu yana memleketimiz, ilk öğretimde hiç küçümsenmeyecek kadar önemli ilerle-yiş kaydetmiş bulunuyor. Millî Eğitimin yukarı ba-samaklarındaki bocalamaların yanında bu ilerle-yiş, ümit ve cesaret vericidir. Öğretim metodları ve öğ-retimin amaçları bakımından maarifimizin feyizli ağacı, İlkokulda meyvasını vermiş bulunmaktadır. Şüphe yok ki her gün ilerleyen pedagoji görüşleri ile bu eser, bu bina daima tamamlanacaktır.

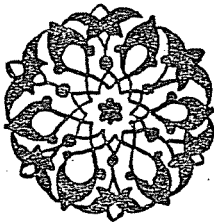
Ancak çocuğun ahlâk eğitimi hususunda henüz oldukça geri durumda bulunuyoruz. Çocuk üzerin-de ahlâk eğitimi, hiç bir zaman tükenmeyen, aşın-mayan enerji istemektedir. Bu adeta kendi hayatî varlığını baş-kasına nakletmek gibi bir olaydır. Bilineni, öğrenileni, başka bir elden alınanı yine başka birine nakletmek gibi bir araçlık rolü ile yapılmaz. Bizzat kendi şahsiyetini, cömertlikle, verme ve ba-ğışlama sevgisi ile bir nevi fedakârlıkla yapılacak iştir. Eğitimi, tohum olmak için toprağa girmenin zevkini yaşamalıdır.

BİLİYORUZ ki şahsiyetin üç unsuru vardır : Maddî unsur, Ruhî unsur, İctimai unsur. Şahsiyetin maddî unsuru, bi-yolojik varlık olan vücudumuzdur. Ruhî unsur, duygular, tasav-vurlar, istek ve ideallerle örülen iç varlığımızdır. İctimai unsur, aile ve cemiyetteki yerimiz, şöhretimiz, başkalarının bize bağış-ladığı vasıflarımızdır.

Önceden sırf bedenden ibaret maddî şahsiyete sahip olan insan, kendi iç dünyasının yaptığı hamlelerle kendi kendini yo-gurarak ruhî şahsiyetini elde ediyor. Duygular, tasavvurlar, ide-allerle istekler, insana İNSAN olan ŞAHSİYYETİNİ kazandırıyorlar. Ruhî şahsiyet gelişerek kuvvetlendikçe Maddî şahsiyet zayıflıyor, eriyor, bazen adeta yok oluyor. Vücut var olduğu hal-de şahsiyet unsuru olmaktan çıkıyor. Bu olgunlaşma, insanın İNSANLAŞMASIDIR. Bu hal insanın yükselişidir. Maddî şah-siyyetini, mikroplardan kurtulan bir salgı bezi gibi küçülten genç, ideallerinin dünyasında yaşamaktan zevk alıyor. Bütün yüksek duygular onda, başkalarına çevrilen ahlâk iradesi oluyorlar. Eğer Ruhî şahsiyet işlenmez de Maddî şahsiyet değerlendirilirse bundan hoyratlık doğuyor. O zaman midelerin selâmeti için ya-şanıyor, bedenler kutsallaşıyor, şiir ve san'at zevkinin yerine otomobil sevdası ve maddî saadet sevgisi geçiyor, muvaffakiyye-tin manası maddileşiyor, ruha ait olan aşkın yerini bedenden fıskıran kin ve haset tutmaya başlıyor, stadyomda kardeş kardeş boğazlıyor.

ŞAHSİYYETİN üçüncü unsuru, İctimai unsurdur. Her biri-miz Baba-Evlât, Amir-Memur, Patron-İşçi veya Usta-Çırak durumundayız. Bulduğumuz durumda dışardan bize çevrilen görüşlerin hakemliğini kabul ediyoruz. Ya hürmet veya istihfaf görüyoruz. Şerefsiz veya şerefli bir insanız. İşte varlığımızın bu tarafı, şahsiyetimizin içtîmai unsurunu meydana getirmektedir. Şahsiyetimizin bu unsuru dışardan bize sunulan elbise gibidir. Ruhî şahsiyetimizin bizde aşk ve ilham ile yükseltilerek zengin-leştirilmesi bizi samimi ve kendimize yeter hale koyar. Ruhî şah-siyyetin ağır bastığı fertde içtîmai şahsiyet mühim rol oynamaz.

Doç. Dr. Nureddin
TOPÇU

Ruhî şahsiyyetin ona tabii ve samimî olarak kazandırdığı içtimai şahsiyyeti benimser; ona minnet etmez, ona ihtirasla bağlanmaz. Zira iç âlemi ona yeter, onu doyurur. Lâkin Ruhî şahsiyyet zayıf ise, işlenmemiş ve beslenmemişse o insan cemiiyyetin kendisine bağışlayabileceği şöhretlere, unvanlara, sahte şereflere minnet edecektir ve bunun için kendi olduğundan başka türlü görünecek, riya ile müdâhaneye teslim olacaktır. Kendisine şöret ve ikbal tedariki yolunda, kula kul olmak için ne lâzımsa yapacaktır. Haksıza yaranmak için Hakkı çiğneyecek, kendi iradesini inkâr ederek her sahada, ailede, örfte, ahlâkta ve millet hayatında bile taklitçiliğe bağlanacaktır.

Bütün bunlar, aşağılık duygusunun sonuçlarıdır. Ferdi ve cemiiyeti kendinden uzaklaştırır, varlığını kendi dışında arar hale getirir. İşte bu şahsiyyetin iflâsı demektir.

ZAMAN zaman ortaya çıkarak varlığımızı şimşek gibi aydınlatan hâdiseler, cemiiyetteki yeri ne olursa olsun bu sonuncu tipi yaşatanlara «Şahsiyyetsiz İnsan» derttiği gibi, Ruhî şahsiyyetini, her ne pahasına olursa olsun içtimai şahsiyyetine üstün tutanlara da «Şahsiyyet sahibi insan» derttir.

İlkokulda elimize gelen çocuk, bazı katımlara kabiliyet halinde sahip olmakla beraber henüz uzviyyetinden ibaret maddî şahsiyyetini yaşamaktadır. Biz onu şahsiyyet sahibi olmaya hazırlayacağız. Bunun için ruhî şahsiyyetini işleyeceğiz. Ruhî şahsiyyetin, insanın insan olan yapısına, Jan J. Rusoe'nin deyimi ile kalbine uygun olarak işlenmesine ahlâk eğitimi diyoruz. Ahlâk eğitiminin başında hürmet duygusu gelmektedir. Çocuğa ilk sunulacak olan hürmet duygusudur. Hürmet, alelade alçalma ve kendini inkâr veya eksiltme değildir. O, insanlık cevheri karşısında yaşanan sevgi ile karışık bir hayranlıktır. Bir nevi ibadet halidir. Aşkın, adeta bütün varlıklara çevrilen şeklidir. Hürmet halinde insan, hürmet konusu olan varlığın huzurunda küçülmek istedikçe kendini yükselmiş, yükselmiş ve bizzat kendinin üstüne yükselmiş hisseder. Küçülmek istedikçe yükseltilir. Terbiyede ilk işimiz çocuğa, hürmet denemesi yaptırmak olmalıdır. Önce tarihin ve ecdadın ruhlarından olaylara akseden büyüklükler anlatılmalı, ibadet böylece onlara öğretilmelidir. Zira hürmet, ibadeti temelidir, ruhudur. Hürmetsiz ve ibadetsiz insan birbirine saldıır, hürmetsiz gençlik mitinglerde yumruk yarışması yapar. Her sokak köşesinde dalaşan, birbirini tekmeleyen çocuklar uzvi yaşayışlarına terk edilmiş, ihmal edilmiş çocuklardır. Bunlardan yarın zalimler ve katiller çıkacaktır. Sokak, yarınkı hayat bahçemizin fidanlığıdır.

Hürmeti, insanlara, fikirlere, hislere, hayata hatta eşyaya ve bütün kâinata hürmeti

öğrenen çocuğun kalbi, ister istemez ve kendiliğinden hemcinsi hakkında merhamet duygusuna açılacaktır. Hürmet ettiği varlığın sefâletine razı olamayan gönlü kurtarıcı bir irâde ile dolduğu anda, merhametin ilâhî eseri meydana çıkacaktır. Başkalarına yardım etmek isteği, ancak kendinde biriken ve merhamet denen yaratıcı ızdırıp sayesinde hareket haline gelir. Bundan hizmet irâdesi doğar. Hizmet sevgisi, insanın kendinden taşarak âleme yayılması gibi bir şeydir. Hizmet ve fedakârlık duyguları taşımayan insan, önceki hürmet ve merhamet basamaklarından geçmemiş demektir. O, kısır ve hoyrat varlıktır. Bir uzviyyetin üstüne giydirilmiş elbiseden fazla bir şey değildir.

ÇOCUĞA merhamet, telkin yoluyla aşılansarak ruhî varlığındaki hayvanî ve hoyrat unsurlar ayıklandıktan sonra, ona hizmet ve fedakârlık denemeleri yaptırılmaktadır. Çocuğa, her yaşa uygun ölçüde, arkadaşlarına ve başkalarına yardım vazifesi yüklemelidir. Bu ödev, onda sevgi oluncaya kadar, usanmadan yapılacak telkinlerin önemi pek büyüktür. Psikoloji ilmi, zamanımızda telkinin her sahada pek büyük tesirlerini ortaya koymuş bulunuyor.

Çocuğa sadece daha iyi metodlarla, daha kolay öğrenmeyi öğretmek, ilkokulun ilk ve asıl hedefi değildir. İlkokul, çocuğu bilgin aday olarak değil, olgun insan, ahlâklı insan aday olarak ele almalıdır. Devrimiz, insanı hoyratlaştırmaya, zalim ve insafsız, gaddar ve sevgisiz yapmaya kabiliyetli bir devirdir. Zira daima ilerleme yolunda yürüyen insanlığın klavuzu, kalbsiz, vicdansız bir varlık olan makinedir. Birbirlerini ezerek, hayat sahnesinden dışarı atma yarışında olan iki büyük cemiyet, dünyamızın bütün insanlarını tahakkümü altına aldıktan sonra bu insanlık hem üretim hem tüketim sahasında, hem kuvvet hem de kültür meydanında, bu iki büyüğün birbirini ezerek mahvetme emellerine hizmetten başka bir yolu tutamayacak hale geliyor. Bâhusus geri kalmış memleketlerde bu hâdise aşikâr görülmektedir.

Kültür hayatımız, bugün fen yani teknik bilgi ihtirası içinde kıvrılmaktadır. Maarif davası, makineye daha büyük saltanat sağlamak ve farkında olmadan ona daha kuvvetle esir olmak davası haline geliyor. Bu davanın samimî müdafaası, ruhları imha yolunda yarışan iki büyüğün müdafaası vekilliğini üzerine almadan yapılamaz.

BU durum karşısında, ahlâkî yapı, çocukta âdeta yok olup dumura uğrama tehlikesindedir. Makineye şahsiyyet verilemez. Biz şahsiyyet sahibi insanlar yetiştirmeyolundayız. İlkokulun ilk ve asıl işi bu olmalıdır. Çocuğu hem aşağılık duygusundan hem de hoyratlık ve saldırganlıktan koruyucu ruhî telkine, onun bütün ruh yapısı açık bulun-

durulmalıdır. Çocuğa aşağılık duygusu aşıl-yıcı hareketlerden kaçınırken meselâ ona rozet dağıtıcılık yaptırmamalıyız. Saldırganlık örnekleri devrimizde ondan daha yaygındır.

Bu günün cemiyeti maalesef bütün men-fi telkinleri ile, gazetesinin menfaatçi samimi-yetsizliği ile, radyonun duygusuzluğu, sokak-taki şoförün insafsızlığı ile hatta ağabeyleri-nin kendilerine çok kere kötü örnek olan hür-metsiz hareketleriyle, seçim nutuklarının sal-dırcılığı, spor meydanlarının bazan arenaları düşündüren vahşet sahneleri ile, çocuğun ruh yapısını harap etmektedir.

HÜRMEZSİZLİK hayat mücâdelesini sayı-lırken çocuk hürmeti nasıl anlasın? Kü-çüğün büyüğe olduğu kadar büyüğün de kü-çüğe karşı sevgi ile yüklü hürmet vazifesi ol-duğunu çocuk, hangi hayat denemesinden çı-karsın? Büyükleri tarihe, dine ve Allah'a sal-dırırken bütün büyüklükleri, gayeleri olan ideal büyüğe bağlayarak bu büyüklükler mer-tebelenmesi içinde kendi dileklerinin ve ide-allerinin yerin hangi ruh kuvvetiyle, hangi içsel kılavuzu seçip insanoğlunun ezme ve devirmekten başka sahada iradesini deneme-diği devrimizde, merhametin âlemi taşırın sonsuz lezzetini nasıl tatsın? Mitingler, ihtar-lar, protestolarda yumruklar sıkılırken, kendi varlığını ilâhî merhametle sarıp kucaklayacak merhameti, ve insandaki egoizmi bütün ömür boyunca azar azar eritecek feragat ve fedakârlık cevherini nerede bulsun? Nerede arasın?

Bütün bunları ilk öğretimden beklemek durumundayız. Bir bakıma bugün ilk öğre-tim, hayatla mücâdele yeri olmak zorunda-dır. Çok kere etrafında iyi örnek bulamayan çocuk öğretmenini örnek insan olarak ala-caktır. Öğretmen en büyük gücü ile çocuğun ahlâkî yapısına yönelecek, telkinin bütün va-sıtalarını bu yapıyı yoğurmak için kullan-a-caktır. Din dersinin bu hususta büyük önemi vardır. Ancak Din bütünüyle insanın varlığı-na çevrildiği için din kültürü, yalnız bir dersi içinde verilemez. Belki Kur'ân'ın insan an-la-yışına uygun telkin ve davranışlarla Dinî ru-hun tam ve gerçek şekilde aşılması kâbil olur.

EĞER azar azar, adım adım teknik hır-sı, bizi efendiler hesabına feth eder de çocuğun ahlâk yapısını bir gün tamamen ih-mal edersek, o zaman makina kadar gaddar ve merhametsiz, kindar ve hürmetsiz olarak yetişecek gençliğin karşısında, büyük Din ve ahlâk dâhimi Mehmed Âkif'in şu acıklı ita-bı, ister istemez dudaklarımızdan fıskıraca-ktır.

BIRAK TAHSİLİ EVLÂDIM, SEN İLKİN BİR HAYA ÖĞREN!

Biz, tahsilden önce hayâyı pek iyi bilen, kendini bilen, cesur, fedakâr, vatansever, imanlı bir nesle ilk öğretimin kutsal kapısını açmak zorundayız.

Yabancılar

*Rüyamda döğerler kapılarıma,
Anlamadım, şaşkın bir hancı mıyım?
Benliğimde yabancılar dolaşır,
Yoksa ben kendime yabancı mıyım?*

**

*Şeytanlar geziyor bahçelerimde,
Ürküyor cinlerden mor çiçeklerim.
Ömür var ki her hüzinün peşinde,
Uzacak bir dost eli beklerim.*

**

*Gelmiyor, gelmiyor, gelmiyor dostlar!..
Bülbüller yabancı, güller yabancı.
Pencereye koşuyorum bir ara;
Karşıma gerilir tüller yabancı.*

**

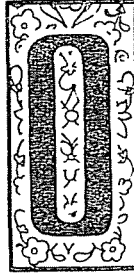
*Acılar ruhumu bundan kemirir.
Bundan kıvrandırır beni sancılar.
Unuttum bildiğim insanları ben.
Gelin tanışalım ey yabancılar!..*

Yaşar FERSAHOĞLU

Hukuk

MECELLE

Prof. Ali Himmet
BERKİ

KUYANLAR yazı başlığından hemen bundan evvelki Medenî Kanunumuz olan Mecelleye intikal edeceklerdir. Filhakika biz bu yazıda Mecelle kelimesinin lügat manasından ve her nevi mecmuadan değil, Medenî Kanunla ilga olunan Mecelle-i Ahkâmı Adliyye'den ve bunun kimler tarafından ihzar olduğundan, üslûp ve mündericatından, ihtiva ettiği hükümlerin vuzûh ve âhenginden bahsedeceğiz.

Mecelle, Cumhuriyetten sonra ilga edilmiş ve onun yerine İsviçre Medenî Kanunundan terceme olunan Türk Medenî Kanunu geçmiş ise de her hukuk müntesibinin kanunların ne gibi tahavvüllere uğradığını öğrenmeye ihtiyacı vardır. Bilhassa eski ve yeni hükümlerin mukayesesi bakımından çok mühimdir. Böylece dünyada mevcut hukuk manzumeleriyle İslâm hukukunun menşe' ve tekâmül hakkında bir fikir edinmek mümkün olur. İşte bu yazıyı bu düşüncelerle yazıyoruz.

Mecelle'ye bu adın verilmesi muamelâta dair hukûkî hükümleri ihtiva etmesi itibariyledir.

BURADA Fransız Medenî Kanununun terceme veya Türk Medenî Kanununun Hanefî mezhebi üzere tedvinini etrafındaki ihtilâf ve çetin münakaşa ve mücadeleler üzerinde durmayacağız. Bunlar, Prof. Ebul'ülâ bey merhumun «Ahmet Cevdet Paşa» adıyla neşrettiği tarihi ve kıymetli eserde teferruatıyla izah olunmuştur. Öğrenmek isteyenler bu esere müracaat edebilirler. Yalnız şu mühim hususu beyan edelim ki, o zamanki vükelâdan bazılarının muhalefet ve mücadelelerine ve Fransız maslahatgüzarının Kod Napolyon'un tercemesi hususundaki faaliyetine rağmen, Ahmet Cevdet Paşa merhumun müstesna zekâ ve geniş malûmatı galebe çalmış ve Eimme-i Hanefiyenin içtihadlarından zamanın icablarına uygun «Mecelle» nâmiyle bir medenî kanunun tedvinine karar vermiştir. Bir şahsın mesâisi ile böyle muazzam bir işin vücûda gelmesi mümkün olmadığından, Cevdet paşanın riyasetinde hukuk âlimlerinden bir hey'et teşkil olunmuş ve bu hey'et Hicrî 1284 tarihinde çalışmaya başlamıştır. Rahmete vesile olmak için hey'eti teşkil eden zevâtın isimlerini kadirşinaslık vazifesi olmak üzere yazıyorum :

Reis : Ahmet Cevdet Paşa.

Âzâ-i kiram : Divanı ahkâmı adliyye azâsından Ahmet Hulûsi.
Şûrayı Devlet azâsından Seyfeddin.
Şûrayı Devlet azâsından Mehmet Emin.
Divanı Ahkâmı Adliye azâsından Ahmet Hilmi.
İbnî Abidin zade Alâaddin.
Fetva Emîni Halil.
Meclis-i Tetkikât âzâsından Ömer Hulûsi.
Mekteb-i Nüvvâb müdürü, Yunus Vehbi.

Meclis-i Tetkikâti Şer'iyeye âzâsından, İsa Ruhi.
Meclis-i Tetkikâti Şer'iyeye âzâsından, Ahmet Hâlit.
Evkaf Müfettişi müsteşarı, Ömer Hilmi.
İlâmat-ı Şer'iyeye mümeyyiz muâvini, Abdülseddâr.

Bu zâtlar, bir kaç istisna edilirse, icâbât-ı zamana ve ihtiyacat-ı nâsa vâkıf hukuk ilminde selâhiyete sâhib şahıslar idiler. Cevdet paşa merhum ise, tarih ve fıkıhdaki ihtisası ile beraber islâmî ve muhtelif sâir akli ilimlerde mümtazdı. Onun ilmi ihatasını anlamak için İbni Haldun merhumun mukaddimesini terceme ederken her bahisinde ilâve ettiği mütalâa ve izâhata bir göz gezdirmek yetiştir. Lisan ve tahrîr kudretinin derecesi, eserlerindeki insicam, fesâhat ve belâgâtla sâbittir. Mecelle'nin tertip ve sehli mümteni' denecek kadar parlar olan uslûbu da o kudretin eseri feyzi idi. Mündericatu, zaafi te'lif ve itnab gibi nakiselerden âri olup sevk olunan hükümler arasında tam bir ahenk vardır. Yekdiğerine muhalif hükümlere tesadüf edilmez. Hülâsâ, Mecelle o zamana göre benzerinin vücûda getirilmesi güç bir eserdir. Nitekim Mısır ve Hind gibi İslâm memleketlerinin âlim ve mütefekkirleri Mecelle'yi takdirlerle karşılamış ve bunu hazırlayan Hey'et hakkında medhü senalarda bulunmuştur.

BAZI kimseler, her kitabın evvelinde o kitaba âit istilâh ve tâbirlere yer verilmiş olmasını tenkid ederler; Garb kanunlarında olmadığına bakarak kanunlarda istilâh yazılmaz derler. Halbuki her ilim gibi, kanunların da bir lisanı vardır. Bunlar bilinmedikçe o kanunun meselelerini anlamak güç olur ve ihtilâfa mahal verir. Mecelle'de her kitabın başında mukaddime olarak o kitabda geçen tâbirlere yer verilmiş olması hükümleri anlamayı kolaylaştırmak ve ihtilâfa mahal bırakmamak içindi. Nitekim bir zamandan beri makale ve kanunlarda terimlerin mefhumunu yazmak yolunda bir ceryan başlamıştır. Muasır kanunlarda târifler ve matlablar bulunduğu da inkâr edilemez.

Meselelere misal vermeğe de itiraz olunur. Bizce bu da doğru ve haklı değildir. Misaller, meselelerin aynası mesâbesindedir. Hükümleri anlamakda ve kuvvetle kavramakda rehberdirler. Halkın kanunları anlayabilmesini temin (1) ve mahkeme ve dairelerde zuhûr edecek olan yanlış tefsirlere peşinen manî olmak ve bu yanlış tefsirler yüzünden hakların heder olmamasını temin etmek için kanunlarda vuzûh şarttır. Bu gün mahkeme ve dairelerde dâva ve işlerin çoğalmasının sebeplerinden biri de işte bu vuzuhsuzluktur. Temyiz Mahkemesinin daireleri arasında tahaddüs eden ihtilâflar da bundandır.

Şunu kayd etmek yerinde olur ki, Mecelle'de az da olsa tenkid edilecek hükümler yok değildir: irade serbestisinin lüzumundan fazla tahdidi ve mal mağsubun taleb edilmese bile ecir misil lâzım gelmemesi o cümledendir. Hanefi içtihadları ile bağı kalmayarak büyük müçtehidlerden İbni Sübrime ve İmam Ahmet bin Hanbel'in içtihadlarına uygun olarak Nassa yani Kur'an'ın ve Sünnetin sârahatine muhalif olmamak şartıyla irade serbestisi ve İmam Şâfiî hazretlerinin içtihadları ve hile gasbolunan malda ecir misil lüzumu kabul olursa idi, halkın hal ve ihtiyacına daha muvafık olurdu. Şunu da hatırlatalım ki, muasır kanunlarda da tabii haklara, akıl ve mantıka aykırı bir kaç değil nice hükümler vardır.

BU hususları kısaca arzdan sonra Mecelle Hey'eti ilmiyesinin çalışma tarzı ile, Mecelle'nin ihtiva ettiği hükümlerin mer'iyete girmesi için iradelerin ne sûretle istihsal edildiğini izâha geçiyoruz :

Hey'et, biraz evvel söylediğimiz veçhile, 1284 tarihinde çalışmasına başlamış ve son kitabı olan «Kitab'ül-Kaza» 1293 tarihinde mer'iyete girmiştir. Velev ki Mecelle gibi yalnız muâmelâta dâir olsun 17 sene çok sayılmaz. Kısa müddet zarfında acele neşrolunan kanunların ömrü kısa olur. Gayeyi temin ve beşer münasebetlerini tatmin etmez. Sık sık tâdil zarûreti hâsil olur. Bu da bir hayli hakların ziyana ve tatbikatda ıtıratsızlık ve zorluklara sebep olur.

Hey'et muayyen zamanlarda reisin riyaseti altında toplanır, yazılacak mevzuların tarzı, tertip ve tahriri görüşülerek kaleme alınmak üzere içlerinden bir zâta havale olundu. Karar veçhile yazıldıktan sonra, tekrar kısım kısım ve madde madde üzerinde müdavele-i fikir edilerek kabul olunan tarz tesbit olunurdu. Mekteb-i Nüvvâbda tahsilde bulunduğumuz zaman Hey'et âzâsından Yunus Vehbi efendi merhum mektebde müdür idi. Bize ceryan eden müzakereleri ve bazı meseleler üzerinde geçen çetin münakaşaları anlatırdı. Bu zâtin anlattığına göre hiç bir madde müzâkere olunmadan kabul edilmezmiş.

(1) Kanunu bilmemezlik mazeret sayılmaz şeklindeki hukuk kâidesi başka tür-lü tatmin edilemez.

Her kitab hazırlanırken bu kitap esbâb-ı mücibe mazbatası ile Meclis-i Vükelâya takdîm olunur ve bu meclisce arz amîk müzakereden sonra bazı mühim meselelerin mücib sebepleri gösterilerek, ittihaz olunan karar, arz tezkeresiyle makam-ı Hilâfete takdîm olunurdu. Mucebince amel oluna, yani mevki-i mer'iyet iradesi çıktıktan sonra, Mabeyin-i Hümayûn baş kitabetinden, sâdır olan İrade, Sadarete tebliğ edilirdi. Nitekim Hicrî 1286 tarihinde hazırlanan mukaddime ile birinci kitap makam-ı Sadârete, oradan da arz tezkeresi ile makam-ı Hilâfete takdîm olunmuş ve İradesi çıktıktan sonra baş kitabeden tebliğ olunmuştur. Diğer kitaplar hazırlanırken bu yazdığımız veçhile irade istihsal olunurdu. Her kitabın esbabı mucibeli arz tezkereleri sûretleri merhum Ebul'ulâ beyin «Ahmet Cevdet Paşa» adlı eserinde aynen yazılıdır. Hukuk ilmi ile iştilal edenlere görmelerini tavsiye ederim.

Mecelle'ye iki makaleyi havi bir mukaddime ile başlanmıştır. Birinci makale Fıkhın tarif ve taksimine ve ikinci makale küllî fıkıh kâidelerine dâirdir. Veciz ve belîğ bir sûrette yazılan birinci makaleyi okumalarını kâilerimize hararetle tavsiye ederim. İkinci makale, 99 küllî Fıkıh kaidelerini ihtiva etmektedir. Bu kaidelerin mukaddime olarak öne alınması meselelerle istinâs ve hâdiselerde hareket noktalarıyla hükümlere intikali kolaylaştırmak içindir. Bu kâideler aynı zamanda hayat ve mantık vecizeleridir. Muhakkaktır ki, Mecelle'nin ihtiva ettiği meseleleri anlamakda büyük fâidesi olmuştur. Hatta zamanımız hukukunu ve hukuk ilminde tefsir ilminin anlaşılabilmesi için yalnız fâideli değil zaruridir. Ancak bu kâidelerden istifade ve beklennilen faydaları elde edebilmek için üzerlerinde durup düşünmek lâzımdır. Esasen hukuk ilmi de bu zihni faaliyetden başka bir şey değildir.

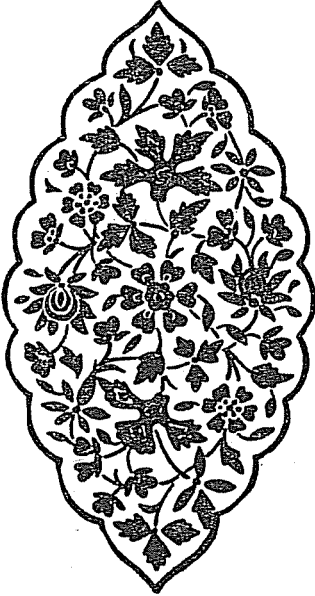
BİLMÜNASEBE söyleyelim ki, küllî kaidelerden başka, bir de umumî zâbitalar (esaslar) vardır. Bunlar küllî kaidelerden ayırılır. Muayyen mevzua dair umumî mefhum ve esaslardır. Kitab'ül-İcarede istilahat-ı fıkhiyeden sonra yazılan birinci bâbın mündericatu yalnız akdi icareye müteallik o nevi mefhum ve esaslardır ki zevabit-ı umumîye (umumî esaslar) ünvanı altında irad olunmuştur.

Her kitab hazırlanırken Hey'ete Cevdet Paşa riyaset etmiş ve metinlerin hepsi tetkik ve tashihinden geçmiştir. Yalnız zikri geçen «Ahmet Cevdet paşa» adlı eserde izah olunan sebeplerden dolayı müşarûn'ileyh bir ara riyâsetden ayrılmış ve riyâsete Meclis-i Tetkikat-ı Şer'iyeye âzâsından Ömer Hulûsi efendi merhum getirilmiş ve Cevdet paşanın riyâseti esnasında hazırlanan Kitabün'rehin reis olarak bu zât tarafından imzalanmıştı. Bundan sonra Ömer Hulûsi efendinin riyaset ettiği Hey'et tarafından «Kitab'ül-Vedia» ünvanı altında vedîaya ait meseleler hazırlanarak mucebince amel olunmak üzere irâde-i Sultaniye istihsal edilmişti. Fakat bu kitab muhitde beğenilmemiş, itirazlara ve dedikodulara ma'ruz kalmıştı. Çünkü uslûp ve mündericat itibariyle evvelce çıkan kitaplara benzememekte idi. Bunun üzerine Cevdet paşanın tekrar riyasete getirilmesine lüzüm hâsıl olmuştur. Merhum bu defa Hey'etin başına gelince kendisi bulunmadığı zaman hazırlanıp iradesi çıkan Kitab'ül-Vedia'yı, kusur ve noksanlarından bahsetmeksizin, Emânet, Vedia ve Âriyetin «Kitab'ül-Emânât» ünvanı altında tanziminin daha muvafık olacağına Hey'eti ikna ederek «Kitab'ül-Vedia» ba irade iptal ettirildikten sonra birer bâb olarak, Emanet, Vedia ve Âriyet «Kitab'ül-Emânât» ünvanı altında tanzim olunmuştur. İptal olunan «Kitab'ül-Vedia» kalmış olsa idi diğer kitapların uslûp ve mündericatu, kitabet ve tertib san'atına uymayan bu kitap dâima tenkid mevzuu olacaktı. Bundan sonra hazırlanan kitaplar da sonuna kadar Cevdet paşanın riyasetinde çalışan Hey'et tarafından hazırlanmıştır.

Mekteb-i Nüvvabda (Medreset'ül-Kuzatda) tahsilde bulunduğumuz zaman iptal olunmuş bir kitab olduğundan haberdar değil idik. Kuyucaklı ulemeden Âtîf bey merhumun oğlu Kemal Âtîf beyde bu kitabı görmüş ve bağdan sonuna kadar okumuştum. Filhakika diğer kitaplara hiç de benzemiyordu. Hükümleri doğru olmakla beraber tertib ve tahriri basit idi. Ebul'ulâ bey merhum, Ahmet Cevdet paşa adlı eserini yazarken böyle iptal edilmiş bir kitabın bulunduğuna muttâlî olmuş ve bu hususda malûmatım olup olmadığını bir mektupla benden sormuşdu. Ben de yukardaki ittilâmı kendilerine arz etmiştim.

İptal olunan «Kitab'ül-Vedia» aramalara rağmen bulunamamış, nihayet Yıldız'dan Üniversite Kütüphanesine naklolunan kitaplar arasında bir tomar içinde bulunabilmiştir.

YUKARIDA da işaret ettiğimiz veçhile, Mecelle mütevasıt bir uslûpla başlamış, sonuna kadar öyle devam etmiştir. Müphem bir mesele ve hükme ve zaafı te'lif gibi bir noksana tesadüf olunmaz. Mecelle'nin sâdelik ve insicamını anlamak için eski ve yeni harflerle matbû olan mündericatu şöylece bir göz gezdirmek kâfidir.

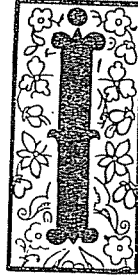
İktisat

İslâm'ın
İktisâdî
Esasları

HAMDİ MERT

(İst. Yüksek İslâm Enstitüsü
Mezunu)

— I —

İSLÂM'ın hukûkî, iktisâdî ve siyâsî sahalardaki prensiplerini tedvin etme ihtiyacı, modern Türkiye'nin dinî ve millî değerlerine bağlı genç nesillerini uyarmaya başlamıştır. İslâm'ın getirdiği nizam vicdanlardâ gömülü fantazi prensipler değil, tatbik kabiliyeti olan en ideal çarelerdir. Bunun şuuruna varan İslâm dünyası ümitli kıpırdanırlar içerisindedir.

Kur'ân-ı Kerim'de sadece namaz, oruç, hac... gibi uhrevî ibadetler yer almıyor. Aynı zamanda vergi sistemleri, fâiz, karaborsa, sigorta, devlet ve özel teşebbüs münasebetleri, doğumun kontrolü, içtimai muavenet gibi modern iktisâdın en ince ve girift mevzuları hakkında da müslümanların yüce kitabı hükümler koymuştur.

Liberalizmin yetersizliği, Kapitalizm'in insaf ve acıma hissi tanımayan ihtirası yeni güdümlü rejimler doğurmuştur. Faşizm, Nazizm, Marksizm gibi Sosyalizm'in bütün çeşitleri, Kapitalizm'e tepki duygusunun insan fitratına aykırı tecellileridir.

Hayatın gayesi sadece karın doyurmak mıdır? Birbiri arkasından iki büyük dünya harbi veren asrımız, ölen milyonlardan, kaybolan milyarlardan ders almış görünmüyor. Her rejimin yüzbinlerce câsus şebekesi, insanlığı birbirine kırdırmak için dökümanlar hazırlamakta, hâdiseler çıkarmaktadırlar.

İKTİSÂDÎ sahadaki milyonlarca gayr-i memnunlar kütlesi, huzursuzluğu büyük bir fecâata doğru itmektedir. Bir memlekette servet sayılı ellerde toplanırsa (1), büyük çoğunluğun anarşizmi savunacağı ihtimalleri oldukça kuvvetlenmektedir. Devletin, fertlerin yaşama hürriyetleri, vicdanlarına ve cüzdanlarına el atıp tepeden inme emirlerle bir nizam kurmaya çalışması da — son yüz yılın hâdiseleri göstermiştir ki — bir çıkar yol değildir.

TEK ÇARE ODUR Kİ :

BİR lokma ekmek için birbirini boğazlayan garip dünyamızda sulh ve sükûnun idamesi için, İslâm'ın üstün nizam anlayışı, içtimâî hayatın her kolundaki görüşleri mutlaka bilinmelidir.

Tarih, her türlü iktisâdî rejimi denemiştir. Tarafhtarlarınca; «kuvvetten düşmüş bir dünyada ışık, herkes için ümid ve imkân, iktisâdî olgunluk, siyâsî selâmet, dinî tatbikat» (2) olarak vasıf-

(1) İslâm'da bu memnundur. M. Hamidullah, Modern İktisat ve İslâm, Yağmur Yay. İst., Sayfa: 16 ve HAŞR : 7.

(2) W. Bowen, Peyamî Sefa, Sosyalizm, S. 36-40.

landırılan sosyalizm, kesin sınırlarıyla olgun bir dünya nizamı niteliğini kazanamamış, insanlığı selâmete ulaştırmak için çırpınan iyi niyetli fikir öncülerinin coşkun his, duygu ve özlemlerinin çetrefil mecalarında dağılarak, birtakım şarlatan politikacılar elinde ferd vicdanının üstünde bir sulta halini almıştır. Bugünkü tatbikatı içerisinde Sosyalizm insanı ve hürriyetçi temellerinden kopararak «BABEUĞ gibi anarşistlerin düşünce ve eylemleriyle mülkiyet ve hürriyet düşmanlığına itilerek Komünizm haline sokulmuştur» (3).

«Kâr gayesinin veya para kuvvetinin hâkim mevkii tuttuğu bir rejim» (4) olan Kapitalizm ise ezilen, istismar edilen yalın ayakların, çatlak dudakların, ah ve göz yaşlarına kalbi sızlamayan, gözü yaşarmayan bir zalim ihtirasın sembolüdür.

«Liberal veya müdahaleci bir iktisat sayesinde, serbest rekabet ve inhisar şartlarında, istibdat rejimlerinde veya demokrasilerde varlığını koruyabilen» (5) ve değişmeyen vasıf olarak kâr gayesine dünyada mukaddes sayılan ne varsa hepsini fedâ edebilen bu rejim, asırlardanberi ezilen mazlumların tek mes'ûlü olduğu gibi, bir de insanlığa müdahaleci rejimlerin sultalı baskısını hediye etmiştir.

KAPİTALİZM VE SOSYALİZM KARŞISINDA ÜÇÜNCÜ BİR İDEOLOJİ OLAN İSLÂMİYET :

KAPİTALİZM'in fakir ve işçileri korumayan nizamında yığın-yığın gayr-ı memnunlar kitlesi, Komünizm'in aradığı ortamı meydana getirmektedir. Fakir, zengin elinde eşya telâki olundukça, servete, bütün meşrû ve müesses nizama karşı reaksiyonlar görülmektedir. Servetin sayılı ellerde toplanması ve bunu telâfi edecek tedbirlerin alınmaması, beşeriyetin başına felâketler yağdırmıştır. Hakikatta, meşrû şartlar altında çalışan, kazancını istediği kadar çoğaltabilecektir.. Çalışanın, çalışmaya karşı rüchânı buradadır. Fakat, imkânını hemeinsleri aleyhine kullanan, onları istismar eden kimselere karşı tedbir alınmıyacak mıdır? Kapitalizm'in hatası, Liberalizm'in yetersizliği buradadır.

İnsan, mutlaka çalışmak ve kazancını istediği gibi harcamak ihtiyacıdır. İsteddiği iş sahasında dilediği miktar çalışıp-kazanma ve meşrû yollardan kazandığını arzu ettiği gibi tüketme selâhiyetini tanımayan rejim, hilkate aykırıdır... İn-

san tabiatı, serbestlik taraftarıdır. İnsanlara bal mumu gibi istediği şekli verebilme iddiasında olan ve ferdî hayata müdahaleci meşrû sayan müdahaleci rejimlerin hatası da buradadır.

Her iki rejim içerisinde de gayr-i memnun kitlenin sayısı milyonları bulmaktadır. İnsanlar bu iki rejim içerisinde, fâsit bir dâirede sıkışıp kalmaya mahkûm mudurlar?

İSLÂMİYETTE meslek Hürriyeti mutlaklıdır. Mülkiyet (6) ve Miras (7) haktır. Zengin fakiri istismarı yasaktır. İmkânları olan, imkânı olmayanları ezmesi demek olan Karaborsa (8) ve Fâiz (9) haram, sayılı ellerde toplanmış malın gönül rızası ile muhtaç olanlara verilmesi demek olan Zekât farzdır (10). «İstifâde edilmeyen arzular, istifâde edecek olanlara bırakılır. Gayr-i meşrû yollardan kazanılan servet, sahibinden alınır» (11).

İslâm'ın iktisâdî alanda getirdiği nizam, bütün iktisat tarihini içine alan iktisâdî görüşleri ve her gün Liberalizm ve Sosyalizm'e münhasır görünen XX. Asır iktisat nizamlarını te'lif eden, onların eksiklerini giderip, hakkaniyetli prensiplerini nefsinde cemedden bir sentez manzarasını göstermektedir.

Bütün bunlar malûm iken, İslâm ülkelerinin de avrupâî doktrinlerin tek cephele nazariyeleri içine düşmeleri, esef edilecek bir durumdur.

TEMEL UNSURLAR :

1 — MÜLKİYET ve MİRAS HAKKI

A — FERDİ MÜLKİYET (12)

İslâm'da ferdî mülkiyet hakkı vardır ve bu, meşrû yollardan kazanma şartına bağlı değildir. Meşrû olmayan kazanç, sahibinden alınır (13). Böylece sahipli bir mal gasp (14), hırsızlık (15) ve her türlü ihtirastan korunmuş «TEVCİHAT İLE DE BAŞKASINA AİT MALA KARŞI NEFSİ TERBİYE EDİCİ ÖĞÜTLER VERİLMİŞTİR».

MÜLKİYET hakkına bağlı olarak, satış, kira, rehin, hibe, vasiyet, ve diğer bütün helâl tasarruf yolları da tanınmış ve bu konudaki ferdî hürriyet meşrû olmanın sınırları zorlanmadıkça; imkânlar bir başkasının zararına ve sû-i niyetle kullanılmadıkça kayıtlanamamıştır.

Burada işaret edelim ki İslâm Dini, «Kapitalizm'in en büyük mahzuru olan servet terakümünü önleyici tedbirler vaz etmiştir» (16).

Bu konudaki câlib-i dikkat bir âyet şudur :

«Bunun (servetin) sizlerden zengin olanlarınız arasında bir devr-i dâim olmaması gayesiy-le...» (17).

Bu âyet millî gelirin çıkarıcı zümrenin her türlü istismarından korunarak, meşrû kazanç yollarının herkese açık tutulması ve bu vâdide devletin bazı tedbirler alması lüzumunu yansıtmaktadır. M. Hamidullah devletin' alabileceği bu tedbirleri şöyle izah etmektedir :

«Bu gayeye varabilmek için müsbet, menfi bütün faydalı metodlar tatbik ve icra edilecektir. İlk olarak husûsî hukuk sahasında mecbûrî miras kanunu ve âmme hukuk sahasında da devlet bütçe kanunundan söz açılabilir. İkinci olarak bazı vasiyet nevelerinin men'inden borç verilen paradan alınan fâizin men'inden ve kumar yasağından bahsedilebilir. Bu yasaklardan bir kısmı zenginlik ve servetin tevziini temin eder, bir kısmı bunların muayyen bir azınlığın elinde toplanmasına mâni olur (18).

B — MİRAS HAKKI (19)

Miras hakkı da servet terâkümünü önleyici mâhiyettedir. Fıtraten insan, servetinin kendisinden sonra da teminatta olmasını ve bundan ancak yakınlarının istifade etmesini ister. İslâm Dini bu tabii meyli nazara alarak mirası hak olarak tanımış ve bazı istisnâî durum-

(3) A. Kabaklı, Türk Ed. Cilt: 3, Sh. 428.

(4) F. Ergin, İKTİSAT, Hamle Mat. İst. 1964, Sh. 174.

(6) Nisa : 2, 32 — Kehf: 82 — Maide : 38.

(7) Nisa : II, 7, 12, 176.

(9) Ebul Alâ el Mevdûdî, İslâm'da Hayat Nizamu, S. 63, 64 — İhyâ-ül Ulûm, Mev'izat-ül Mü'minîn, Sh. 116.

(10) Bakara : 275-281, Âl-i İmran. 130.

(11) Bakara : 267.

(12) Nisa : 32.

(13) Mülkiyet hakkındaki âyetler için bakınız Nisa : 32,2, Kehf : 82.

(14) Bkz. yazının devamına.

(15) «Başkasının toprağına zulmen tecavüz eden kimsenin (aldığı toprağın) yedi tabaka yerin altındaki kısmı kıyamet gününde boynuna asılacaktır.» «Buh. Müsl. «Haksız olarak bir müslümanın malını alan kimse Allah'ın huzuruna geldiği zaman O'nu kendisine kuzmuş bulacaktır.» Ahmed İbni Hanbel : Müsned.

(16) Maide : 38.

(17) M. Hamidullah : a.g.e. sh. 15.

(18) Haşr : 7.

(19) M. Hamidullah : a.g.e. sh. 15-16

Meclis-i Tetkikâti Şer'iyye âzâsından, İsa Ruhi.
 Meclis-i Tetkikâti Şer'iyye âzâsından, Ahmet Hâlit.
 Evkaf Müfettişi müsteşarı, Ömer Hilmi.
 İlâmat-ı Şer'iyye mümeyyiz muâvini, Abdülseddar.

Bu zâtlar, bir kaç istisna edilirse, icâbât-ı zamana ve ihtiyacat-ı nâsa vâkıf hukuk ilminde selâhiyete sâhib şahıslar idiler. Cevdet paşa merhum ise, tarih ve fıkıhdaki ihtisası ile beraber islâmî ve muhtelif sâir akli ilimlerde mümtazdı. Onun ilmî ihatasını anlamak için İbni Haldun merhumun mukaddimesini terceme ederken her bahiste ilâve ettiği mütalâa ve izâhata bir göz gezdirmek yetiştir. Lisan ve tahrir kudretinin derecesi, eserlerindeki insicam, fesâhat ve belâgâtla sâbittir. Mecelle'nin tertip ve sehli mümteni' denecek kadar parlar olan uslûbu da o kudretin eseri feyzi idi. Mündericatu, zaafi te'lif ve itnab gibi nakiselerden âri olup sevk olunan hükümler arasında tam bir ahenk vardır. Yekdiğerine muhalif hükümlere tesadüf edilmez. Hülâsâ, Mecelle o zamana göre benzerinin vücûda getirilmesi güç bir eserdir. Nitekim Mısır ve Hind gibi İslâm memleketlerinin âlim ve mütefekkirleri Mecelle'yi takdirlerle karşılamış ve bunu hazırlayan Hey'et hakkında medhü senalarda bulunmuştur.

BAZI kimseler, her kitabın evvelinde o kitaba âit ıstılah ve tâbirlere yer verilmiş olmasını tenkid ederler; Garb kanunlarında olmadığına bakarak kanunlarda ıstılah yazılmaz derler. Halbuki her ilim gibi, kanunların da bir lisanı vardır. Bunlar bilinmedikçe o kanunun meselelerini anlamak güç olur ve ihtilâfa mahal verir. Mecelle'de her kitabın başında mukaddime olarak o kitabda geçen tâbirlere yer verilmiş olması hükümleri anlamayı kolaylaştırmak ve ihtilâfa mahal bırakmamak içindi. Nitekim bir zamandan beri makale ve kanunlarda terimlerin mefhumunu yazmak yolunda bir ceryan başlamıştır. Muasır kanunlarda târifler ve matlablar bulunduğu da inkâr edilemez.

Meselelere misal vermeğe de itiraz olunur. Bizce bu da doğru ve haklı değildir. Misaller, meselelerin aynası mesâbesindedir. Hükümleri anlamakda ve kuvvetle kavramakda rehberdirler. Halkın kanunları anlayabilmesini temin (1) ve mahkeme ve dairelerde zuhûr edecek olan yanlış tefsirlere peşinen manî olmak ve bu yanlış tefsirler yüzünden hakların heder olmamasını temin etmek için kanunlarda vuzûh şarttır. Bu gün mahkeme ve dairelerde dâva ve işlerin çoğalmasının sebeplerinden biri de işte bu vuzuhsuzluktur. Temyiz Mahkemesinin daireleri arasında tahaddüs eden ihtilâflar da bundandır.

Şunu kayd etmek yerinde olur ki, Mecelle'de az da olsa tenkid edilecek hükümler yok değildir : irade serbestisinin lüzumundan fazla tahdidi ve mal mağsubun talep edilmese bile ecir misil lâzım gelmemesi o cümledendir. Haneî içtihadları ile bağı kalmayarak büyük müctehidlerden İbni Şübrime ve İmam Ahmet bin Hanbel'in içtihadlarına uygun olarak Nassa yani Kur'an'ın ve Sünnetin sarahatine muhalif olmamak şartıyla irade serbestisi ve İmam Şâfiî hazretlerinin içtihadları veçhile gasbolunan maldâ ecir misil lüzumu kabul olursa idi, halkın hal ve ihtiyacına daha muvafık olurdu. Şunu da hatırlatalım ki, muasır kanunlarda da tabii haklara, akıl ve mantıka aykırı bir kaç değil nice hükümler vardır.

BU hususları kısaca arzdan sonra Mecelle Hey'eti ilmiyesinin çalışma tarzı ile, Mecelle'nin ihtiva ettiği hükümlerin mer'iyyete girmesi için iradelerin ne sûretle istihsal edildiğini izâha geçiyoruz :

Hey'et, biraz evvel söylediğimiz veçhile, 1284 tarihinde çalışmasına başlamış ve son kitabı olan «Kitab'ül-Kaza» 1293 tarihinde mer'iyyete girmiştir. Velev ki Mecelle gibi yalnız muâmelâta dâir olsun 17 sene çok sayılamaz. Kısa müddet zarfında acele neşrolunan kanunların ömrü kısa olur. Gayeyi temin ve beşer münasebetlerini tatmin etmez. Sık sık tâdil zarûreti hâsıl olur. Bu da bir hayli hakların ziyana ve tatbikatda ittatsızlık ve zorluklara sebep olur.

Hey'et muayyen zamanlarda reisin riyaseti altında toplanır, yazılacak mevzuların tarzı, tertip ve tahriri görüşülerek kaleme alınmak üzere içlerinden bir zâta havale olundu. Karar veçhile yazıldıktan sonra, tekrar kısım kısım ve madde madde üzerinde müdavele-i fikir edilerek kabul olunan tarz tesbit olunurdu. Mekteb-i Nüvvâbda tahsilde bulunduğumuz zaman Hey'et âzâsından Yunus Vehbi efendi merhum mektebde müdir idi. Bize ceryan eden müzakereleri ve bazı meseleler üzerinde geçen çetin münakaşaları anlatırdı. Bu zâtın anlattığına göre hiç bir madde müzâkere olunmadan kabul edilmezmiş.

(1) Kanunu bilmemezlilik mazeret sayılmaz şeklindeki hukuk kâidesi başka türlü tatmin edilemez.

Her kitab hazırladıkça bu kitap esbâb-ı mucibe mazbatası ile Meclis-i Vükelâya takdîm olunur ve bu meclisce arz amik müzakereden sonra bazı mühim meselelerin mücib sebepleri gösterilerek, itti haz olunan karar, arz tezkeresiyle makam-ı Hilâfete takdîm olunurdu. Mucebince amel oluna, yani mevki-i mer'iyet iradesi çıktıktan sonra, Mabeyin-i Hümayûn baş kitabetin-den, sâdır olan İrade, Sadarete tebliğ edilirdi. Nitekim Hicrî 1286 tarihinde hazırlanan mukaddime ile birinci kitap makam-ı Sadârete, oradan da arz tezkeresi ile makam-ı Hilâfete takdîm olunmuş ve İradesi çıktıktan sonra baş kitabeden tebliğ olunmuştur. Diğer kitaplar hazırladıkça bu yazdığımız veçhile irade istihsal olunurdu. Her kitabın esbabı mucibeli arz tezkereleri sûretleri merhum Ebul'ulâ beyin «Ahmet Cevdet Paşa» adlı eserinde aynen yazılıdır. Hukuk ilmi ile iştilal edenlere görmelerini tavsiye ederim.

Mecelle'ye iki makaleyi have bir mukaddime ile başlanmıştır. Birinci makale Fıkhın tarif ve taksimine ve ikinci makale küllî fıkıh kâidelerine dâirdir. Veciz ve belîğ bir sûrette yazılan birinci makaleyi okumalarını kâriyerimize hararetle tavsiye ederim. İkinci makale, 99 küllî Fıkıh kaidelerini ihtiva etmektedir. Bu kaidelerin mukaddime olarak öne alınması meselelerle istinâs ve hâdiselerde hareket noktalarıyla hükümlere intikali kolaylaştırmak içindir. Bu kâideler aynı zamanda hayat ve mantık vecizeleridir. Muhakkaktır ki, Mecelle'nin ihtiva ettiği meseleleri anlamakda büyük fâidesi olmuştur. Hatta zamanımız hukukunu ve hukuk ilminde tefsir ilminin anlaşılabilmesi için yalnız fâideli değil zaruridir. Ancak bu kâidelerden istifade ve beklenen faydaları elde edebilmek için üzerlerinde durup düşünmek lâzımdır. Esasen hukuk ilmi de bu zihni faaliyetden başka bir şey değildir.

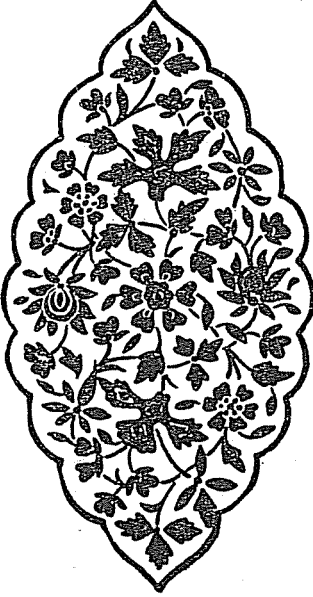
BİLMÜNASEBE söyleyelim ki, küllî kaidelerden başka, bir de umumî zâbitalar (esaslar) vardır. Bunlar küllî kaidelerden ayrıdır. Muayyen mevzua dair umumî mefhum ve esaslardır. Kitab'ül-İcarede istilâhat-ı fıkhiyeden sonra yazılan birinci bâbın mündericatı yalnız akdî icareye müteallik o nevi mefhum ve esaslardır ki zevabıt-ı umumîye (umumî esaslar) ünvanı altında irad olunmuştur.

Her kitab hazırlanırken Hey'ete Cevdet Paşa riyaset etmiş ve metinlerin hepsi tetkik ve tashihinden geçmiştir. Yalnız zikri geçen «Ahmet Cevdet paşa» adlı eserde izah olunan sebeplerden dolayı müşarûn'ileyh bir ara riyasetden ayrılmış ve riyâsete Meclis-i Tetkikat-ı Şer'îye âzasından Ömer Hultsî efendi merhum getirilmiş ve Cevdet paşanın riyâseti esnasında hazırlanan Kitab'ün-rehin reis olarak bu zât tarafından imzalanmıştı. Bundan sonra Ömer Hultsî efendinin riyaset ettiği Hey'et tarafından «Kitab'ül-Vedîa» ünvanı altında vedîaya ait meseleler hazırlanarak mucebince amel olunmak üzere irâde-i Sultaniye istihsal edilmişti. Fakat bu kitab muhitde beğenilmemiş, itirazlara ve dedikodulara ma'ruz kalmıştı. Çünkü uslûp ve mündericat itibarıyla evvelce çıkan kitaplara benzememekte idi. Bunun üzerine Cevdet paşanın tekrar riyasete getirilmesine lüzüm hâsıl olmuştur. Merhum bu defa Hey'etin başına gelince kendisi bulunmadığı zaman hazırlanıp iradesi çıkan Kitab'ül-Vedîa'yı, kusur ve noksanlarından bahsetmeksizin, Emânât, Vedîa ve Âriyetin «Kitab'ül-Emânât» ünvanı altında tanziminin daha muvafık olacağına Hey'eti ikna ederek «Kitab'ül-Vedîa» ba irade iptal ettirildikten sonra birer bâb olarak, Emanet, Vedîa ve Âriyet «Kitab'ül-Emânât» ünvanı altında tanzim olunmuştur. İptal olunan «Kitab'ül-Vedîa» kalmış olsa idi diğer kitapların uslûp ve mündericatına, kitabet ve tertib san'atına uymayan bu kitap dâima tenkid mevzuu olacaktı. Bundan sonra hazırlanan kitaplar da sonuna kadar Cevdet paşanın riyasetinde çalışan Hey'et tarafından hazırlanmıştır.

Mekteb-i Nüvvabda (Medreset'ül-Kuzzatda) tahsilde bulunduğumuz zaman iptal olunmuş bir kitab olduğundan haberdar değil idik. Kuyucaklı ulemeden Âtîf bey merhumun oğlu Kemal Âtîf beyde bu kitabı görmüş ve başdan sonuna kadar okumuştum. Filhakika diğer kitaplara hiç de benzemiyordu. Hükümleri doğru olmakla beraber tertib ve tahriri basit idi. Ebul'ûla bey merhum, Ahmet Cevdet paşa adlı eserini yazarken böyle iptal edilmiş bir kitabın bulunduğuna müttâlî olmuş ve bu hususda malûmatım olup olmadığını bir mektupla benden sormuşdu. Ben de yukardaki ittilâmı kendilerine arz etmiştim.

İptal olunan «Kitab'ül-Vedîa» aramalara rağmen bulunamamış, nihayet Yıldız'dan Üniversite Kütüphanesine naklolunan kitaplar arasında bir tomar içinde bulunabilmiştir.

YUKARIDA da işaret ettiğimiz veçhile, Mecelle mütevasıt bir uslûpla başlamış, sonuna kadar öyle devam etmiştir. Müphem bir mesele ve hükme ve zaafı te'lif gibi bir noksana tesadüf olunmaz. Mecelle'nin sâdelik ve insicamını anlamak için eski ve yeni harflerle matbû olan mündericatına söylece bir göz gezdirmek kâfidir.

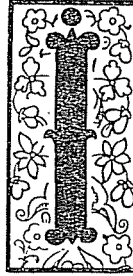
İktisat

İslâm'ın
İktisâdî
Esasları

HAMDİ MERT

(İst. Yüksek İslâm Enstitüsü
Mezunu)

— I —

İSLÂM'ın hukûkî, iktisâdî ve siyâsî sahalardaki prensiplerini tedvin etme ihtiyacı, modern Türkiye'nin dîni ve millî değerlerine bağlı genç nesillerini uyarmaya başlamıştır. İslâm'ın getirdiği nizam vicdanlardâ gömülü fantazi prensipler değil, tatbik kabiliyeti olan en ideal çarelerdir. Bunun şuuruna varan İslâm dünyası ümitli kıpırdanışlar içerisindedir.

Kur'ân-ı Kerim'de sadece namaz, oruç, hac... gibi uhrevî ibadetler yer almıyor. Aynı zamanda vergi sistemleri, fâiz, karaborsa, sigorta, devlet ve özel teşebbüs münasebetleri, doğumun kontrolü, içtimai muavenet gibi modern iktisâdın en ince ve girift mevzuları hakkında da müslümanların yüce kitabı hükümler koymuştur.

Liberalizmin yetersizliği, Kapitalizm'in insaf ve acıma hissi tanımayan ihtirası yeni güdümlü rejimler doğurmuştur. Faşizm, Nazizm, Marksizm gibi Sosyalizm'in bütün çeşitleri, Kapitalizm'e tepki duygusunun insan fıtratına aykırı tecellileridir.

Hayatın gayesi sadece karın doyurmak mıdır? Birbiri arkasından iki büyük dünya harbi veren asrımız, ölen milyonlardan, kaybolan milyarlardan ders almış görünmüyor. Her rejimin yüzbinlerce câsus şebekesi, insanlığı birbirine kırdırmak için dökümanlar hazırlamakta, hâdiseler çıkarmaktadırlar.

İKTİSÂDÎ sahadaki milyonlarca gayr-i memnunlar kütlesi, huzursuzluğu büyük bir fecâata doğru itmektedir. **Bir memlekette servet sayılı ellerde toplanırsa (1), büyük çoğunluğun anarşizmi savunacağı ihtimalleri oldukça kuvvetlenmektedir.** Devletin, fertlerin yaşama hürriyetleri, vicdanlarına ve cüzdanlarına el atıp tepeden inme emirlerle bir nizam kurmaya çalışması da — son yüz yılın hâdiseleri göstermiştir ki — bir çıkar yol değildir.

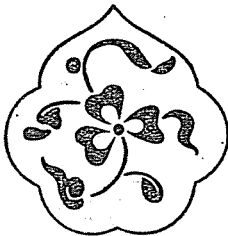
TEK ÇARE ODUR Kİ :

BİR lokma ekme için birbirini boğazlayan garip dünyamızda sulh ve sükûnun idamesi için, İslâm'ın üstün nizam anlayışı, içtimâî hayatın her kolundaki görüşleri mutlaka bilinmelidir.

Tarih, her türlü iktisâdî rejimi denemiştir. Taraftarlarınca; «kuvvetten düşmüş bir dünyada ışık, herkes için ümit ve imkân, iktisâdî olgunluk, siyâsî selâmet, dîni tatbikat» (2) olarak vasıf-

(1) İslâm'da bu memnudur. M. Hamidullah, Modern İktisat ve İslâm, Yağmur Yay. İst., Sayfa: 16 ve HAŞR: 7.

(2) W. Bowen, Peyamî Sefa, Sosyalizm, S. 36-40.

landırılan sosyalizm, kesin sınırlarıyla olgun bir dünya nizamı niteliğini kazanamamış, insanlığı selâmete ulaştırmak için çürpüyen iyi niyetli fikir öncülerinin coşkun his, duygu ve özlemlerinin çetrefil mecralarında dağılarak, birtakım şarlatan politikacılar elinde ferd vicdanının üstünde bir sulta halini almıştır. Bugünkü tatbikatı içerisinde Sosyalizm insançıl ve hürriyetçi temellerinden koparılarak «BABEUĞ gibi anarşistlerin düşünce ve eylemleriyle mülkiyet ve hürriyet düşmanlığına itilerek Komünizm haline sokulmuştur» (3).

«Kâr gayesinin veya para kuvvetinin hâkim mevkii tuttuğu bir rejim» (4) olan Kapitalizm ise ezilen, istismar edilen yalın ayakların, çatlak dudakların, ah ve göz yaşlarına kalbi sızlamayan, gözü yaşarmayan bir zalim ihtirasın sembolüdür.

«Liberal veya müdahaleci bir iktisat sâyesinde, serbest rekabet ve inhisar şartlarında, istibdat rejimlerinde veya demokrasilerde varlığını koruyabilen» (5) ve değişmeyen vasıf olarak kâr gayesine dünyada mukaddes sayılan ne varsa hepsini fedâ edebilen bu rejim, esirlardan beri ezilen mazlumların tek mes'ûlü olduğu gibi, bir de insanlığa müdahaleci rejimlerin sultalı baskısını hediye etmiştir.

KAPİTALİZM VE SOSYALİZM KARŞISINDA ÜÇÜNCÜ BİR İDEOLOJİ OLAN İSLÂMİYET :

KAPİTALİZM'in fakir ve işçileri korumayan nizamında yığın yığın gayr-ı memnunlar kitlesi, Komünizm'in aradığı ortamı meydana getirmektedir. Fakir, zengin elinde eşya telâkki olundukça, servete, bütün meşrû ve müesses nizamına karşı reaksiyonlar görülmektedir. Servetin sayılı ellerde toplanması ve bunu telâfi edecek tedbirlerin alınmaması, beşeriyetin başına felâketler yağdırmıştır. Hakikatta, meşru şartlar altında çalışan, kazancını istediği kadar çoğaltabilecektir.. Çalışanın, çalışmaya karşı rüchânı buradadır. Fakat, imkânını hemcinsleri aleyhine kullanan, onları istismar eden kimselere karşı tedbir alınmayacak mıdır? Kapitalizm'in hatası, Liberalizm'in yetersizliği buradadır.

İnsan, mutlaka çalışmak ve kazancını istediği gibi harcamak ihtiyacındadır. İsteddiği iş sahasında dilediği miktar çalışıp-kazanma ve meşru yollardan kazandığını arzu ettiği gibi tüketme selâhiyetini tanımayan rejim, hilkate aykırıdır... İn-

san tabiatı, serbestlik taraftarıdır. İnsanlara bal mumu gibi istediği şekli verebilme iddiasında olan ve ferdi hayata müdahaleyi meşrû sayan müdahaleci rejimlerin hatası da buradadır.

Her iki rejim içerisinde de gayr-i memnun kitlenin sayısı milyonları bulmaktadır. İnsanlar bu iki rejim içerisinde, fâsit bir dâirede sıkışıp kalmaya mahkûm mudurlar?

İSLÂMİYETTE meslek Hürriyeti mutlaklıdır. Mülkiyet (6) ve Miras (7) haktır. Zengin fakiri istismarı yasaktır. İmkânları olanın, imkânı olmayanları ezmesi demek olan Karaborsa (8) ve Fâiz (9) haram, sayılı ellerde toplanmış malın gönül rızası ile muhtaç olanlara verilmesi demek olan Zekât farzdır (10). «İstifâde edilmeyen arâziler, istifâde edecek olanlara bırakılır. Gayr-i meşru yollardan kazanılan servet, sahibinden alınır» (11).

İslâm'ın iktisâdî alanda getirdiği nizam, bütün iktisat tarihini içine alan iktisâdî görüşleri ve bu gün Liberalizm ve Sosyalizm'e münhasır görünen XX. Asır iktisat nizamlarını te'lif eden, onların eksiklerini giderip, hakkaniyetli prensiplerini nefsinde cemedden bir sentez manzarasını göstermektedir.

Bütün bunlar malûm iken, İslâm ülkelerinin de avrupâi doktrinlerin tek cepheli nazariyeleri içine düşmeleri, esef edilecek bir durumdur.

TEMEL UNSURLAR :

1 — MÜLKİYET ve MİRAS HAKKI

A — FERDİ MÜLKİYET (12)

İslâm'da ferdi mülkiyet hakkı vardır ve bu, meşrû yollardan kazanma şartına bağlı değildir. Meşrû olmayan kazanç, sahibinden alınır (13). Böylece sahipli bir mal gasp (14), hırsızlık (15) ve her türlü ihtirastan korunmuş «TEVCİHAT İLE DE BAŞKASINA AİT MALA KARŞI NEFSİ TERBİYE EDİCİ ÖĞÜTLER VERİLMİŞTİR».

MÜLKİYET hakkına bağlı olarak, satış, kira, rehin, hibe, vasiyet, ve diğer bütün helâl tasarruf yolları da tanınmış ve bu konudaki ferdi hürriyet meşrû olanın sınırları zorlanmadıkça; imkânlar bir başkasının zararına ve sî-i niyetle kullanılmadıkça kayıtlanamamıştır.

Burada işaret edelim ki İslâm Dini, «Kapitalizm'in en büyük mahzuru olan servet terakümünü önleyici tedbirler vaz etmiştir» (16).

Bu konudaki câlib-i dikkat bir âyet şudur :

«Bunun (servetin) sizlerden zengin olanlarınız arasında bir devr-i dâim olmaması gayesiy-le...» (17).

Bu âyet millî gelirin çıkarıcı zümrenin her türlü istismarından korunarak, meşrû kazanç yollarının herkese açık tutulması ve bu vâdide devletin bazı tedbirler alması lüzumunu yansıtmaktadır. M. Hamidullah devletin alabileceği bu tedbirleri şöyle izah etmektedir :

«Bu gayeye varabilmek için müsbet, menfî bütün faydalı metodlar tatbik ve icra edilecektir. İlk olarak husûsî hukuk sahasında mecbûrî miras kanunu ve âmme hukuk sahasında da devlet bütçe kanunundan söz açılabilir. İkinci olarak bazı vasiyet nevilerinin men'inden borç verilen paradan alınan fâizin men'inden ve kumar yasağından bahsedilebilir. Bu yasaklardan bir kısmı zenginlik ve servetin tevziini temin eder, bir kısmı bunların muayyen bir azınlığın elinde toplanmasına mâni olur (18).

B — MİRAS HAKKI (19)

Miras hakkı da servet terâkümü-nü önleyici mâhiyettedir. Fıtraten insan, servetinin kendisinden sonra da teminatta olmasını ve bundan ancak yakınlarının istifade etmesini ister. İslâm Dini bu tabii meyli nazara alarak mirası hak olarak tanımış ve bazı istisnâî durum-

(3) A. Kabaklı, Türk Ed. Cilt: 3, Sh. 428.

(4) F. Ergin, İKTİSAT, Hamle Mat. İst. 1964, Sh. 174.

(6) Nisa : 2, 32 — Kehf: 82 — Maide : 38.

(7) Nisa : II, 7, 12, 176.

(9) Ebul Alâ el Mevdâdî, İslâm'da Hayat Nizamı, S. 63, 64 — İhyâ-ül Ulûm, Mev'izat-ül Mü'minîn, Sh. 116.

(10) Bakara : 275-281, Âl-i İmran. 130.

(11) Bakara : 267.

(12) Nisa : 32.

(13) Mülkiyet hakkındaki âyetler için bakınız Nisa : 32,2, Kehf : 82.

(14) Bkz. yazının devamına.

(15) «Başkasının toprağında zulmen tecavüz eden kimsenin (aldığı toprağın) yedi tabaka yerin altındaki kısmı kıyamet gününde boynuna asılacaktır.» «Buh. Müsl. «Haksız olarak bir müslümanın malını alan kimse Allah'ın huzuruna geldiği zaman O'nu kendisine kızmış bulacaktır.» Ahmed İbnî Hanbel: Müsned.

(16) Maide : 38.

(17) M. Hamidullah : a.g.e. sh. 15.

(18) Haşr : 7.

(19) M. Hamidullah : a.g.e. sh. 15-16

larda geride kalacaklara bir teminat olmak üzere vasiyet yapma hakkını tahdit etmiştir. Gerçekten, bir kimse ancak malının üçte birini vasiyet ile mirasçılarında başka birisine bırakabilir. Geriye kalan üçte iki ise mahfuz hissedilir ve ana-baba, karı-koca, erkek çocuk, kız

çocuk ve kızkardeşler... gibi şer'i mirasçılara aittir (20). Mirasçılar arasında yaş ve tahsil farkı gibi rüchaniyetler tanınmamış, ancak cinsiyet farkından doğan ve ailenin geçim yükünün erkek üzerinde olmasından mütevellit erkek lehine bir öncelik vardır (21).

Özleyiş

*Bunaltıcı sıcakda temmuz gecelerinde,
Âsûde bir köşede ârifler meclisinde,
Soluk ıstık altında nurlu sohbet yapılır,
Çağdaş düşünce doğar İslâm'ın inbiğinde.
Bütün haşmetleriyle devri saadet görünür,
Ruhun aynası sîma âriflerce okunur.
His edilir yaşanır Asr-ı Saâdet görünür.
Hem Muhammet Mustafa (s.a.) Ashabı güzîn görünür.
Ferdin rûhu serinler bûseleriyle feyzin,
Ömrü boyunca ister devamını bu demin.
An erir, devir erir, asırlar perde perde
Titrer teni Tâlibin sanki bir kış gününde.*

MEHMET SAİT ÖZDEMİR

2 — KARABORSA YASAĞI

İslâm Dini, servetin piyasaya arz edilmeyerek saklanması ve piyasada darlık ve sıkıntı meydana getirilmesine de karşıdır (22).

Karaborsa, malların meşrû olmayan emellerle depolanması demektir. Bu, fiatların anormal şekilde artmasını icabettirir ki, Şeriat nazarında kesinlikle yerilmiştir (23).

3 — FÂİZ ve İSTİSMAR KONUSU

Fâiz bugün, maalesef Müslüman toplumunu sarmış insafsız tüccarların müstahsilden daha ucuz ürün alabilmek için kullandığı vicdansız silâhların en yaygınıdır.

Borç verme ve çiftçinin ihtiyaç içerisinde olmasından istifade ederek mahsûlü olgunlaşmadan ve fâhiş bir ucuzlukla satınalma (Tefecilik) (24) şeklinde yaşayan bu korkunç alışkanlık, esefle kaydedelim ki alan tarafından da, veren tarafından da ticaretin bir gereği gibi telâkki edilmekte ve İslâm'ın bu açık hükmü çiğnenmektedir.

İslâm Dini, çalışmadan, hiç bir riske girmeden paranın para kazanmasını yasak kılmıştır (25). Bunun sebebi açıktır. İhtiyaç sahiplerini zenginlerin elinde ezdirmek; sermaye sahiplerini, faydalı, yeni teşebbüsler yerine ataletle sürükleyici kombinezonlara girme serbestisi ile başı boş bırakmak; sınıf kavgalarını davet edici ictimâî düzensizliklerden İslâm toplumunu korumak. Yukarıda işaret edildiği gibi (26) güdümlü rejimler bu dizginsiz hürriyetten bol-bol istifade etmişler ve bu gün dünyayı ikiye bölmeye muvaffak olmuşlardır.

Netice; mes'ûliyeti kabul etmeyen fâize karşı, kâr ve zarara ortak olma sözleşmesi ile alınan kazanç, sınırsız bir şekilde serbesttir (27).

(20) Nisa : 7, II, 12, 176.

(21) Nisa : 7, II, 12, 176.

(22) Fazla malûmat için bkz. Ö. N. B., Hukuk-u İslâmiye ve İst. Fıkhiyye Kam.mun ilgili böl.

(23) E. El Mevdûdi a.ğ.e. sh. 63, 64.

(24) İhyâ-ül Ulûm muh. Mev'izat-ül Mü'minîn sh. 116.

(25) İslâm'da tefecilik yasaktır. Prof. Dr. İhsânullah Han, İslâm ve Komünizm Birbirine Zıttır. Bedir Y. İst. 1962, sh. 10-11.

(26) Bakara : 275, 282, Âl-i İmran : 130.

(27) Bkz. yukarıda sh. 1.

Edebiyat

Dr. Neclâ

PEKOLCAY

(İst. Yüksek İslâm Enstitüsü
İslâmî Türk Edebiyat Öğretmeni)KUTADGU BİLİĞ VE
ATEBETÜ'L-HAKAYIKIN
KARŞILAŞTIRILMASI

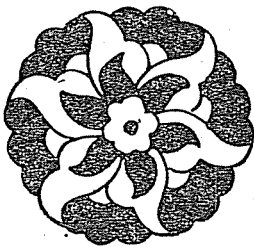
UTADGU bilig ile **Atebetü'l-hakayık**, dış görünüşleri bakımından, karşılaştırılırsa, her iki eserin de, birçok dini eserlerde olduğu gibi, bir münâcaat ile başladığı ve yine dini eserlerin başında yer alan na't v.b. parçalarla devam ettiği görülür. Nihâyet nasihata girişen iki eser şâirinin de aynı mevzûlara temâs etmeleri, onların gerek İslâmî eserlerde, gerekse Türk topluluğunun müşterek bahislerinde birleşmelerinin tabii neticesidir.

Eserler dil bakımından gözden geçirilirse, **Atebetü'l-hakayık**'ta Arapça kelimelere kolayca yer verildiği söylenilebilir.

Mütad üzere, imâleler mevcut ise de, aynı bahirde (mütêkârib) kaleme alınmış olan eserlerin şâirlerinin vezne hâkim durumunda bulunduğu kaydedilebilir.

Mevzuun şekillenışı içinde, **Kutadgu bilig**'in bir bütün eser, **Atebetü'l-hakayık**'ın ise parçalardan müteşekkil bir nasihat kitabı durumunda bulunması, eserleri birbirinden ayıran başlıca noktadır. Bu çerçevede içinde **Kutadgu bilig**'in, münâzara şeklinde, bir bütün mevzuu geliştirdiğini söylerken, burada hülâsasını vermek uygun olacaktır :

«Her türlü meziyete sâhip olan, fakat kendi muhitinde meziyetlerinden istifâde edilmediği için, vaktini boş geçiren Ay-Toldı (saâdeti temsil eder), bir gün hükümdar Kün-Toğdı (doğru kanunu temsil eder)'nın iyiliklerini, meziyetlerini ve etrafına fazîl letli adamları topladığını öğreniyor. Onun hizmetine girmek, kendisine faydalı olmak niyetiyle, uzun ve eziyetli bir yolculuğa katlanarak hükümdârın bulunduğu şehre gidiyor. Hükümdar onu kendisine vezir yapıyor. Sonra Ay-Toldı'nın oğlu Öğdülmiş (aklı temsil eder) büyüyor, hükümdârın itimâdını kazanarak, babasının yerine geçiyor. Her türlü fazîlet ve meziyete sâhip olan bu âlim vezir, devlet işlerinde olduğu kadar, şahsî düşünce ve hareketlerinde de, hükümdârın yardımcısı durumunu muhâfaza edi-

yor; devletin en yüksek müesseseleri hakkında ona fikirler veriyor.

Öğdülmiş'in kardeşi Odgurmuş (âkıbeti temsil eder), dünyadan elini eteğini çekmiştir. Hükümdârın, Öğdülmiş ile ona gönderdiği ikinci mektubu üzerine, şehre, insanlar arasına dönmeye râzı oluyor; fakat bu defa da cemiyet vazifelerini başaramayacağı korkusu ile, bundan vazgeçiyor. Lâkin hükümdar bu muhterem zâtın nasihatlerini hiç değilse bir kere olsun,

ÜMİT KAPISI

*Ümitsiz yaşamak yaraşmaz bize
Umdukların bir gün kâr olur elbet
Namus teminatı hicaptır yüze
Suçlunun tövbesi âr olur elbet.*

**

*Hayatın maksadı Allahı bilmek
Hevadır hebadır O'nsuz her emek
Kurtuluş yolunda O'nun yürümek
Yoksa son menzilin nâr olur elbet.*

**

*Ümitvâr ol gönül gülsün kaderin
Muzaffer bir nefes al derin derin
Azmine sahip ol cehdinden emin
Felek Mustafa'ya yâr olur elbet.*

MUSTAFA TOPUZ

dinlemek arzusundan vazgeçmiyor; zâhid gelmediği takdirde, kendisinin ona gideceğini söylüyor. Nihâyet zâhid, hükümdârı ziyaret edip, sözleriyle, onu te'siri altına alıyor. Kün-Toğdı, bu dünyanın hiçliği karşısında, bu kadar ağır yük yüklenmenin mânasızlığını düşünüyor. Fakat Öğdülmiş ona yine vazife ve mes'ûliyetini hatırlatarak hükümdârı iyilikte devâma teşvik ediyor.

Günler geçmekte, Öğdülmiş ihtiyarlamaktadır. Ölümü düşünerek, tevbe etmek mecbûriyetini hissediyor; bu mevzû etrafında da Ogdurmuş ile istişâre etmek istiyor. Kardeşi Ogdurmuş, onun tevbe etmek istediğini yerinde bulmakla berâber, dünyâ ile ilgisini kesmek arzusunu tasvib etmiyor; memleket hizmetinde onun yerine kötü bir adam gelirse, halkın huzuru kaçır ve Öğdülmiş Allah indinde makbul olmaz fikrindedir. Nihâyet Ogdurmuş, Öğdülmiş'i vazifesine devam etmek lüzûmuna inandırıyor.

Bir müddet sonra Ogdurmuş hastalanıyor. Öğdülmiş onu görmeye gidip dönüyor. Hasta bıraktığı kardeşini tekrar görmek için gittiği zaman, onun ölmüş olduğunu öğreniyor ve buna çok üzülmüyor. Hükümdar da onunla birlikte üzülmüyor.

Nasihatler hissedilir bir şekil aldığı takdirde, kısmen te'sirini kaybeder. Heyecânın hâkim duruma geldiği öğütler ise, kütleleri arkasından sürüklemek kuvvetindedir. Didaktik (öğretici) gaye ile kaleme alınan eserlerin bâzılarında müellifler veya şâirler, fikir silsilesini heyecânın potasına dökme başarılmışler, hem fikre ve hem hisse hitâbedebilir bir kuvvete sâhib olmuşlardır ki, bu kuvvet Dinî eserlerde daha belirli ve müessirdir. **Kutadgu bilig** bu nevîden eserlerin en güzellerindedir. Mantık ve his, bu eserin beyitlerinde kolayca bağdaşır :

172. «Sözü çok söyleme, sırasında ve az söyle; binlerce söz düğümünü bu bir sözde çöz».

203. «Benim bilgisiz ile hiçbir sözüm yoktur; ey bilgili işte ben senin kulunum».

204. «Sözümü sana söylemiş olduğum için, çekinerek, işte böyle senden özür diledim».

205. «Sözü söyleyen yanlılabilir ve şaşırır; anlayışlı isterse, bunu düzeltir ve tashih eder».

231. «Gençlik kaçır ve hayat uçar; bu rüya gibi dünyâdan kendin çabuk göçersin».

232. «Hayatı semâye yap, bunun fâizi iyiliktir; bu sana yarın için iyi yiyecek ve giyecek te'min eder».

249. «Kötülük ateştir; ateş ise, yakıcıdır; onun yolunda geçilebilecek bir geçit yoktur».

364. «Kimin yaşı kırkı geçerse, gençlik ona : — Allaha ısmarladık, der».

365. «Elli yaşım bana elini değdirdi; kuzgun tüyü gibi olan saçımı kuğu tüyüne çevirdi».

366. «İmdi altmış : — Bana gel, diye çağırıyor; ecel pususuna düşmezsem, şimdi oraya gideceğim».

369. «Ey elli, ben sana ne yaptım sanki, neden bana şimdi böyle kin bağladın».

371. «Vücüdüm ok, gönlüm yay gibi idi; şimdi vücüdüm yay oldu, gönlümü ok yapmalıyım».

391. «Ey Rabbim, benim bu aczimi bilirsin; her sıkıntı ve müşkülümü ben sana açarım».

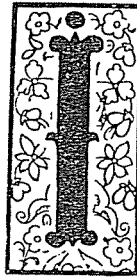
392. «Bunlardan bir tekinin şükürünü bile ben sana edemem; senin hikmetine akıl ermez».

(bk. tercüme : R. Rahmeti Arat, nşr. TTK, Ankara, 1959).

DİL

Dilimiz ve meseleleri

Prof. Faruk K.
TİMURTAŞ

ÇİTİMÂİ bir müessese olan ve belirli bir insan topluluğuna mensup ferdler arasında anlaşmağı sağlayan dil, birçok bilginlere ve fikir adamlarına göre, aynı zamanda kendi kanunları içerisinde gelişen canlı bir varlıktır da. Dilin içtımâî olması, aynı durumda olan bütün öbür içtımâî hâdise ve müesseseler gibi, ferden dışında olması ve kendini ferde zorla kabul ettirmesi demektir. Böyle bir hususiyete sahip bulunuşu ferden dile müdahale edemeyeceğini, etse de ona dilediği gibi hâkim olamayacağını, değiştiremeyeceğini gösterir.

DİLİN kendi kanunlarına uyan tabii ve canlı bir varlık olması, yapılacak zorlamalardan hiçbir müsbet netice alınmayacağı gerçeğini ortaya koymaktadır. Nasıl canlı bir organ kendine yabancı maddeyi kabul etmez, ondan rahatsızlık duyar ve ona karşı koymağa çalışırsa; dil de zorlama ve tazyikler ile kendi kanunlarına aykırı müdahalelere aynı reaksiyon ve mukavemeti göstermekten geri durmaz. Bütün bunlar dile ancak kendi kanunlarına uygun, bilgili müdahaleler yapılabileceğini göstermektedir. Bu noktada ise, artık bir müdahale değil, bir tedbir, islâh ve geliştirme bahis konusudur.

DİLE kendi kanunlarına uygun şekilde yapılacak müdahale; bir ağacın gelişmesi için etrafındaki lüzumsuz otların temizlenmesine, piç tâbir edilen kök civarındaki cılız kısımların ayıklanmasına, dalların budanmasına ve aşu yapılmasına benzeti- lebilir. Bütün bunlar islâh ve geliştirme için gerekli tedbirlerdir. Bilgili olmayan kimselerin yapacağı işler ise, dalların kırılmasına, kökün kurumasına sebep olabilir. Bugün dilimize yapılan bilgisizce müdahaleler bu çeşit faaliyetlerdir.

DİL VE DEVRİM

BELLİ BAŞLI Batı ansiklopedi ve sözlüklerinin açıklamasından da anlaşılacağı üzere devrim, «Bir müessese, sistem,

teşkilât, sosyal varlık ve hâli birdenbire ve kökünden tamamıyla değiştirmek, yerine bir yenisini veya başkasını koymak demektir. Devrimin «birdenbirelik» ve «kökten değişme» olmak üzere iki ana vasfı bulunduğuna göre, dilde devrim yapılamıyacağı anlaşılır. Çünkü, dili baştan sona kadar tamamıyla değiştirmek, mevcut olanı kaldırıp yerine yenisini koymak mümkün değildir. Böyle bir iş dilde değil, ancak harf sisteminde ve alfabede yapılabilir. Dil kökünden değiştirilemez.

GELİŞMEDE esas, derecelilik olmakla beraber, bu derecelerin çabuk aşılması için bir takım tedbirler alınır. Böyle bir hareket rastgele bir müdahale değil, bilgili bir müdahale olarak kabul edilebilir ki, aslında «İslâhât» tan başka bir şey değildir. Ötedenberi ileri sürdüğüm dilde devrim olamaz düşüncesine karşı olanların ve gelişmenin aleyhinde bulunanların da, zaman zaman «Dil devriminin bir bakıma ıslâhât olduğunu» söylemeleri, dikkat çekici bir husustur.

EKLER

Her dilde işlek (canlı), az işlek ve işlek olmayan (cansız, klişeleşmiş) olmak üzere üç çeşit ek bulunur. Yeni kelimeler ancak canlı eklerle meydana getirilebilir. Bu hâl, dil ilminin değişmez prensipidir ve durum bütün dillerde aynıdır. Bâzân az işlek bir ekin canlılık kazandığı görülebilir. Fakat bu, nâdir olan bir hâldir ve şahısların eseri değildir. Halkın bilmeden, fark etmeden yaptığı; dil kanunlarına uygun olarak kendiliğinden meydana gelen bir keyfiyettir.

Eklerin başka bir hususiyeti de gördükleri vazife ve taşıdıkları mânâdır. Bir kısmı sıfat yapar, nisbet bildirir; bir kısmı yer, zaman ifade eder; başka bir kısmı ise iş, meslek, vasita v.s. gösterir. Eklerin birçok mânâ ve fonksiyonu vardır. Bunların ayrı ayrı ve iyice tesbit edilmesi gerekir. Eklerle keyfi ve uydurma olarak mânâlar verilemez, başka vazifeler yüklenemez.

Ekler getirildikleri köklere göre de ikiye ayrılırlar: isim köküne getirilenler, fiillere getirilenler. Sonra ekler, meydana getirdikleri kelimenin isim veya fiil oluşlarına göre de ikiye taksim edilirler. Böylece kelime yapma ekleri; isimden isim yapan ekler, isimden fiil yapan ekler, fiilden isim yapan ekler ve fiilden fiil yapan ekler olmak üzere dört bölüm teşkil ederler. Dilimizde bütün bu ekler kelime köklerinin sonuna getirilir. Dilimizin hususiyeti, sadece son-eklere sâhip olmasıdır. Türkçede ön-ekler mevcut değildir.

DİLİMİZDE yeni kelimeler ancak kelime köklerinin sonuna birtakım ekler getirilmek suretiyle yapılır. Yeni teşkil edilen kelimeler dil kaidelerine uygun oldukları, yâni canlı eklerle ve ekin fonksiyonu ile mânâsına aykırı olmadan meydana getirildikleri takdirde doğrudurlar. Aksi halde bunlar yanlış ve uydurma sayılırlar. Yeni kelimeler yaparken ve dili sadeleştirirken bu noktaya dikkat etmek gerekir. Bugün özleştirme işinin bir çıkmaza girmesi ve halkın yeni kelimeleri beğenmemesi bundandır. Çünkü, «öztürkçe», «arı türkçe» adı altında ortaya sürülen kelimelerin çoğu gramer şekli veya mânâ bakımından yanlıştır, uydurmadır. Bâzi kelimelerde isme getirilmesi gereken ek fiile, fiile getirilmesi gereken ek isme getirilmiştir.

KELİMELER DÜNYASINDAN

GEÇEN sayıda yaptığımız gibi bu yazıda da birkaç kelime üzerinde duracağız. «Kelimeler dünyasından» umumî başlığı ile sunacağımız kelimeler üzerinde söyleyeceklerimiz, ya bir açıklamayı veya bir düzeltmeyi ihtiva edecektir.

KARŞIN

Son zamanlarda, hususiyetle radyo konuşmalarında sık sık «karşın» kelimesi kullanılıyor, «rağmen» mânâsına geliyormuş. Bu kelimedeki «-n» eki, işlek olmayan bir ektir. Klişeleşmiş olarak «yazın, kışın» gibi birkaç kelimedede görülmektedir. Ölü eklerle, yeni kelimeler yapılamıyacağına göre, «karşın» diye bir kelimenin ortaya sürülmesi doğru değildir. Ayrıca, «-n» eki «ile» mânâsı ifade eder. Karşın kelimesi «karşı ile, karşı olarak» mânâsına geleceğinden «rağmen» in karşılığı olamaz.

HAC, HACE, HÂCC, HÂCCCE

Muhterem bir kadın yazarımız, Hac farizesini edâ etmiş olduklarından dolayı, isimlerinden önce «Hâce» sıfatını kullanıyorlar. Fakat, kelimenin bu şekilde kullanılışı doğru sayılamaz. Çünkü, «hacc» kelimesi muzâaftır; ismi fâili «hâcc» şeklinde gelir; onun da müennesi «hâcce» olur. «Hâcce» nin «hâce» şeklinde yazılması iltibasa yol açmaktadır. Zira, eski harfte hı ve vâv-ı ma'dûle ile yazılan «hâce» kelimesi farsçadır; «efendî, sâhip, ağa, ev sahibi, reis, üstad, muallim, hoca» mânâsına gelmektedir ve erkekler için kullanılmıştır. Bu bakımdan sayın yazarımızın isminin başındaki «hâce» kelimesinin «hâcce» olarak değiştirilmesi uygun olacaktır.

Tıb

Bir Hadîsin düşündürdükleri Vebâ Hastalığı ve Karantina

Dr. Âsaf
ATASEVEN

«Bir yerde veba hastalığı olduğunu işiterseniz oraya girmeyiniz. Sizin içinde bulunduğunuz yerde veba vaki olursa oradan çıkmayınız.»

HADİS-İ ŞERİF

ADIS-İ Şerif, mikrobun keşfinden asırlarca evvel, bugün bulaşıcı hastalıklarda tatbik ettiğimiz tecrid — karantina — meselesini haber veriyor. Bununla birlikte veba hastalığının mikrobik — bulaşıcı — bir hastalık olduğunu bildiriyor (1).

Mikrobioloji sahasında, bulaşıcı hastalıkların âmilleri ve bulaşma şekillerini öğrenmiş olduğumuz yirminci asırda Hadis-i Şerifi daha iyi anlıyoruz. Bu hastalıklarda tecrid usulünü en güzel şekilde ifade eden bu söz, Üniversite mikrobioloji enstitüleri ve hastahane intaniye servislerine altın harflerle yazılmalıdır.

Vebâ hastalığı, basil cinsinden bir mikrobun sebep olduğu bulaşıcı bir hastalıktır. Vebâ mikrobu 1894 senesinde Kitasato ve Yersin tarafından aynı zamanda bulunmuştur. Hastalık, mikrobun bulunduğu yere göre üç şekil gösterir : Deri yolu ile bulaşırsa, lenfa düğümlerini büyütür ve irinleştirir (vebâ hıyaracağı); akciğer yolu ile bulaşırsa (vebâ zatürriyesi); kana karışırsa (vebâ septicemisi) (2) yapar. Son iki şekil çok vahim seyredir. Hastalık her üç şekilde de dalğınlık, şiddetli susuzluk hissi, apık sapık konuşma, cilde ait kanamalar, dalak büyümesi ve yüksek ateş gibi belirtiler gösterir. İhtilâç ve koma ile ölüm olabilir.

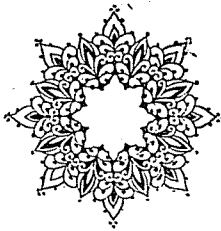
Vebâyı fare ve pireler bulaştırır; pireler hastalığı hayvandan hayvana taşır. Akciğer vebâsı insandan insana öksürük ve balgam vasıtasıyla geçer. Hava, elbise, ticaret eşyası, mektup ile de hastalık taşınabilir; sefalet, fakirlik ve pislik hastalığın bulaşma ve meydana çıkmasına sebep olur.

Vebâyâ tutulan hastalar tecrid edilir; sağlık mercilerine ihbâr edilir (3). Hastalarla temas eden bütün eşya, hastanın idrar ve dışkısı mikropulu olduğu için dezenfekte edilir. Nekahat devrine girdikten sonra dahi hastalar bir müddet hastalığı bulaştırabilirler. Vebâlı yerlerde bulunan gemi, tren ve uçak gibi nakil

(1) 1881-82 senelerinde Pasteur ve Robert Koch'un çalışmalarıyla öğrenmiş bulunuyoruz ki bütün bulaşıcı hastalıklar mikroplar vasıtasıyla husûle gelmektedir.

(2) Septisemi, mikroplarının kana karışmasıyla husûle gelen vahim bir tablodur.

(3) Vebâdan başka diğer ihbarı mecbûrî hastalıklar şunlardır : Kolera, kızamık, çiçek, cüzzam, lekeli humma, beyin humması, lohusa humması, malta humması, ruam, kuduz, uyku hastalığı, kuş palazı, dizanteri, sıtma, trahom, frengi, verem.

vasıtaları ve yükleri hareketten evvel fare ve diğer hastalık bulaştırıcı âmillerden temizlenir.

Eski devirlerde vebânın büyük salgınlar yaptığı malumdur. Tarihçiler bundan «kara ölüm» diye bahsetmektedirler. Ancak mukaddes kitap, tarihçi ve şairlerin bahsettikleri bu salgınların hangisinin vebâ olduğunun tayini güçtür. 16 ne asırdan sonra bunları tefrik edebiliyoruz. Bu tarihten sonraki büyük vebâ salgınlarını şöyle sıralıyabiliriz: Marsilya - 1720, Moskova - 1771, Mısır - 1798 ve 1810, İstanbul - 1818, Çin - 1911. vebâ salgınları.

Vebânın şark milletlerinde fazla tahribat yaptığı, bilâkis Avrupalıların vebâya karşı daha mukavim oldukları söylenmiştir. (Avrupalılar % 38, Araplar % 70, Hintliler % 80-90) Bu, iklim, hayat şartları ve beslenme tarzının farklı olmasına, Avrupalıların etli ve yağlı gıdalarla beslenmelerine bağlanmıştır (4).

Zamanımızda vebâya karşı ko-

runma usulleri, mikroplu eşyanın dezenfeksiyonu ve hastalığı bulaştıran hayvanlarla mücadele imkânları çoğalmış, hastalığın bulaşma ve meydana çıkmasına zemin hazırlayan sefalet, fakirlik ve pislik eski devirlere nispetle çok azalmıştır. Bugün vebâ, gerek aşı ve serum ve gerekse antibiyotiklerle tedavisi kâbil olmasına rağmen, hâlâ bulaşıcı ve korkunç bir hastalık karakterini muhafaza etmektedir.

İşte bu kadar tehlikeli ve korkunç derecede bulaşıcı bir hastalıkta ilk defa tecrid usulünü yüce Peygamberimiz (S.A.V.) ortaya koymuştur.

Hadis-i şerifi hastalığa sabr ü tahammül, hatta vebâya yakalanmayı fazilet olarak anlayanlar olabilir (5). O vakit «vebâlı yere koşunuz» buyurulması icabederdi. Halbuki vebâlı beldeye girilmemesi, orada ise çıkılmaması tavsiye buyuruldu ki bu, bugünkü karantina fikrinin esasını teşkil eder. Bulaşıcı hastalıklar hakkında şu Hadis-i şerif korunma prensibini ne güzel ifade eder :

«Cüzzamlıdan aslandan kaçır gibi kaçınız.» (6).

Cüzzamlının yüzü hastalık sebebiyle aslan şeklini alır ve taba-bette «Facies Leonine» aslan yüzü cüzzama ait bir belirti olarak bilinir (7). Ayrıca Hadis cüzzamın bir bulaşıcı hastalık olduğunu haber veriyor. O halde niçin cüzzamdan kaçmak, aksine vebâda tecrid tavsiye edildi (8). Zira bu iki hastalık bulaşıcı olmalarına rağmen karakterleri başka başkadır.

Vebâ, çok kolay ve çabuk bulaşır ve hastalık belirtileri çok kısa zamanda meydana çıkar. Vebâ mikro-bunun kulukça devri (9) iki ilâ on gündür. Cüzzam ise çok güç bulaşır ve hastalık belirtileri çok geç meydana çıkar. Mikro-bun kuluçka devri aylar hattâ yirmi-otuz senedir. Bu demektir ki cüzzam gibi bir hastalıktan bulaşma olmadan kaçmak, uzaklaşmak (10); aksine vebâ gibi korkunç derecede bulaşıcı bir hastalıkta, diğer insanlarla bulaşmaması için tecrid gerekir.

Hadis-i şerifler bunu ne güzel ifade ediyor.

(4) «Yemeğin yarıyı etti, sonra da piriştir» Hadisi bunu teyideder. Bugün anlaşılmıştır ki insan vücudu birinci derecede etin terkibindeki aminoasitler, ikinci derecede piriştir gibi nişastalı maddelerdeki şekere muhtaçtır. Birinciler vücut mekanizmasının yıpranan tesislerinin tamir ve yapımında, ikinciler enerji maddesi olarak hareket ve çalışma fonksiyonlarında işe yarar. Hastalık hallerinde bu iki maddeye bilhassa ihtiyaç artar. Avrupalıların vebâya mukavim oluşlarının işaret edilen tegaddi tarzından olduğunu kabul edebiliriz.

(5) Gerçi «vebâya tutulan şehittir» ve «vebâdan kaçanlar savaş-tan kaçanlar gibidir» Hadisleri vardır. O vakitler vebâya yakalananlar için ölüm mukadder gibi bir şeydi. Vebâ bulunan yerden kaçmayıp (ki

kaçmak savaşta düşman karşısından kaçmak gibi görülmüştür) sabredenenler diğer beldelerdeki insanları hastalığın sirayetinden korumak için nefisini feda ederek, vebâdan ölenler tabiatıyla şehid, kalanlar da gâzi olacaklardır. Bu, harplerde başkalarını yaşatmak için ölenlerin şehid olmalarına benzenmektedir. Ayrıca hadisler, karantinaya riayeti ifade ediyor.

(6) Cüzzam hakkında başka Hadis-i şeriflere rastlıyoruz.

«Cüzzamlı ile aranızda bir mızrak boyu mesafe olduğu halde konuşunuz.»

Peygamberimiz (S.A.V.) bir kabile namına biata gelen bir cüzzamlının elini sıkmamıştır.

(7) Bazı kimseler mikroskopta cüzzam mikro-bunun aslan şeklinde olduğunu ve Hadiste aslana benze-

tişi böyle izah etmişlerdir. Halbuki cüzzamlının aslana benzeyen yüzüdür. Cüzzam mikrobu verem mikro-bununun bir benzeri olup, mikroskopta bir sigara paketi içindeki sigaralar gibi demet ve kümeler yapmış olarak görülmüştür.

(8) Cüzzam da bir bulaşıcı hastalıktır, onda da netice itibariyle tecrid yapılması icabeder. Fakat cüzzam, vebâ kadar çabuk bulaşmadığı gibi, büyük salgınları yaptığı da görülmemiştir.

(9) Kulukça devri, bir mikro-bun insan vücuduna girdikten sonra hastalık belirtilerinin ortaya çıkmasına kadar geçen zamandır.

(10) Bunu diğer bulaşıcı hastalıklar için de söyleyebiliriz. Zira hasta ile temas bulaşmayı tevliid eder.

Sorunuz Söylüelim

H A Z I R L A Y A N :

Gazi MERT

(İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü
Son Sınıf Öğrencisi

TAKDİM

Aziz Okuyucu;

Bu sahifede; Allah'ın lütf-ü inâyetiyle; zihinlerinizi meşgul eden en ince, en girift, en çetrefil ilmi ve dini mes'elelerin hepsini, sadece kendi bilgilerimizle yetinmiyerek K. Kerim, Hadis-i Şerifler, İcmâ-ı Ümmet ve kıyas-ı fukahaya göre ve icihatları gözden geçirerek yazacak, bununla da yetinilmiyerek zamânımızın en âlim, bilgin, fazıl, ilmiyle âmil kimselerine kontrol ettirerek sizlere takdim edeceğiz. Gayemiz; Din-i Mübini İslâm'ın bekası, Allah (c.c.)'ın rızasını kazanmak, müslüman kardeşlerimize yardımcı olabilmektir. Sizlerden istirhâmımız; Hiçbir kötü düşünce-nin te'siri altında olmadan, polemige girmeden; Fıkıh, Tasavvuf, Hukuk, Maarif, İlâhiyyat, İktisat, Psikoloji, Sosyoloji, Edebiyat, Ahlâk, Tıp, San'at, Aile... mevzularında zihnimize takılan bütün soruları, kısa ve özlü olarak sormanız; her kul gibi bizlerin de hatalarının olacağını düşünerek en küçük hatalarımızda dahi bizi kardeşce ikaz ve teşvik etmeniz olacaktır.

Gayret bizden, tevfik ve nusret Allahtan...

İSLÂM MEDENİYETİ

Bursa'dan Bay Ahmet AKGÜN: «Farz namazlarda imam'a uyan kimsenin Fâtiha okumaması icap eder. Halbuki bazı kimseler okuyor ve okunmasının şart olduğunu söylüyorlar. Bu hususta ne dersiniz?»

Okuyan ve okunmasının şart olduğunu söyleyen kimselerin hangi mezhepten olduklarını bilmek ve ona göre hüküm vermek icap etmektedir. Eğer o kimseler Şafii mezhebi üzereyseler söyledikleri hakikaten doğrudur. «Okunmaması icap eder» dediğinize göre sizin de Hanefi mezhebinden olduğunuz anlaşılmaktadır ki: Dediğiniz doğrudur. Biliyorsunuz ki: 4 tâne hak mezhep vardır ve İslâm'ın hükümlerini o, 4 mezhebin birinin yolunda yapmakta hiçbir beis yoktur.

Farz namazlarında imama uyan kimselerin fâtiha okuyup okumaması hususunda 4 mezhep imamının da kendilerine has görüşleri vardır ve o mezhep imamının yolunda yürüyen kimselerin, mezhebinin İmamının dediğini yapmak mecûriyeti vardır.

Hanefi: Farz namazlarında İmâma uyan kimsenin gerek gizli ve gerekse açık olarak Fâtiha okuması Tahrîmen Mekruhtur demıştır...

Şafii : Farz namazlarında İmama uyan kimse için Fâtiha okumak lâzımdır, demiştir.

Maliki : Farz namazlarında İmama uyan kimsenin sır namazlarında (öğle-ikindi) Fâtiha okuması Menduptur, demiştir.

Hambeli : Farz namazlarında İmama uyan kimsenin sır namazlarında Fâtiha okuması Müstahaptır, Cehr ile okunan namazlarda imam durduğunda okursa bir beis yoktur, demiştir.

Bu hususta geniş malûmat edinmek istiyorsanız Abdurrahman el-Cezeri'nin Mısır'da basılmış 4 ciltlik Mezahib-i Erbaa adlı fıkıh kitabının 109. sahifesine bakabilirsiniz.

Küçükköyden Bay İmdat KAYA : «Peygamberlerin şirkten masun olduklarını hepimiz biliyor ve öyle söylüyoruz. Halbuki Kur'an-ı Kerimde Sûre ve Âyet numarasını hatırlayamadığım bir Âyet-i Kerimde Hazret-i Âdem ile Havva kast edilerek «جمالاً شركاء» buyrulmuştur. Ne dersiniz?»

Kur'an-ı Kerimde el A'raf Sûresinin 189-191. âyetlerinde insanların bir kökten yaratıldığı, insanın eşinin (zewcesi'nin) de aynı kökten meydana getirildiğinden bahsedilmektedir. Âyetlerde bundan sonra tesniye (ikili) ifâdesi kullanılarak iki kişinin : «Bize (sâlih) kusursuz evlât verirken elbet şükredicilerden olacağız» diye dua ettiği, fakat Allah onlara sâlih evlât lutfedince, bu sefer ona şerik koştukları zikredilmektedir.

Gerçi ilk bakışta âyetlerdeki ikili ifâdeden Hz. Âdem ile Havva'nın kasedildiği akla gelebilir. Fakat ince düşünüldüğü ve âyetlerin devamı göz önüne alındığı takdirde, burada mutlak insanoğlunun ve zewcesinin murâd edildiği görülür. Hitap zâten Kureyşlilerdir. Onların şirki, iki insanın, iki eşin şirki ile temsil ve beyân edilmiştir. Nitekim Fahreddin-i Râzî Tefsir'i Kebirinde bu görüş için : «En sağlam ve en doğru cevap» demektedir. Zaten âyetlerin devamında : «Allah, onların koştukları şirkten münezzehtir...» demek sûretiyle cemi' ifâdesinin kullanılışı burada Âdem ile Havva'nın maksut olduğunu açıkça gösterir.

Ahmet Rifâî hakkında malûmat isteyen ve «Seyyid-in kime denildiğini soran okuyucumuza :

AHMED RIFÂÎ hazretlerinin tam ismi Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Ali b. Yahyâ er-Rifâî el-Huseynî olup 500 hicri senesinin Muharreminde (: milâdî 1106) — bazalarına göre ise 512 h. de (: 1118 m.) — Basra şehri civârında, Kar-yetu Hasan (köyünde) doğmuştur. İslâm tasavvufu tarihinde pek mütenâ bir yeri olan Rifâî tarikatının müessisidir. Hicri 578 (: milâdî 1183) de Hakk'a göçmüş olan bu büyük velî hakkında, inşaallah mecmuamızın ilerki sayılarında mu-fassal malûmat verilecektir.

SEYYİD : Efendi, ileri gelen, şerif, ulu ve reis mânâlarına gelen seyyid kelimesi Arapça olup, Kur'an-ı Kerimde 2 yerde geçmektedir :

Birincisi Âl-i İmrân sûresinin 30. âyetindedir. Burada Hz. Yahya'nın efendi, nefesine hâkim ve bir peygamber olduğu zikredilir. İkincisi Yûsuf sûresinin 25. âyetindedir ve bu âyette de efendi mânâsındadır.

Bu kelime daha sonra, nesebi Hz. Peygamber'e (A.S.) ulaşan kimseler için de kullanılmıştır. Bizat Hz. Peygambere de «Seyyidul-enbiyâ» (Nebilerin önde geleni) ve «Seyyidussekalayn» (İki âlemin efendisi) denilir.

Rize'den Bay Mustafa Meral GÜNDOĞDU : «Muhitinizde bir Halter Dershanesi açmak istediğinizi, bunun dinen mahzur olup olmadığını» soruyorsunuz.

Spor; Dinimizce meşrudur ve teşvik edilmiş, İslâma uygun sporlar men edilmemiştir. İslâm prensiplerine aykırı olmamak şartıyla (israfa gitmeden, tesettüre riayet ederek) muhitinizde bir halter okulu açmanızda dinen hiçbir mahzur yoktur. Zira Peygamber efendimiz bir Hadis-i Seriflerinde : «المؤمن القوي خير من المؤمن الضعف»

«Kuvvetli Mü'min, zayıf mü'minden hayırlıdır» buyurmuşlardır. Müslümanların her devirde, her bakımdan ilmen, mânen, maddeten üstün olması lâzımdır. İmen ve mânen her türlü silâhlarla mücehhez olan mü'minin, maddeten de silâhlanmasında, din düşmanlarına gözdağı vermek için kuvvetli olması, her mü'minin arzu ettiği bir hakikattir. Düşmanın gözünü korkutmak için; İslâm gençlerinin bıyık bırakmasını tavsiye buyuran Peygamberimiz, İslâm gençlerinin kol ve pazularını geliştirmek için yaptıkları idmanların hiç birini men etmemişlerdir. Halter de kol ve pazuları geliştiren bir spordur.

Muhitinizde yeni açılan İmam-Hatip Okuluyla temas ederek mânevî silâhlarla mücehhez olan İslâm gençlerinin maddeten gelişmelerini sağlamanız bizim de temennimizdir.

Eskişehir'den Bay Nazif AŞKUN : Dilek ve temennileriniz bizim de arzumuzdur. Hakikaten bugün bazıları, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe okunmasını, Namazların Türkçe kılınmasını istemektedirler. Halbuki binlerce Kur'an tefsirleri, Tercemeleri vardır. Bunların gayeleri Kur'an-ı Türkçe olarak anlamaksa buralardan pekâlâ okuyup anlayabilirler. Fakat namazların hâricinde olan duaların Türkçeyle okunmasında dinen hiçbir mahzur yoktur. C. Allah, Dünya üzerindeki lisanların hepsini bilir, anlar. Müslüman Türkler kendi lisanlarıyla dillerinin döndüğü, akıllarının erdiği nisbetle dua edip, C. Allaha yalvarıp yakarabilirler.

Duahanlar hakkındaki fikirlerinize biz de iştirak ediyoruz. Hakikaten bazıları, Mevlid-i Şerif dualarını, Mevlit sahiplerinden fazla dünyalık elde etmek gayesiyle gösteriş için aşırı dereceye yardırmaktadırlar. Fakat bu suçu hiç bir zaman dine yükleyemeyiz. Bu işleri başı boşluktan kurtarmak için ilgililerin bir an evvel harekete geçmesi bizim de temennimizdir.

Kadıköy'den Bay Harun TAVUKCUOĞLU : 1 — Cum'a namazlarında hutbe okunmadan evvel kılınan 4 rek'at namaz, cum'a namazının ilk sünnetidir. Öğle namazının sünneti gibi kılınır. Ancak öğle namazında olduğu gibi : «Niyet ettim Allah rızası için öğle namazının sünnetine» değil de; «Niyet ettim Allah rızası için cum'a namazının ilk sünnetine» diye niyet edilecektir.

2 — Cemaattan bir fert olarak; Farz namazlarda imamla namaz kılarken, niyetlendikten ve Sübhânekeyi okuduktan sonra besmele çekmemize lüzum yoktur. İmanın besmelesi iktila eder. Çünkü besmele; okuyuşa (kıraata) tabidir. Hanefi mezhebinde olduğunuza göre Hanefiler imanın arkasında Fatiha okumazlar. Binaenaleyh besmele çekmenize lüzum yoktur.

3 — «Sokağa çıkınca nâmâhrem olan açık

kadınları görmememiz imkânsız. Buna karşı nasıl davranmalıyız» diyorsunuz. Size Peygamber efendimizin bir Hadisini hatırlatmakta fayda mülâhaza etmekteyiz. Muslim'in rivayetine göre Peygamberimiz buyurmuşlardır ki : «İçinizden herhangi bir kimse şeriat'ın kabul etmediği bir şey görürse onu eliyle, buna gücü yetmezse diliyle değıştirsin. Her ikisine de gücü yetmediği takdirde kalbiyle buğzetsin. Bu, sonuncu şekil ise imânın en zayıfıdır».

İslâmca yaşamak istiyorsak bu Hadis-i şerifin ışığı altında hareket etmemiz icap etmektedir.

Göze çarpan ilk bakışta bir beis yoktur. Bu bakıştan snora-gözü başka tarafa çevirmeliyiz.

Memnû olan : birinci bakışı devam ettirmek veya tekrar bakmaktır.

Yoksa?

Garip Anadolunun dertli dilinden...

*HER GELEN AÇAR BAĞRIMDA YARA,
BİTMEDİ BİR TÜRLÜ, YASIMLA ÇİLEM!..
YOKSA BU BENİM BAHTIM MI KARA?
SÖYLE, BE DOSTUM; SÖYLE DE BİLEM!..*

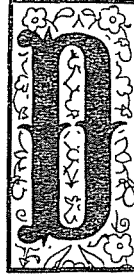
T. Sıtkı BALCI

Nesriyat • Tenkid • Tahsil

İslâm nazarında
Doğum kontrolü

İ. Semahaddin

CEM

EVİRİMİZİN büyük mütefekkirlerinden İslâm âlimi Ebul'alâ el'Mevdudî, Ramazan Yıldız'ın güzel, ince ve zarif kalemiyle Türkçemize kazandırılmış olan (İslâm Nazarında Doğum Kontrolü) eserinde, asrımızda Batılı büyük devletlerin bil'iltizâm Doğu İslâm âlemine ısrarla tavsiye etmekte oldukları tehlikeli meseleleri pek mükemmel bir tarzda anlatıyor, açıklıyor ve gözler önüne seriyor.

Sebil Millî ve Dinî Yayınlar Kulübü'nün neşrettiği ikinci kitap olan terceme üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde doğum kontrolünün gayesi ve geçirdiği safhalar, ikinci bölümde bu mevzûda İslâm'ın temel prensipleri (umdeleri), son bölümde de doğum kontrolü taraftarlarının ileriye sürdükleri delillerin hakikat ve değeri münakaşa edilmekte ve bu mevzuda en müsbet, en semereli ve kıymetli neticeye ulaşılmaktadır. Müellif, en sonunda, heyecanlı bir dille, İslâmın verdiği izzet ve vakâr içinde şöyle diyor : -Kendisine inanıp imân etmiş Müslüman milletlerin istiklâl ve sulh içerisinde yaşamalarını isteyen ve emreden bir dinin, bu milletler dört bir taraftan nüfusta ve silâhta kendilerinden kat kat fazla düşmanlarla çevriliyken, doğum kontrolü hareketiyle nüfuslarının azaltılmasına müsaade edeceğini mi zannediyorsunuz?>

SUAL, bütün cevabı, içinde saklayan şâhâne bir İslâm itirazıdır. Bu itirazı, Türk milleti de, gönül arzusuyla kabul ediyor, benimsiyor ve itirâza candan iştirak ediyor. Mesele, sâdece şu veya bu devletin, şu veya bu şark milletinin nüfusunun artışıyla alakalı basit bir doğum kontrolü ve nüfus plânlaması değil, çok derinlere giden tehlikeli tavsiye ve tazyikleri ihtiva eden bir (gayrimüslim) hâkimiyeti dâvasıdır .Bunu böyle görüp anladığımız ânda, acı gerçek bütün çıplaklığı ile ortaya çıkmaktadır : Nüfusları gündün güne, yıldan yıla artan Müslüman milletlerin, nüfuslarını dondurmak ve istikbalde gelişmelerine, genişleyip yayılmalarına engel olmak!

Bu, bizim artık tamamen emniyet getirdiğimiz bir SİYONİST PROJESİ, SİYONİST PLÂNI'dır.

Benî İsrâil, kendi kabından taşmak, yayılmak, müstevlî olmak, büyüme istiyor. Kendisi büyüyecek, İslâm devletleri küçülecektir. Diğer iddialar, tavsiyeler hep birer uyutma ve oyalamadan ibarettir. Bunu hiç bir Müslüman yeryüzünde bir ân dahi hatırdan çıkarmamalı, âile nüfusunu çoğaltmağa bakmalıdır. Dâva, büyük devletler dâvasıdır, kodaman bloklar dâvasıdır...

TÜRK ve İslâm düşmanı eski İngiliz Başvekili Gladstone, zannedirim, bir gün dünya nüfus istatistiklerine, muhâceret ve azalma cedvellerine bakarken Türklerin, harpler neticesinde azalmağa ve dağılmağa doğru gittiğini görerek «tamam, diyor, Türklerin nüfusu mütemadiyen azalmaktadır, yakın bir gelecekte Türkler tarihe intikal edecek, dünyadan silinecektir...». Gladstone'un ve onun gibi hâince düşünenlerin mel'un kuruntuları az zamanda yıkılmış, Türk milleti, hamdoısun, otuz milyonu geçmeğe başlamıştır.

Nüfus plânlaması ve doğum kontrolü tavsiyelerine mâruz kalan devletlerin yapacakları işler, herhalde nüfusun dondurulması gibi tehlikeli bir neticeye müncer olmamalıdır. Devletin vazifesi, artmakta olan nüfusu büyük sanayi merkezleri yapmak suretiyle oralara çekmek, verimi bu cihetten çoğaltmağa çalışmaktır. İşsizliğin önüne aslâ doğum kontrolü ile geçilemez. Doğum kontrolü, milletlerin kudretini azaltır, onları hastalıklı ve ahlâksız yapar. Bugün artık bir çok tıp mütehassısları, doğum kontrolü ilâç ve vâsitalarının bazı kanserlere sebep olduğunu söylemekte ve yazmaktadır; tıbbın bu uyarıcı sesine kulak vermek şarttır. Kulak verilmezse, meydana gelecek kanser, mânâ ve rûhu da sarar, mahveder.

Zâten, memleketin hemen tamamında, vatandaş doğum kontrolü tavsiyesine aldırış etmiyor, çünkü vatandaş doğan evlâdının verdiği neşe ve saadet duygusu içinde günlük üzüntülerini unutuyor. Onu bu zevkinden mahrum etmeğe kimsenin hakkı yoktur.

Nüfus kontrolü iddiası İslâm'a külliyyen muhalifdir. Hazret-i Peygamber, Müslümanlara çoğalmalarını emir ve tavsiye buyurmuştur; bu emir boşuna mıdır? Bir milyar nüfuslu bir İslâm bloku tasavvur buyurunuz, bu ne muhteşem bir insan dalgasıdır; ne hârikülâde kudrettir..

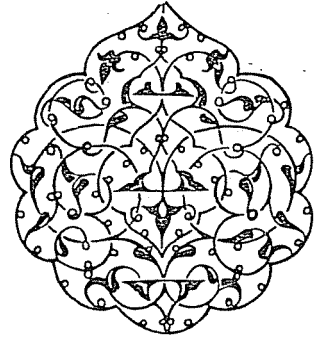
Bugün büyük dâvaların, tezlerin, antitezlerin arkasında büyük bloklar, geniş kütleler konuşmaktadır. Zayıf olmağa gelmez, zayıflayan ölür. Siyonizmin arkasında en büyük devletler vardır. Bunların İslâm âlemine hayırhah şekilde hizmet ve yardımda bulunabileceklerini kabul etmek, tam mânâsıyla aldanmaktır. Su uyur, siyonist uyumaz. Bugün Müslümanın parolası budur.

İslâmî âlemi, kendi dâvalarını halletmeğe bakmalı, müşküllerine çare bulmalı, frenk tavsiyelerini bir kenara itmeli. Zira Müslümanın dostu ancak Müslümandır.

YAZIMIZIN başlangıcında kısaca temas ettiğimiz eseri her Türk dikkat ve ehemmiyetle okumalı, kendi hayatını ona göre tanzim etmelidir.

Türk için, nüfus azalmasında aslâ hayır yoktur. Türk milleti, nüfusunu çoğaltmak mecburiyetindedir. Devlet de bu mevzuda herhalde Millete yardımcı olacaktır. Bunun zıddı tedbirler, Milletimizi hem iktisaden, hem ahlâken ve hem de askerî kudret itibariyle zayıflatacaktır. Müstakbel nesillere kötü örnekler vermek hatasını işlemek suretiyle ileride onların bedduasını ve lânetini almayalım.

Mevdudî İslâm âlemi için hayati ehemmiyeti haiz en mühim bir meseleyi bu kitabında ele almış, işlemiştir. Mütercimine teşekkür ederiz.

Sahne

Tiyatroyu aldatan bir oyun:

«**KELEPÇE**»

Hilmi KURTULUŞ

Yazan : Refik ERDURAN

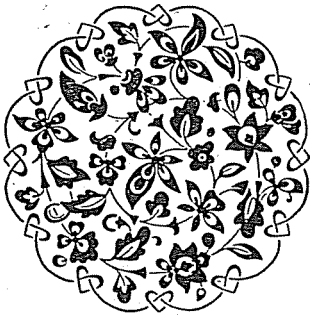
Sahneye Koyan : Engin CEZZAR

Dekor : Metin DENİZ

Oynayanlar : Ali Poyrazoğlu, Gülriz Sûruri,
Engin Cezzar, Zeki Dinçsoy...
(Cezzar'lar topluluğu Fatih
Tiyatrosu)

Cezzar'lar Tiyatro topluluğunun telif oyunları repertuarlarına almak arzusu ve bu arzunun ısrar haline gelişi, yarınki Türk Tiyatrosunun doruğa ulaşmasını isteyenlerce bir minnet duygusuyla karşılanmıştı. Ama, inançların çok kolay ve birden yıkıldığı bir memlekette, Türkiye'de bu inancın da kısa zamanda yıkıldığı görüldü. Yönetici ve oyuncu Engin Cezzar bir büyük dönüşle tiyatrodan ayrılmış, bir kör labirentin içinde bo-calamağa başlamıştı. Seçtiği eserler ucuzdu, sundandı, güçsüzdü, hiç biri tiyatro değildi. Bu gün, bir reklâm furusu, belli ve yapma bir acelecilik içinde son kozunu oynamakta «KELEPÇE».

«Kelepçe» bir tiyatro eseri midir? Bu durumuyla bu soruya evet diyebilmek imkânsızdır. Giraudoux'un deyimiyle «Manevi ve artistik eğitimin» olması gereken tiyatroyu bir kenara bırakalım, en ilkel anlamıyla tiyatro eserinin temeli olan «Karakterlerin sallantıda» olduğu, hatta çoğu zaman bir çirkin replik veya espri uğruna harcanarak büsbütün yok edildiği, bölük bölük anılar panoraması hiç bir zaman bir tiyatro eseri olamaz. Kaldı ki, tiyatro eserlerinin dayandığı temel karakterlerin sağlamlığı ve güven verici oluşu yanında, dil'dir. Tiyatro yazarının, dilini bir kuyumcu titizliği ve kuşkusuz içinde işlemesi gerekir. Dil, tiyatro eserinin can damarı ve vaz geçilmez unsurudur. Bir Millet'in dili: roman, hikâye ve şürden çok tiyatrodan yaratılıp geliştirilir. Kısır dillerin tiyatrosu yoktur ve tiyatrodan bayağılaşan dil ancak, köksüz, kültürsüz milletlerin dilidir. Bu

bakımdan bir tiyatro yazarı, bağlı olduğu milletin diline gelişi güzel tasarruf edemez. Ne yazık ki: (Kelepçe) de maksatlı bir şekilde Türk dili seviyesizleştirilmeğe, bayağı, bir kısırlık içinde yavanlaştırılmağa götürülmek istendiği açıkça görülmektedir.

Ayrıca, zaman ve mekân bakımından da (Kelepçe) tiyatro eseri hüviyetini yitiriyor. Gerçi modern tiyatro, zaman ve mekân anlayışını yıkmıştır. Ama bu, hiç bir zaman, zamanın ve mekânın karikatürize edilmesi gereğini doğurmaz. Tiyatronun tahammül edemediği şey, tiyatronun alaya alınmasıdır. Bir köşk'te başlayan oyun hapishaneye, oradan gazinoya, oradan tekrar bir eve ve sonra sarp kayalıklara atılarken zaman, geri plânda bir şaşkın ışık bocalamasıyla dolaşüyor. Bütün bunlar (Kelepçe) yi bir tiyatro eseri değerinden alıp, başarısız ve noksan bir orta younu hüviyetine doğru itiyor. Hatta yer yer, orta oyunlarının tekniğini (Kelepçe) de boş yere arandığı bile oluyor.

Cezzar'ların Fatih Tiyatrosunda lânse ettikleri oyun yazarı Rerik Erduran muayyen bazı kabiliyetleri olan bir kişi, bir ismarlama yazardır. Bunda en büyük görev tiyatrolarımıza düşüyor. Yazdığı kötü piyesleri tiyatrolarımız oynamazlarsa eğer, Erduran ya vaz geçer oyun yazmaktan, ya da gayret edip günün birinde gerçekten tiyatro yazarı olur.. Erduran'ın oyunlarından ilk gördüğümüz «Deli» az bir ara ile de «Karayâr» ı görmüştük. Bunları, (Uçurtmanın zinciri, Kartal Tekmesi) takip etti. Şimdi bu yazarın (Kelepçe) siyle karşı karşıyayız... Erduran bu piyesleri için (Her biri marksist beyannâme) demektedir. Muayyen bazı sebeplerle solculuğa özenen ve onu moda haline getirmeye çalışan Erduran lüks meskenleri, sıcak salonlarında kırılarak benim piyeslerim (Bir marksist beyannâme) dir demesi şaşılacak şey... «Deli» Bir marksist beyannâme, «Bir kilo namus» marksist beyannâme, «Ayı masalı» bir marksist beyannâme, «Direkler arası» marksist bir beyannâme ha... hadi oradan...

Kelepçe'nin konusuna gelince : kurulu düzenin mânasızlığı, sathî ilişkilerin toplum ruhuna işlediği ve herşeyin başlarken bittiği; bu anlamsızlığa bir çözüm bulunmadığı, bulunamayacağı... Kişileri Beckett'in kişileri gibi dış görünüşte topluma uyan, ama ruhen yalnız hiç bir zaman gelmeyeceğini bile bile bir kurtarcının (Godot) gelmesini bekleyen, ona ümit bağlayan insanların çırpmışları... Ve sonra işlemiyen adâlet çarklarının dişlileri arasında sıkışıp kalmış yaşantılar. Final (netice) de iyiye, güzele çatarak yaşama arklarımızı tıkayabilme çabası... Çorak toprak yaratma sevdası.

Oyunun kişilerine gelince : Yerli malı İrma da Gülriz Süruri, Vatan kurtaran bir aydın yazar da Ali Poyrazoğlu, Halkı temsil eden de Engiz Cezzar ifadelendirdikleri yaşantıların bir heves karakteri mi? Yoksa bir his istismarcısı mı idi... Bilemediklerinden hisseditir şekilde bocaladılar.

GERÇEKTEN HİKÂYE : Bir ekim günü, yağmur ve soğuğa rağmen, Özel Fatih Tiyatrosu'nun salonu sıcaktı... Ve boştu. Gişe açıktı ve gişenin camında aylık biletlerin satışa çıkarıldıkları yazılıydı.

Türk Tiyatro San'atına büyük darbe vuran «KELEPÇE» adlı oyunun bir sahnesinde his istismarcılarını ifadelendirenler toplu halde....!

Bugünkü Türk Tiyatrosu ve Özel Sahnelerimiz

Tiyatrolar seyircilerini, gerçek tiyatro ile doyurmak zorundadırlar. Hele bizde, iddia edildiği gibi, geri kalmış bir memleket vasfı yapıştırılan Türkiye'de, tiyatroların ilk ödevi budur. Karagöz, orta oyunu, meddah ve çok ilkel tiyatroların çekirdeği olan düğün-dernek oyunlarının hâla temaşa alanında hüküm sürdüğü Anadolu'nun birçok yerlerinde bir varyet topluluğu sanıldığı ve bu yüzden hor görüldüğü düşünülecek olursa, temsil olunacak eserlerin, ne dereceye kadar gerçek tiyatro örnekleri olması gerekeceği ve tiyatroların yerine getirmek zorunda oldukları ödevlerinin ne derece zor olacağı kendiliğinden ortaya çıkarılır.

Özel tiyatroların, yaşamakla yok olmak çizgisi üzerindeki savaşı kazanabilmek için, küçük ya da sırasına göre büyük tâvizler vermesi belki şarttır. Sırasında hiç de tiyatro olmıyan bir oyunu, anlayışlarını fedâ pahâsına oynamak zorunda kalmaları da tabi-

İdir. Ancak böyle hallerde büyük iddialarla ortaya çıkmamaları, tãvizleri ve acı fedakãrlıklarını bilerek ve düşünerek, gerçek yüzlerini de açıklamalıdır. Sahneye koydukları oyunların tiyatroya ile uzaktan yakından pek az ilgisi olduğunu bildikleri halde büyük iddialarla seyirciyi çelmelemeleri affedilemez. O zaman, yerine getirilmeyen bir ödevin hüznünün yanısında, tiyatro san'atına bile bile kastetmek gibi bir cinayet çıkar ortaya.

Bu durumu, bu kötü çirkin gerekliliği ortadan kaldırmak için, Özel tiyatroların iddia edildiği gibi, paraca desteklenmesi mi lâzımdır? Önce bizim, bu düşüncede olmadığımızı belirtmemiz gerekiyor. Paraca desteklenmekten kasıt devlet ya da bir devlet kuruluşu yahud da bir mahalli idare olduğunu kabul ederek, bu düşünceyi tutmuyoruz. Özel bir tiyatro, gücüne ve san'at zevkine güvenen, seyirci-oyuncu ilişkilerinin alternatifini en ince hassasiyetine kadar bilen, biraz da hürriyetini seven kişilerin grubu olduğuna göre herhangi maddi bir bağ, önceden bunların yıkımı olacaktır. Bunun yerine, her zaman ve her yerde, tiyatroya geleni etkileyecek nitelikte olan eserleri seçmek ve eserlerdeki san'at heyecanını ve bütün plâstığı kendi ruh süzgecinden geçirip sahneden salona aktarmak seçilmesi gereken en iyi yol olmalıdır.

İyi eser, gerçek tiyatro iyi oyuncular ve usta bir rejisörün elinde her zaman salonun sevgisini toplar ve o salonun, dış hayattaki izlemine devam ettirir. Sağma ve şarlatan Breith'i tutanlar, Breith'in yüzünü döndüğü Çin Tiyatrosunda, Çinlilerin şu sözünü de unutmamalıdır: «Mükemmel bir ustalık, eğer ruh da varsa, bir şaheser yaratabilir...»

Devlet ya da Belediye tiyatroları gibi, bağlı olduğu kuruluşlardan para yardımı görmemeleri halinde Özel tiyatroların yaşama imkânının bırakılmıyacağını, böylece Türk tiyatrosunun yarımın olamayacağı gibi müphem tehlikelerden dem vurmak o kadar çürük ve temelsiz. Çünkü Türkiye için Tiyatronun yarımını demek, Türk kültürünün de yarımını demek olacak; cemiyette yerleşik medeniyetin en ilkel icabı olan bir arada iyiye ve güzele doğru kalkınmanın bir atlama taşı niteliğiyle önemli bir yer tutacaktır. Ama, yarımın hazırlanması bugüne bağlıdır; bugünü olmanın bir şeyin yarımından bahsedilemez. Önce, tiyatronun, bizdeki bugünü tartışılmalıdır. Ve tartışılırken de, her halde, paradan önce, nasıl bir tiyatro kastedildiğinin, daha doğrusu tiyatro anlayışımızın ne olduğunu, kesin çizgilerle belirtilmesi gerekir. Büyüklü küçüklü on-onbeş özel tiyatro bir-ikisi ayrı tutulursa, henüz gerçek yüzlerini gösterememişler ve iddialarına rağmen tiyatro dendiği zaman ne anlaşılacak gerektiğini henüz ortaya koyamamışlarken, veya tiyatro adına utanç verici gösterileri sahneye getirmişlerken, tiyatronun bugününden ya da yarımından söz etmek, biraz da ciddiyet dışına taşmak gibi oluyor.

Geçtiğimiz tiyatro mevsiminin oyunlarını düşünüyorum: çoğu yerli olan oyunların eser olarak tenkidini bir tarafa bırakalım. Özel tiyatroları sadece bu oyunların seçilişi bakımından ilgilendirir; yani rejisörün veya yöneticinin tiyatroya anlayış ve zevki bakımından değerlendiren bu seçiş. Ama bu oyunların sahneye konuş tarzı, dekorları, ışık ve müzikleri, kısaca ve bütün olarak sahneden salona aktarılacak istenen topyekûn tiyatro gerçeği, o tiyatronun tutumu yönünden ölçüsünü verir. Tiyatroyu bir circuna eşğine sürükleyen sebepleri iki düşünce üzerinde toplayabiliriz:

biri, ki asıl büyüğüdür teşkil eder, yazardadır. Yazarlarımızın pek azı tiyatronun ne olduğunu biliyor. Ya romandan, ya hikâyeden gelmişler tiyatroya. Tiyatroyu da roman ve hikâye sanıyorlar; tiyatronun başka bambaşka bir dünya olduğunu keşfedemiyorlar. Sonra, sokak gerçeğini tiyatro gerçeği olarak kabul ediyorlar. Halbuki, bir sokak gerçeği — ya da alelade bir gerçek ancak yazarın ruh ve anlayış gerçeğinden süzülükten sonra fotoğrafıktan kurtulup değerleniyor, tiyatrodaki ikinci bir defa süzgeçten geçiyor, arınp yunarak son değerini alıyor. Eğer bu böyle olmasa idi, sokakta hergün yüzlercesini gördüğümüz ve yaşadığımız gerçeklerin bir san'at eseri niteliğini taşıması gerekirdi. Ve atlı dokuzluk bri fotoğraf makinasının resmi ile Van Gogh'un farkı bulunmaması icabederdi. Kendi öz ve biçimi olan tiyatromuza ulaşabilinmek için, tiyatro yazarlarımıza düşen görev çok yüküldür. Maalesef, Türkiye'de meslekten yetişmiş tiyatro yazarı yok denecek kadar az. Bunun için de ihtisaslaşma olamıyor. Yazar ağayı ele alıyor; sonra halk-ağa, sömürülen, zengin-fakir birbirine benzer olaylar dizisi başlıyor. Bugün problemimiz ağa değildir. Yazarlarımız tuhaf bir özentilik içinde ve ancak vakit buldukça da kalem oynatıyorlar. Ekserisi gişe için yazıyor, oyuncu için yazıyor. Yani tiyatro yazarlığını ticaret haline sokuyor. Eserlerde, bir takım meselelerimize eğilmek mecburiyetindeyiz. Mühim olan bu meselelerin sahneye aktarılması samimi ve uslûbu yerinde olmasıdır.

İkinci sebep olarak da, Özel Tiyatrolarımızın bir ensembler hava taşımamasını da ileri sürebiliriz. Bizdeki Özel tiyatrolar, çoğuncası, bir tek as oyuncunun kişiliği üzerine kurulmuştur. Bu oyuncu hemen her seferinde iyi bir aktör fakat iyi bir rejisör değildir. Böyle olunca da, segeceği oyunları, ister istemez oyuncu yönü ağır basarak seçer. Bir dramaturgun iç sorumluluğunu ister istemez, oyunculuk heyecanı ve sıvırılma ihtirası uğruna, kolayca bir yana iter.

İşte Özel tiyatrolarımızın bu yönlerini tartışırken, tiyatro bağımsızlığı, san'at adamı dokunulmazlığı ve gerçek tiyatro deyimlerini benimsemiş oyuncuların ve tiyatro topluluklarının da, böyle olmasa bile buna yakın fikirlerle ve bir tiyatro ciddiyeti içinde, istediklerinin nelere mal olabileceğini düşünerek hareket etmek zorunda olduklarını belirtmek istiyoruz. Yoksa, Türk Tiyatrosunun yarımını gibi müphem tehlikelerden bahsetmek meseleye bir ışık tutmaz ve kimseye birşey kazandırmaz. Olan, yine Türk tiyatrosuna olur. Olan yine sahneden aldatılanlara olur.

Bu durumda düşünülecek tek şey, öğretimden eğitime, eğlenceden çok Türk kültürüne ve san'atına hizmet edecek köklü ve geniş bir tiyatro alanının tesisidir. Bu alanı meydana getirecek tiyatroların büyük bir kısmını Özel Tiyatrolar meydana getireceği için, bunların san'attan başka bir müstebitin emrinde olmaksızın, geleneklerine, inançlarına, ahlâkına hürmet ederek ödevlerini yerine getirmeleri gerekir. Yobaz gibi, Hüllecî gibi tiyatro adına utanç verici, yüz kızartıcı derlemeleri, sahnelerine getirebilen gerek Özel, gerekse resmi tiyatrolarımız mevcut oldukça, tiyatromuzun yarımından söz etmek hatadır. Tiyatromuzun millî şûur ve millî şahsiyet olarak yeniden başlatılması, san'at maskesi altında dolambaçlı yollarla gizli emellerini tahakkuka çalışanların, Türk san'at ve kültürüne ihânetleri sebebiyle, bu mevzudan ilelebet ellerinin çektilmesi gerekmektedir.

Haber

T.İ.E.T. FEDERASYONU ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLE- RİNE KUR'ÂN-I KERİM KURSU AÇIYOR

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Başkanlığı aldığı bir kararla Üniversite Öğrencilerine Kur'an-ı Kerim okumasını öğretmek gayesiyle bir Kur'an-ı Kerim Kursu açmayı karar altına almış bulunmaktadır. Birinci sömestir döneminde başlayacak olan kurs, bütün ders yılı boyunca devam edecek ve Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenmek isteyen öğrencilere ücretsiz olarak bu imkânı temin edecektir. İdaresi Federasyon Genel başkanlığınca yürütülecek olan kurs'a yalnız Üniversite talebeleri devam edebilecek ve ders saatları talebelerin Üniversitedeki durumlarına göre ayarlanacaktır. Yakında kayıtların yapılacağı kurs için şimdiden müracaatlar başlamıştır.

● SURİYE ve MISIR'DA DURUM:

Allah ve Resûlüne karşı neşriyat yapan bir gazeteye itiraz etmekten başka bir suçları olmayan Şâm'ın meşhur âlimlerinden Mekki al-Kettâni, Hasan Habennaki ve arkadaşları hapsedilmişlerdir. İslâm âleminin, bilhassa Arap Dünyasının içinde bulunduğu bu acı durumda Yahudiye karşı uğranılan mağlûbiyetin öfkelerini zavallı Müslümanlardan almaya çalışan dinsiz idarecilerin İslâma karşı bu haksız tutumları bütün dünya Müslümanlarını üzmektedir.

Mısırdaki da durum aynıdır. 2000 kadari kadın olmak üzere 30-40 bin Müslüman birtakım yersiz ve asılsız ithamlarla hapisanelerde çürütülmektedir. 1956 Mısır-İsrail harbinde Yahudiye karşı gayet fedakâr bir şekilde çarpışan Müslüman Kardeşler teşkilâtına mensup Müslümanlar maalesef bu harbi demir parmaklıklar arkasından takip etmek mecburiyetinde kalmışlardır. Müslüman Kardeşlerin haptisten çıkarılması Mısır Müslümanlarını maddeten ve mânen takviye edecek, bütün dünya Müslümanlarını sevin-

direcektir. Bu şekilde bir iç savaşa son verilmesi muhakkak ki düşman için hiç de hoş bir şey olmayacaktır. Ayrıca dahilî birtakım huzursuzlukların giderilmesi neticesinde ulaşılabilecek zafer bütün dünyanın gözlerini kamaştıracaktır.

Bu hususta Pakistan Cemaat-i İslâmiyye Partisi'nin Karâçi Başkanı Gulam Muhammed şöyle demiştir :

«Mısır'ın içinde bulunduğu bu fecî durumda Müslüman Kardeşlerden hapiste bulunan 30-40 bin kişinin derhal serbest bırakılmasını talep ediyoruz. Müslüman Kardeşler, mazide İsrail'e karşı savaşan Arap mücahitlerinin en cesuru idiler. İstikbâlde de düşmana karşı müdafaada önemli rol oynayacaklarında şüphe yoktur. Onlar diğerlerinden daha fazla cihat ruhu taşırlar. Fakat bu fecî durumda onların haptiste bulunmaları hiç bir şekilde fayda sağlamayacak, bilâkis bütün Arap ve dolayısıyla İslâm âleminin maslahatlarına engel olacaktır.

● MEKKE İSLÂM BİRLİĞİNİN BİLDİRİSİ :

«İslâmî Yardımlaşma Kudüs'ün kurtarılması için yegâne yoldur.» diyen Mekke İslâm Birliği Genel Sekreteri Muhammed Surûr al-Sabbân sözlerine devamla;

«Kudüs'ün ve Siyonistlerin idaresine düşen Arap haklarının kurtarılması için tek çıkar yol İslâmî Yardımlaşmadır. Bu sayede hiç bir şark ve garp devletine bağlanmaksızın kendimizi kurtaracak yeteri kadar kuvveti bulabileceğiz. Melik Faysal'ın İslâm Devletleri nezdinde giriştiği birlik fikri hedefine ulaşırsa İslâm âlemindeki bütün problemler teker teker kendiliğinden hallolacaktır.» demiştir.

İslâm Birliği Genel Sekreterinin bildirisini neşreden Mekke'de münteşir al-Nedve gazetesine buna ilâveten :

«Mekke İslâm Birliğinin ku-

rucu heyeti 18 Teşrinievvel'de bir toplantı yapacak ve özellikle Filistin meselesi üzerinde duracaktır.» demiştir.

● HİNDİSTAN'DA KUDÜS'Ü KURTARMA HEY'ETİ :

Hindistan'ın Lekno şehrinde 15 günde bir çıkan al-Raid gazetesiyle aylık al-Ba's al-İslâmî dergisinin bildirdiklerine göre 12-13 Ağustos 1967'de Yeni Delhi'de İslâmî İstişâre Meclisinin Reisi Dr. Seyyid Mahmud tarafından gelen bir çağrı üzerine Kudüs'ü Yahudinin elinden kurtarmak için bir kongre aktedilmiş ve Hintli Müslüman âlimlerin iştirâkleriyle bir takım kararlar alınmıştır. Alınan kararlarda İsrail'in Arap âlemine yapmış olduğu vahşiyane hücum şiddetle takbih edilmekte, İsrail'in Birleşmiş Milletler Meclisinde alınan karar mucibince hareket ederek Kudüs'ü derhal tahliye etmesi istenmekte ve şayet İsrail bu hususu dinlememezlikten gelirse zor kullanılarak bu karar kendisine tatbik ettirilmelidir, denmektedir. Kongrede Hindistan'ın Dünyaca meşhur İslâm âlimlerinden Abulhasan Ali al-Nedevî, Ebulleys al-Nedevî ve Hindistan ulema reisi Müfti Atikurrahman ateşli hutbeler irad etmişlerdir. Aynı zamanda Kongrede Arap devletleri sefirleri bulunmuşlar ve bu arada Ürdün ile Suudi Arabistan sefirleri söz almışlardır.

Son karar olarak Kongre, Arap âlemindeki durumu inceden inceye takip edecek bir komisyonun kurulmasını uygun görmüştür. Buna ilâveten komisyon Arap-İsrail savaşında zarar gören halka yardım kampanyasını idare edecektir. Bu elim hâdise karşısında daha kendi istiklallerinden bile mahrum bulunan Hint Müslümanlarının, bütün İslâm âlemine intibah ilham edecek derecede hareketli ve aktif bulunmalarının diğer Müslüman devletlerine canlı bir örnek teşkil etmesini cân-ı gönülden temenni ederiz. Unutulmasını ki, bütün İslâm âleminin manevî liderliğini yapacak muhtar bir Hilâfet müessesesinin kurulması için ilk ses de, yine Hint Müslümanlarından yükselmisti.

ALMANYA'DA YENİ BİR CAMİ

Almanya'nın Münih şehrinde kurulması için bir müddetten beri gayret sarfedilen caminin temel taşı koyma merasimi; 6 Ekim 1967 de yapılmıştır. Etrafındaki Kütüphane ve Konferans Salonu ile bir külliye durumu arzeden Münih camii, Almanya'nın Bavaryer mıntıkasında bulunan işçiler için de aynı zamanda bir İslâm merkezi vazifesini görcektir. İnşaatın kısa zamanda tamamlanmasını dileriz.

KIBRIS İÇİN BÜYÜK MİTING YAPILDI

30 teşekkülün iştirakiyle 11 Temmuz 1967 günü, millî davamız Kıbrıs için büyük bir miting yapılmıştır. Mitinge Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu, Millî Türk Talebe Birliği, Türkiye Millî Talebe Federasyonu, Yüksek Okullar Talebe Birliği, Türkiye İktisâdi ve Ticârî İlimler Akademisi Talebe Birliği, Özel Yüksek Okullar Talebe Birliği, Türkiye Milliyetçiler Birliği, Milliyetçiler Derneği, Türkiye Komünizme Mücadele Derneği İstanbul Şubesi ve buna bağlı 13 şube, Türkiye Petrol ve Kimya İşçileri Sendikası, Yeni Tez Büro-İş Sendikası, Türkiye Birleşik Gıda Sanayii İşçileri Sendikası, Metal-İş Sendikası, Çelik-İş Sendikası, Türk Kültür Ocağı Derneği, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Gençlik Teşkilâtı katılmıştır.

Daha sonra İstanbul ve civar vilâyetlerden gelen teşekküllerin de iştirak ettiği miting, Bayezit meydanından başlayarak Taksim'e kadar devam etmiş ve Taksim'de yapılan konuşmalarla sona ermiştir.

Toplantıda konuşan hatipler, Kıbrıs davamızı enine boyuna anlatmışlar ve millî haysiyetimizi rencide eder hâle gelen davanın bir an önce halledilmesini, fiilî bir durum için harekete geçilmesini istemişlerdir.

YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜLERİNİN 8. KURULUŞ YILI KUTLANDI

Türkiye Yüksek İslâm Enstitülerinin kuruluşunun 8. yılı

olan 19 Kasım 1967 günü, bütün Yüksek İslâm Enstitülerinde kutlanmıştır. Merasimde Yüksek İslâm Enstitüleri idareci ve öğretim üyeleri, talebe ve davetliler hazır bulunmuşlardır. Toplantıda Yüksek İslâm Enstitülerinin kuruluşundan, memleketimize ve ilim âlemine yapacağı hizmetlerden bahsedilmiştir.

Dokuz sene önce ilk defa İstanbul'da, Fındıklı'da Namık Kemal İlkokulu'nun çatı katında öğretime başlayan Yüksek İslâm Enstitüsü, daha sonra Konya, Kayseri ve İzmir'de açılanlarla sayısı dörde yükselmiştir. Hâlen bin küsur talebenin okumakta olduğu Yüksek İslâm Enstitülerinden İstanbul ve Konya Yüksek İslâm Enstitüleri mezun vermektedir. Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsü ise ilk mezununu önümüzdeki sene, İzmir Yüksek İslâm Enstitüsü de iki sene sonra ilk mezununu verecektir.

DOĞANHİSAR İMAM-HATİP OKULU AÇILDI

Türkiye'nin 58. İmam-Hatip Okulu, Konya'ya bağlı Doğanhisar kazasında açılmıştır. Müftü Efendinin önderliği ve Doğanhisar halkının hummalı çalışmalarıyla açılmasına karar verilen İmam-Hatip Okuluna, İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü mezunlarından Salim Kılaç Müdür tayin edilmiştir. Kayıtların yapılmaya başladığı okula, tahminlerin üstünde müracaat olduğundan tahacüme cevap verebilmek için bazı tedbirler alınmıştır.

BİR HAMİYETLİ MÜSLÜMAN FEDERASYONUMUZA KAT BAĞIŞLADI

Hâlen Beyoğlu'nda ikâmet etmekte olan ve şoförlük yapmakta bulunan bir hamiyetli Müslüman kardeşimiz, Federasyonumuza müracaat ederek Tepebaşı'nda bulunan katını, geliri Yüksek İslâm Enstitüsü talebelerine harcanmak üzere bağışlamıştır. Kendisi ve hanımının vefatlarından sonra Federasyonumuza intikal edecek olan katın bütün hukukî formalitesi tamamlanmıştır. Mü'min kardeşimiz bütün Yüksek İslâm Enstitüleri talebeleri adına teşekkür

eder, kendileri ve zevcelerine Cenabı Haktan uzun ömürler dileriz.

LİSELERDEKİ DİN DERSLERİNE EHLİYETLİ KİMSELERİN GİRMESİ İSTENDİ

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Başkanı Mahmut Özakkas, bir basın toplantısı yaparak Lise ve dengi okullara konulan Din Derslerinin ehliyetli kimseler tarafından okutulmasını istemiş ve derslerin normal ders saatleri arasına sokulması lâzım geldiğini belirtmiştir.

Neşredilen Basın Bildirisinde, bazı okul idarecilerinin Din Dersini ehliyetsiz kişilere vererek dersi doldurdukları ve böylece Yüksek İslâm Enstitüsü Mezunları ile İlahiyat Fakültesi Mezunlarının girmesini öndedikleri bildirilmektedir.

Öte yandan Liselere Din Dersi konulmasını hazmedemiyen malûm basının, bu dersin tekrar kaldırılması için maksatlı neşriyat yaptığını ifade eden bildiride, bu tip neşriyat yapan gazeteler hakkında soruşturma açılması istenilmektedir.

Bir takım sözde ilim adamlarının maksatlı beyanlarına da temas eden bildiri, memleketimizde millî şuurun uyanmasında korkanların mevcut bulunduğu bahsetmekte ve millî şuurun mutlak galip geleceği ifade edilmektedir.

